

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Szczecin, dnia 22 października 2014 r.

Poz. 4046

Elektronicznie podpisany przez:
Kamilla Grobicka-Madej; ZUW
Data: 2014-10-22 13:15:04

UCHWAŁA NR XXXII/295/2014 RADY GMINY BANIE

z dnia 18 września 2014 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w Gminie Banie na lata 2014-2017”.

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, ze zm.) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami w Gminie Banie na lata 2014-2017”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Banie.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Danuta Zawadzka-Zajac

Załącznik do uchwały Nr XXXII/295/2014
Rady Gminy Banie
z dnia 18 września 2014 r.

GMINNY

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

W GMINIE BANIE

NA LATA 2014 – 2017

STOWARZYSZENIE
ZACHODNIOPOMORSKIE DZIEDZICTWO KULTUROWE
Stargard Szczeciński 2012

1. WSTĘP

Teren zajmowany obecnie przez gminę Banie jest częścią historycznej krainy, Ziemi Bańskiej, nadanej w roku 1234 przez księcia Barnima I zakonowi Templariuszy. Po kasacie zakonu przeszła ona, w roku 1312, w posiadanie Joannitów, którzy 33 lata później przekazali te tereny księciu Barnimowi III i do okresu wojny 30-letniej pozostawały one w granicach państwa Gryfitów. Następnie Ziemia Bańska podzieliła los całego Pomorza Zachodniego przechodząc kolejno w posiadanie Szwedów, wreszcie Brandenburczyków.

Największy wpływ na kształtowanie i zagospodarowanie terenu mieli jednak Templariusze, zakładający tu kilka wsi a także wznoszący szereg, zachowanych do dziś, cennych obiektów zabytkowych, by wspomnieć o początkach zamku w Swobnicy czy kościele NMP Wspomożenia Wiernych w Baniach. Zapewne oni też byli inicjatorami wznoszenia w XIII stuleciu pozostałych świątyń powstałych w tym okresie na terenie poszczególnych miejscowości obecnej gminy.

Jednak obszar gminy Banie zajmują nie tylko zabytki nieruchome (w liczbie 113) ale też znacząca liczba stanowisk archeologicznych (446), obrazujących działalność człowieka na tym terenie od epoki kamienia.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest stosunkowo bogate i różnorodne dziedzictwo kulturowe zachowane w granicach administracyjnych gminy Banie. Istniejące tu obiekty, oprócz stanowisk archeologicznych, reprezentują różnorodne typy budownictwa od architektury sakralnej, w tym judaistycznej (jedna z nielicznych zachowanych na terenie Pomorza Zachodniego synagoga), poprzez budownictwo ludowe, obiekty techniki, architekturę obronną, mieszczańską, na rezydencjonalnej kończąc. Zachowało się też kilka obiektów o charakterze sepulkralnym (w tym bodaj jedyny na terenie Pomorza Zachodniego kirkut). Zasób uzupełniają zabytkowe aleje i założenia dworsko- i pałacowo – parkowe.

Celem opracowania jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami a także popularyzacji najcenniejszych z nich. Może ono służyć rozwojowi społeczno – gospodarczemu gminy w kierunku turystyki i poprawie warunków życia jej mieszkańców, poprzez tworzenie miejsc pracy, związanych z szeroko pojętą turystyką. Głównym jednak zadaniem dokumentu jest dążenie do poprawy stanu zachowania i dbałości o dziedzictwo kulturowe gminy Banie.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Banie opracowany został w oparciu o stosowne przepisy prawa, akty prawa miejscowego przyjęte przez Radę Gminy Banie a także krajowe, wojewódzkie i powiatowe dokumenty strategiczne oraz materiały i dokumentacje będące w zasobie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie

2. PODSTAWY PRAWNE OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawę prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) . Artykuł 87 Ustawy nakłada na samorządy stopnia wojewódzkiego, powiatowego i gminnego obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami na okres 4 lat. Gminny program podlega uchwaleniu przez radę gminy, po uzyskaniu wcześniejszej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a następnie publikacji w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Co 2 lata wójt gminy składa radzie gminy sprawozdanie z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Ustęp 2. wspomnianego artykułu określa główne cele, jakim program ma służyć:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Obowiązek ochrony zabytków przez Państwo Polskie a także jego obywateli został zadeklarowany, jako konstytucyjny, w Ustawie Zasadniczej.

Art. 5 Konstytucji RP mówi, iż *Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju*. Ustęp 1 art. 6 gwarantuje: *Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju*.

Po raz kolejny sprawa ochrony dziedzictwa kulturowego przywołana zostaje w art. 86 Konstytucji: *Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa*.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Reguluje ona pojęcia zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, w tym administracji rządowej i samorządowej, formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania etc.

Ustawa wprowadza następujące pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami:

Ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem w rozumieniu ustawy sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z art. 6. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* przez **zabytek** rozumiana jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Za zabytki nieruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji.

Za zabytki ruchome uznaje się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty

etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytkami archeologicznymi są pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny to przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic i sieci dróg.

Historycznym zespołem budowlanym jest powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcje, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi.

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Otoczeniem zabytku ustawodawca określa teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Ustęp 1. Art. 6 Ustawy wskazuje, że opiece i ochronie podlegają bez względu na stan zachowania:

- **zabytku nieruchome** będące w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,
 - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa,
 - dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- **zabytki ruchome** będące w szczególności:
 - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego o sztuki użytkowej,
 - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539; z 1998 r. Nr 106, poz. 668; z 2001 r. Nr 129, poz. 1440; z 2002 r. Nr 113, poz. 984),
 - instrumentami muzycznymi,
 - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- **zabytki archeologiczne** będące w szczególności:
 - pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - cmentarzyskami,
 - kurhanami,

- relikтами działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ustawowej ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7 Ustawy reguluje następujące formy ochrony zabytków:

• **wpis do rejestru zabytków**, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków;

- Zgodnie z art. 9. Ustawy do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku.

- Zgodnie z art. 10. Ustawy do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

- Sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określa *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem* (Dz. U. nr 124, poz. 1305).

• **uznanie za pomnik historii** zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Ustawa przewiduje możliwość wystąpienia do Komitetu Dziedzictwa światowego z wnioskiem o wpisanie zabytku uznanego za pomnik historii na „Listę dziedzictwa światowego” celem objęcia go ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, przyjętej w Paryżu w dniu 16 kwietnia 1972 r. (Dz. U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190 i 191);

• **utworzenie parku kulturowego** w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;

• **ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego**, dotyczące w szczególności zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia; innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych; w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. Znowelizowana w dniu 18 marca 2010 r. Ustawa, w art. 3 określa, iż „W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków”.

Formom i zasadom opieki nad zabytkami poświęcone zostały zapisy artykułów 4, 5, 18 i 19 *Ustawy*. I tak:

- **Art. 4** mówi, iż ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:
 - zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków poprzez odpowiednie zagospodarowanie i utrzymanie;
 - zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
 - udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
 - przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę;
 - kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
 - uwzględnianie działań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.
- **Art. 5** określa formy sprawowania opieki nad zabytkami przez ich właścicieli lub posiadaczy. Polega ona w szczególności na zapewnieniu warunków:
 - naukowego badania i dokumentowania zabytku;
 - prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
 - zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
 - korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
 - popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.
- **Art. 18 ust. 1** znowelizowanej (18 marca 2010 r.) *Ustawy* stanowi, iż ochronę zabytku i opiekę nad zabytkami uwzględnia się:
 - przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
 - strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw,
 - planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej,
 - analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
 - albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy,
 - decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji z zakresu lotniska użytku publicznego.

W dokumentach strategicznych i planistycznych województwa, powiatu, gminy:

 - uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (dotychczas nie został opracowany),
 - ustala przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami,
 - określa rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków,
 - zapewnia ochronę zabytków przy realizacji inwestycji,
 - ustala rozwiązania mające na celu przywracanie zabytków do jak najlepszego stanu.
- Zgodnie z **Art. 19 ust. 1** w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się w szczególności ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia;

- innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
 - parków kulturowych;
 - ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
 - strefy ochrony konserwatorskiej obejmującej obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy, nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.
- W nowelizacji *Ustawy* z dnia 18 marca 2010 r. dodany został w **Art. 19 ust. 1a**, zgodnie z którym w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (...) uwzględnia się w szczególności ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczeniaInnych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazuje nie tylko formy ochrony prawnej dziedzictwa kulturowego ale też organy odpowiedzialne za tę ochronę. Zgodnie z art. 89 *Ustawy* organami ochrony zabytków są:

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
2. Wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Artykuł 90. *Ustawy* stanowi, że:

1. Generalny konserwator zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
2. Do zadań wykonywanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków należy, w szczególności:
 - opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
 - realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - podejmowanie działań związanych z wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami;
 - prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
 - wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz przepisach odrębnych;
 - organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
 - sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków;
 - promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków;
 - organizowanie szkoleń dla służb konserwatorskich;
 - organizowanie konkursów promujących opiekę nad zabytkami, w tym przyznawanie wyróżnień, nagród pieniężnych lub rzeczowych;
 - opiniowanie wniosków o nadanie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”;
 - współpraca z organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków;
 - organizowanie szkoleń w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
 - podejmowanie działań dotyczących troski o zabytki związane z historią Polski, pozostające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.
3. Do zadań wykonywanych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków należy w szczególności, zgodnie z art. 91 ust. 4 *Ustawy*:

- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- sporządzanie, w ramach przyznaných środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie;
- wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych;
- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych;
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów;
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach;
- współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotawczo-doradczy w sprawach realizacji polityki Rady Ministrów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniotawczy do spraw działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach.

Przy Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotawczy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

O znaczeniu dla kultury polskiej szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego i wadze jaką państwo Polskie do niego przywiązuje świadczy powołanie, z dniem 1 stycznia 2011 roku, w miejsce dotychczasowego Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków, Narodowego Instytutu Dziedzictwa wraz z ośrodkami regionalnymi (dla województwa zachodniopomorskiego powołany został Oddział NID w Szczecinie), którego misją i zadaniem jest tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa poprzez gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach, wyznaczanie standardów ich ochrony i konserwacji oraz kształtowanie świadomości społecznej celem zachowania dziedzictwa kulturowego Polski dla przyszłych pokoleń.

Dużą wagę do ochrony zabytków i opieki nad nimi przywiązuje również samorząd województwa zachodniopomorskiego. Przy Urzędzie Marszałkowskim działa, jako jedyne w Polsce Biuro Dokumentacji Zabytków. Jego głównymi zadaniami są:

- dbałość o zachowanie wartości kulturowych województwa,
- opracowanie i monitoring Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami,
- prowadzenie prac w zakresie ewidencji i dokumentacji zabytków,
- sporządzanie sprawozdań studialnych do planów zagospodarowania przestrzennego,
- kształtowanie świadomości kulturowej mieszkańców regionu,
- promowanie walorów kulturowych regionu,
- współpraca z instytucjami i organizacjami w zakresie ochrony wspólnego dziedzictwa pogramicza.

Wykonywanie zadań z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego jest ustawowym zadaniem samorządów wszystkich szczebli. Obowiązek samorządów gminnych w tym zakresie, jako zadań własnych gminy, określa art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.): *Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.* Zadanie to gmina realizuje na wiele sposobów, z których dwa to prowadzenie gminnej ewidencji zabytków oraz opracowywanie co cztery lata gminnego programu opieki nad zabytkami.

Przywołane wyżej akty prawne nie są jedynymi, które dotyczą ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Uregulowania w tym zakresie znajdują się w innych obowiązujących ustawach, między innymi w:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150),
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880),
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2001 r. Nr 13, poz. 123),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96 poz. 873 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, zgodnie z którą ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków” otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach normują:

- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 1997 r. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.).

Z kolei ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 673 z późn. zm.).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego w ustaleniach międzynarodowych

- **Konwencja o ochronie światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego**, przyjęta w Paryżu 16 listopada 1972 r., podpisana przez Polskę 29 lutego 1976 r. (Dz. U. z 1976 r. Nr 32. poz. 190), mająca na celu ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego o wyjątkowej powszechnej wartości, m.in. przez nadawanie międzynarodowego statusu ochrony, poprzez wpisanie na listę dziedzictwa światowego. Zobowiązuje sygnatariuszy do ustanowienia „skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości, zorganizowanego w sposób stały i zgodny z metodami współczesnej nauki”. W rozumieniu konwencji za dziedzictwo kulturowe uważane są:
 - zabytki obejmujące dzieła architektury, monumentalnej rzeźby lub malarstwa, elementy o charakterze archeologicznym, groty i inne elementy, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki i nauki;
 - zespoły budowli oddzielnych lub łącznych, które ze względu na architekturę lub zespolecie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki i nauki;
 - miejsca zabytkowe, obejmujące dzieła człowieka lub wspólne - człowieka i przyrody, a także strefy i stanowiska archeologiczne mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki i nauki lub zachowania naturalnego piękna.
- **Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego**, zwana **Konwencją Maltańską**, przedstawiona z inicjatywy Rady Europy w La Valetta 16 stycznia 1992 r. do podpisania członkom Unii Europejskiej (Dz. U. z 1996 r. Nr 120, poz. 564), traktująca dziedzictwo archeologiczne jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument do badań historycznych i naukowych”. Konwencja zobowiązuje sygnatariuszy do wprowadzenia na swym terenie systemu ochrony prawnej dziedzictwa archeologicznego, prowadzenia jego ewidencji i zapewnienia środków finansowych ze strony władz państwowych, regionalnych i gminnych dla prowadzenia badań archeologicznych. Potrzeba opracowania tekstu Konwencji wynikała z:
 - zmiany filozofii ochrony zabytków archeologicznych w kierunku większego nacisku na zachowanie stanowisk archeologicznych, a nie na ich badanie wykopaliskowe, które jest metodą niszczącą;
 - przyjęcia zasady *kto niszczy, ten płaci* w odniesieniu do inwestycji niszczących stanowiska archeologiczne;
 - konieczności podejmowania działań wyprzedzających niszczenie stanowisk archeologicznych przez inwestycje, a mianowicie wcześniejszego rozpoznania zasobów archeologicznych i uwzględnienia map archeologicznych w planowaniu przestrzennym na wszystkich poziomach.

Najważniejszym rezultatem Konwencji Maltańskiej jest zapewnienie, że żadna inwestycja nie będzie niszczyła stanowisk archeologicznych bez przeprowadzenia wcześniejszych wykopalisk ratowniczych. Skutkiem wprowadzenia w życie tej zasady stało się:

- o uwzględnianie obecności stanowisk archeologicznych w ocenach oddziaływania inwestycji na środowisko;
 - o zwiększenie liczby wykopalisk ratowniczych i radykalne zmniejszenie liczby wykopalisk podejmowanych w celach czysto badawczych (na stanowiskach archeologicznych niezagrożonych zniszczeniem);
 - o zwiększenie zapotrzebowania na instytucje i firmy archeologiczne, które mogą prowadzić wykopaliska ratownicze w trudnych warunkach (np. zimą); to z kolei doprowadziło w wielu krajach do powstania tzw. archeologii komercyjnej lub kontraktowej, czyli pojawienia się licznych prywatnych firm wykopaliskowych.
- **Europejska konwencja krajobrazowa** przedstawiona do podpisu przez Radę Europy we Florencji 22 października 2000 r., ratyfikowana przez Polskę 27 września 2004 r. (Dz. U.z 2006 r., Nr 14, poz. 98), która jest częścią prac Rady Europy nad ochroną naturalnego i kulturowego dziedzictwa, planowaniem przestrzennym i środowiskiem. Celem EKK jest promowanie ochrony, gospodarki i planowania krajobrazu oraz organizowanie współpracy europejskiej w tym zakresie, opartej na wymianie doświadczeń, specjalistów i tworzeniu dobrej praktyki krajobrazowej. Konwencja traktuje krajobraz jako ważny element życia ludzi zamieszkujących wszędzie: w miastach i na wsiach, na obszarach zdegradowanych, pospolitych, jak również na obszarach odznaczających się wyjątkowym pięknem - dlatego swoim zasięgiem obejmuje całe terytorium Polski. W celu realizacji zapisów konwencji Strony podejmują działania zmierzające do identyfikacji własnych krajobrazów, podnoszenia świadomości społecznej, określenia celów jakości krajobrazu oraz współpracy transgranicznej. Zachętą do działań na rzecz trwałej ochrony, gospodarki i planowania obszarów krajobrazowych jest Nagroda Krajobrazowa Rady Europy - wyróżnienie przyznawane organom lokalnym i regionalnym, ich ugrupowaniom lub organizacjom pozarządowym.
- **Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego**, sporządzona podczas Konferencji Generalnej Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO) w Paryżu w dniu 20 października 2005 r. dla ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego. Jej celami są:
 - o ochrona i promowanie różnorodności form wyrazu kulturowego;
 - o tworzenie takich warunków dla kultur, by mogły się w pełni rozwijać i swobodnie na siebie oddziaływać w sposób przynoszący im wzajemne korzyści;
 - o zachęcanie do dialogu kultur w celu zapewnienia szerszej i zrównoważonej wymiany kulturalnej na świecie na rzecz wzajemnego poszanowania kultur i szerzenia kultury pokoju;
 - o popieranie międzykulturowości w celu rozwijania interakcji między kulturami w duchu budowania pomostów między narodami;
 - o promowanie poszanowania różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej
 - o wartości na płaszczyźnie lokalnej, krajowej i międzynarodowej;
 - o potwierdzenie znaczenia związku między kulturą i rozwojem dla wszystkich krajów, zwłaszcza dla krajów rozwijających się, a także wspieranie działań podejmowanych na szczeblu krajowym i międzynarodowym, ukierunkowanych na uznanie prawdziwej wartości tego związku;
 - o uznanie szczególnego charakteru działalności, dóbr i usług kulturalnych jako nośników tożsamości, wartości oraz znaczeń;

- o potwierdzenie suwerennego prawa państw do stosowania, przyjmowania i wprowadzania w życie polityk oraz środków, jakie uznają one za stosowne w celu ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego na swoim terytorium;
- o umacnianie współpracy i solidarności międzynarodowej w duchu partnerstwa, zwłaszcza w celu zwiększenia potencjału krajów rozwijających się w zakresie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego.

Jedynym aktem prawa międzynarodowego, obowiązującym w Polsce a określającym zasady ochrony dziedzictwa niematerialnego jest, ratyfikowana przez polski Rząd 22 października 2010 roku **Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego**. Celem tego dokumentu jest objęcie ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup i jednostek, rozumianego przez UNESCO jako „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa, które wspólnoty, grupy i w niektórych przypadkach jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego”.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe, poprzez stałe przekazywanie z pokolenia na pokolenie przyczynia się do wzrostu poczucia własnej tożsamości poszczególnych grup etnicznych i nacji a także do poszanowania odrębności kulturowych innych grup społecznych. Jego utrwalenie i przekazanie przyszłym pokoleniom jest najważniejszym celem Konwencji.

4.2. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Konstytucyjnym obowiązkiem Państwa (art. 5 i 6 Konstytucji RP) jest ochrona dziedzictwa kulturowego. Zabytki i ich wartości niematerialne są dobrem wspólnym, a dbałość o nie zakłada art. 82 Konstytucji.

Zadaniem głównym polityki Państwa w zakresie ochrony zabytków jest stworzenie w mechanizmów dostosowujących tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Planowane działania powinny dotyczyć sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań i uprawnień instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury. Niezbędne jest też stworzenie mechanizmów zabezpieczających polskie dziedzictwo kulturowe przed kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

Odniesienie do ochrony oraz promocji dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami znalazło się w kilku strategicznych dokumentach rządowych, i tak:

W **Strategii Rozwoju Kraju** na lata 2007 – 2015, przyjętej Uchwałą Rady Ministrów dnia 29. listopada 2006 r. podkreślono, że „walory środowiska naturalnego w połączeniu ze znacznym potencjałem kulturowym oraz korzystnym położeniem w centrum kontynentu, na skrzyżowaniu ważnych dróg europejskich, czynią z naszego kraju atrakcyjne miejsce do zwiedzania i wypoczynku. Dla wielu słabiej uprzemysłowionych, atrakcyjnych środowiskowo regionów Polski, turystyka stanowi podstawową szansę rozwoju”. Kontynuacja tego stwierdzenia znalazła się w kilku priorytetach *Strategii*. W Priorytecie 1 zakłada się podejmowanie działań na rzecz znaczącego ograniczenia przestrzeni trwale zagospodarowanej, szczególnie w obszarach o dużych walorach przyrodniczych i kulturowych. Priorytet 2 zakłada, iż „równoległe z budową nowych obiektów kultury będą rozwijane działania nakierowane na zachowanie, ochronę i rewitalizację materialnego dziedzictwa kulturowego, poprzez renowację, konserwację, adaptację obiektów zabytkowych dla celów kulturowych i turystycznych, a także

wdrożenie systemu monitoringu i zabezpieczenia tych obiektów”. Zabytki jako potencjał i dobro wymagające nakładów na właściwe ich utrzymanie i zabezpieczenie oraz promocję znalazły swoje miejsce również w innych priorytetach *Strategii*.

Rok wcześniej (2005) Rada Ministrów przyjęła **Narodową Strategię Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 z Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020**. Dokument ten, za jeden z podstawowych celów strategicznych uznał ochronę i rewitalizację zabytków. Służyć temu ma:

- - kompleksowa rewitalizacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- - zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystycznych;
- - podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego

Do zrealizowania powyższych celów przygotowany został, finansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego **Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004 – 2013”**, w którym za najważniejsze zadania wyznaczono:

- - rewitalizację zabytków nieruchomych i ruchomych
- - rozwój instytucji muzealnych
- - ochronę dziedzictwa narodowego poza granicami kraju
- - ochronę zabytków archeologicznych
- - tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego
- - ochronę zabytkowych cmentarzy.

Zadaniem programu jest poprawa ochrony i upowszechniania polskiego dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych i ruchomych a także rozwój kolekcji muzealnych. Służyć temu mają:

- - poprawa stanu zachowania zabytków
- - zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, w tym dziedzictwa archeologicznego
- - kompleksowa rewitalizacja zabytków i ich przeznaczenie na cele inne niż kulturalne
- - zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości przez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych
- - poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji (w tym digitalizacji)
- - zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów a także cennych zbiorów bibliotecznych przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego.

Kolejnym dokumentem opracowanym przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego jest **Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2007 – 2013**. Określa on cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną, materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach program przewiduje również uporządkowanie działań w sferze ochrony dóbr kultury poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- Zasady *primum non nocere*,

- Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- Zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- Zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa destrukcyjnie,
- Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- Zasady odwracalności metod i materiałów,
- Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą postępowania konserwatorów - pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznacza następujące cele działań:

1. W zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami

- Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.
- Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
- Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
- Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
- Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

2. W zakresie działań o charakterze systemowym:

- Powiązanie ochrony dziedzictwa kulturowego z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa. Realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące zarówno dobra kultury jak i natury (World Cultural Heritage).
- Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania.

3. W zakresie systemu finansowania:

- Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

4. W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

- Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.
- Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.
- Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

5. W zakresie kształcenia i edukacji:

- Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony zabytków. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.
- Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.
- Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów i zespołów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

6. W zakresie współpracy międzynarodowej:

- Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.
- Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

4. 3. Strategiczne cele samorządu województwa zachodniopomorskiego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Województwo zachodniopomorskie zajmuje ostatnie miejsce w kraju pod względem liczby obiektów i zespołów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków. Spowodowane jest to wieloma czynnikami, w tym znacznie poważniejszą niż w innych rejonach kraju dewastacją czy wręcz rozbiórką architektury sakralnej i rezydencjonalnej na terenie zachodniopomorskich wsi, miast i miasteczek a także dewastacją starych cmentarzy. Czynnikiem, które o tym zdecydowały jest kilka. Najważniejszym była polityka państwa w okresie powojennym, zakładająca planową likwidację obiektów sakralnych na tym terenie i stworzenie na Pomorzu Zachodnim enklawy ateizmu. Szczególne nasilenie tego procesu miało miejsce w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Na ten element nałożyło się niszczenie, zaraz po zakończeniu działań wojennych i osiedleniu się polskiej ludności napływowej, wyposaże-

nia istniejących kościołów ewangelickich, jako obcych ideowo i kultowo. Zdarzały się przypadki, że pod okiem nowych proboszczów parafianie niszczyli ołtarze ambonowe, konfesjonały o formach charakterystycznych dla świątyń protestanckich, czy również charakterystycznych dla nich empor bocznych, biegnących wzdłuż ścian długich świątyni. Podobnie było z cmentarzami ewangelickimi, znacznie różniącymi się „wystrojem” od katolickich (żeliwne krzyże nagrobne, płotki okalające groby). Dodatkowym elementem był tu fakt iż były to obiekty poniemieckie, obce kulturowo, upamiętniające znienawidzonych okupantów (utożsamianie wszystkich Niemców, nawet żyjących w wieku XIX, z hitleryzmem). Kolejnym elementem wpływającym destrukcyjnie na dziedzictwo kulturowe tych terenów a konkretnie dworów i pałaców było szabrownictwo a także niszczenie wszelkich śladów niemczyzny i wszystkiego co pańskie. Nie lepiej z dworami i pałacami obchodzono się w okresie późniejszym, gdy stały się one siedzibami Spółdzielni Produkcyjnych i PGR-ów, zamieniane na biura, mieszkania, z wprowadzaniem sztucznych podziałów wewnątrz na małe pomieszczenia, niszczeniem bezcennych nieraz boazerii, sztukaterii, kominków. Również okres po 1989 roku wielu obiektom i zespołom zabytkowym bardziej zaszkodził niż pomógł. Sprzedawane niejednokrotnie za bezcen nowym właścicielom popadały często w ruinę. Kliniknym wręcz przykładem może tu być historia zespołu zamkowego w Swobnicy.

Przedstawiony stan nie oznacza jednak, że w sferze ochrony zabytków i opieki nad nimi w województwie zachodniopomorskim nie robi się nic. Sukcesywnie prowadzone są prace mające na celu dokumentowanie dziedzictwa, jego konserwację i rewitalizację. Zagadnienia te znalazły swe odzwierciedlenie niemal we wszystkich dokumentach strategicznych samorządu województwa, z których najważniejszym jest, przyjęta przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego 19 grudnia 2005 r. (Uchwała nr XXVI/303/05), **Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020**.

Autorzy opracowania, dokonując analizy stanu dziedzictwa kulturowego na terenie województwa, wskazali na zły stan zabytków, zbyt małe nakłady finansowe na ich rewitalizację i renowację, problemy rozwojowe na terenie zabytkowych założeń staromiejskich, słabo rozwinięte produkty turystyczne związane z wykorzystaniem obiektów i zespołów zabytkowych a także ich promocją, wreszcie brak środków finansowych i mechanizmów pozwalających na wsparcie rewitalizacji starej zabudowy mieszkaniowej, przemysłowej o powojkowej. Jednocześnie wskazano na ogromne możliwości (nie wykorzystane) rozwoju turystyki, któremu sprzyja duża liczba niezwykle cennych obiektów i zespołów zabytkowych. Potrzebne jest tu jednak zaangażowanie większych środków finansowych, w tym pochodzących z jednostek samorządu terytorialnego, stworzenie mechanizmów wsparcia rozwoju kultury i dziedzictwa kulturowego regionu oraz jego ochronę i popularyzację.

Dokument wyznacza sześć głównych celów strategicznych, z których w czterech mowa jest o dziedzictwie kulturowym, i tak:

- Cel nr 1 – Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania zakłada rozwój i promocję produktów turystycznych;
- Cel nr 3 – Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu zakłada rozwój małych miast, rewitalizację i rozwój obszarów wiejskich;
- Cel nr 4 – Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka rolna – rewitalizację obszarów zurbanizowanych;
- Cel nr 4 – Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu – wzmacnianie tożsamości społecznej i lokalnej oraz wspieranie działań aktywizujących rynek pracy, związane z ochroną i popularyzacją obiektów i zespołów zabytkowych.

Uzupełnieniem *Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego* jest dokument **Priorytety Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego**, w którym wysoko zostały ocenione zarówno rozwój kultury jak i wpływ dziedzictwa historycznego i kulturowego na

budowę tożsamości społecznej terenu. Wskazano też na konieczność zachowania wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego województwa. Jako najważniejsze działania z tym związane uznano:

- przeciwdziałanie degradacji przestrzeni przez nieskoordynowaną działalność inwestycyjną,
- ochronę krajobrazu naturalnego i kulturowego,
- dbałość o utrzymanie historycznego kształtu wartościowych zespołów urbanistycznych i architektonicznych,
- rewaloryzację i rewitalizację centrów miejskich, oraz
- badanie i dokumentowanie historii i teraźniejszości regionu.

Kolejnym dokumentem o charakterze strategicznym dla rozwoju województwa zachodniopomorskiego, w którym znalazły się odniesienia do zabytków i szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego jest, przyjęty (Nr XLV) Uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego w dniu 19 października 2010 r., jest **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego** – opracowanie o charakterze regionalnym, służące racjonalnemu gospodarowaniu przestrzenią województwa, koordynacji działań oraz długofalowemu planowaniu w tym zakresie. Nie ogranicza i nie narusza autonomii gmin w zakresie planowania przestrzennego ale umożliwia im aplikowanie o niezbędne na ten cel środki regionalne, krajowe i unijne. Przez właściwe, racjonalne, wykorzystanie przestrzeni województwa autorzy opracowania rozumieją między innymi ochronę i zachowanie jej wartości takich jak bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe i dziedzictwo kulturowe. Istotnym elementem *Planu zagospodarowania* jest część poświęcona ochronie i zachowaniu dziedzictwa kulturowego regionu. W części poświęconej ochronie dziedzictwa kulturowego zakłada on utworzenie na terenie gminy Banie Parku Kulturowego „Swobnica”.

Dokumentem odnoszącym się bezpośrednio do ochrony zabytków i opieki nad nimi na terenie województwa zachodniopomorskiego jest, przyjęty Uchwałą Nr XX/197/08 przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego, **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami**. Określa on cele i zadania, których realizacja służyć ma zachowaniu, eksponowaniu i zahamowaniu procesów degradacji środowiska kulturowego województwa. Za najbardziej istotne działania w tym zakresie uznano:

- utrzymanie zabytków budujących krajobraz regionu,
- funkcjonowanie zabytków w procesie aktywizacji ekonomicznej i społecznej województwa,
- kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń,
- integrację opieki nad zabytkami z ochroną przyrody,
- poprawę materialnego stanu zasobów dziedzictwa kulturowego,
- stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym regionu,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- edukacja regionalna,

- promocja walorów kulturowych regionu.

Ostatnim z wojewódzkich dokumentów strategicznych, w którym znajdują się odniesienia do ochrony i opieki nad zabytkami jest **Strategia Rozwoju Turystyki w województwie zachodniopomorskim do roku 2015**, przyjęta przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą nr XVI/147/2000 dnia 23 października 2000 roku, zgodnie z którą dziedzictwo kulturowe jest jednym z głównych generatorów rozwoju turystyki. Określiła ona cele i działania, których realizacja powinna zostać włączona do gminnych programów opieki nad zabytkami. Są nimi:

- budowa i rozwój kompleksowych markowych produktów turystycznych wokół typów turystyki i działanie z nim związane „Budowa i rozwój produktów markowych turystyki miejskiej i kulturowej”;
- rozwój infrastruktury szlaków historycznych i tematycznych, w tym oznakowanie tras przebiegu oraz atrakcji znajdujących się na szlakach, budowa parkingów i toalet dla odwiedzających, poprawa dojazdu do atrakcji znajdujących się na szlaku;
- budowa i modernizacja centrów informacji turystycznej;
- renowacja obiektów zabytkowych;
- renowacja i turystyczne zagospodarowanie zabytkowych rynków oraz zachowanych elementów zabytkowej zabudowy w małych miasteczkach;
- renowacja zabytkowych parków i kompleksów pałacowo – parkowych;
- restauracja zieleni miejskiej;
- „Rozwój edukacyjnej i integracyjnej funkcji turystyki w Regionie” w ramach działania „Edukacja dzieci i młodzieży wokół walorów turystycznych Regionu”;
- kooperacja w zakresie wspólnego marketingu Regionu w ramach działania „Opracowanie zintegrowanego systemu promocji markowych produktów Województwa”;
- usprawnienie systemu informacji turystycznej w ramach działania: „Budowa zintegrowanego analogowego i cyfrowego systemu informacji turystycznej”;
- kształtowanie środowiska w kontekście rozwoju przestrzeni turystycznej, w ramach działań: „Innowacje na rzecz ekorozwoju w turystyce (m. in. wdrażanie inwestycji nawiązujących w technice budowania do tradycji regionalnej – budowa w konstrukcji ryglowej (szachulcowej))”, „Rozwój sieci lądowych szlaków turystycznych – tworzenie projektów liniowych przekraczających obszary administracyjne gmin, powiatów i województwa”. W ramach działania dopracowana zostanie infrastruktura istniejących szlaków takich jak Szlak Hanzeatyckich Kupców, Szlak Cysterski, Szlak Joannitów, Szlak Templariuszy, Europejski Szlak Gotyku Ceglanego, Szlak Solny, Szlak Latarni Morskich, Szlak Pomników przyrody i in.;
- wykorzystanie turystyczne terenów i obiektów powojсковych i przemysłowych (do celów turystycznych można wykorzystać dawne fabryki, zakłady przemysłowe, magazyny, spichlerze, elektrownie wodne).

4. 4 Strategiczne cele samorządu powiatu gryfińskiego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Przyjęta przez władze samorządowe powiatu, w maju 2001 roku, **Strategia Rozwoju Społeczno gospodarczego Powiatu Gryfińskiego** zawiera jedynie standardową informację o zasobie dziedzictwa kulturowego (obiektach zabytkowych prawnie chronionych - wpisanych do Rejestru Zabytków) w poszczególnych gminach.

Omawiając cele i kierunki działania w zakresie kształtowania przestrzeni za jeden z celów niezbędnych przyjęła rewitalizację wraz z rozwojem funkcjonalno – przestrzennym miast i wsi, przyjmując za kierunek działania rewitalizację układów przestrzennych. Ma to szczególne znaczenie w przypadku gminy Banie, w której do Rejestru Zabytków województwa zachodniopomorskiego wpisano układy przestrzenne dwu miejscowości: zespołu staromiejskiego Bań oraz układu przestrzennego wsi Sosnowo.

Znacznie więcej uwagi poświęcono dziedzictwu kulturowemu, przy omawianiu działu Ekologia. Za cele niezbędne wskazano tu:

- stworzenie sieci obszarów chronionych w oparciu o aktualne waloryzacje przyrodnicze i kulturowe;
- promocję walorów przyrodniczych i kulturowych (zabytków);
- opracowanie i realizację planów ochrony dla obszarów chronionych.

W analizie SWOT jako mocne strony powiatu wskazano, m.in.

- istnienie parków krajobrazowych,
- dużą liczbę zabytków,
- pozostałości kulturowe związane z historią regionu

Jako słabe strony *analiza* wskazuje m. in.

- niedostatecznie wykorzystane walory przyrodniczo-krajobrazowe
- niska świadomość ludzi w zakresie ochrony środowiska
- brak sieci obszarów chronionych z aktualnymi planami ochrony utworzonych
- w oparciu o aktualne waloryzacje przyrodnicze

Za jedno z poważniejszych zagrożeń *analiza* wskazała:

- zanik kultury i tradycji

Szansami, według *analizy SWOT* mogą się stać:

- szeroka promocja powiatu (w tym jego zasobów dziedzictwa kulturowego)
- wykorzystanie w promocji i rozwoju turystyki walorów przyrodniczych i kulturowych(obszarów chronionych)

Pomimo znacznej liczby cennych obiektów i zespołów zabytkowych (liczne przykłady XIII-wiecznej kamiennej architektury sakralnej, budownictwo zakonne – templariusze i cystersi – oraz uznany przez historyków sztuki i architektury za pierwszą budowlę ceglana na terenie Pomorza Zachodniego klasztor w Kołbaczu a także wspaniałe i niezwykle cenne budowle znajdujące się na Europejskim Szlaku Gotyku Ceglanego - Chojna), zlokalizowanych na terenie powiatu gryfińskiego Starostwo Powiatowe w Gryfinie nie opracowało Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami. Konsekwencją tego jest brak skutecznego mechanizmu opieki nad dziedzictwem kulturowym regionu (jakim jest między innymi dofinansowanie remontów obiektów wpisanych do rejestru zabytków zgodnie z art. 77 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 roku).

5. CELE I ZADANIA DO REALIZACJI W RAMACH PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W GMINIE BANIE, WYNIKAJĄCE Z WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI:

Celami ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego na terenie gminy są:

1. Ochrona dziedzictwa kulturowego i historycznego, utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego, w tym:
 - układu i reliktywów osadnictwa prahistorycznego i średniowiecznego (stanowisk archeologicznych),
 - średniowiecznej i nowożytnej struktury osadniczej,
 - historycznych nawarstwień i przekształceń cywilizacyjno-kulturowych,
 - niematerialnych wartości historycznych i społecznych.
2. Zachowanie i kształtowanie wartościowego środowiska antropogenicznego i zapewnienie jego trwałego użytkowania poprzez:
 - ochronę prawno-konserwatorską zabytków archeologicznych,
 - ochronę prawno-konserwatorską osadniczych układów przestrzennych,
 - ochronę prawno-konserwatorską zabytków budownictwa, techniki i zieleni zabytkowej,
 - ochronę prawno-administracyjną lokalnych form zagospodarowania terenu,
 - prawne kształtowanie współczesnych form zabudowy i zagospodarowania terenu z poszanowaniem tradycji i wykorzystaniem wzorców regionalnych,
 - utrzymanie podstawowej funkcji terenu, determinujących fizjonomię krajobrazu poszczególnych miejscowości,
 - zachowanie w formie naturalnej cieków, stawów i terenów bagiennych w granicach miejscowości,
 - zachowanie krawędzi leśnych zamykających obszary otwarte jako otoczenia miejscowości,
 - zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym dominant kulturowych i krajobrazowych, utrzymanie ich roli w krajobrazie,
 - zahamowanie niekorzystnych procesów degradujących krajobraz, powstałych poprzez ugorowanie terenów rolnych, wycinanie zadrzewień przydrożnych i śródpolnych, intensywne pozyskiwanie kruszyw, obudowy brzegów jezior obiektami turystycznymi, prowadzenie zrębów zupełnych w dolinach rzecznych, na zboczach dolin, zboczach mis jeziornych, atrakcyjnych przyrodniczo ścian lasów i w innych istotnych formach fizjonomii krajobrazu,
 - likwidowanie skutków oddziaływania (rekultywacja) obiektów wymagających makroniwelacji i znacznych przekształceń topografii (wzrosty kruszyw, farmy hodowlane, tereny stawów hodowlanych).
 - utrzymanie zabudowy w granicach historycznych układów przestrzennych wsi, z kontynuacją zasad lokalizacji zabudowy i zagospodarowania terenu,
 - wypełnienie ubytków tradycyjnej niwy siedliskowej,
 - przeciwdziałanie chaotycznej parcelacji terenu,
 - utrzymanie i nie ograniczanie ekspozycji: układów przestrzennych siedlisk, pomników i krzyży, urządzeń technicznych i komunikacyjnych,
 - utrzymanie i nie ograniczanie ekspozycji układów komponowanej zieleni
 - parków, cmentarzy i obsadzeń przydrożnych i śródpolnych,
 - utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci dróg,

- utrzymanie charakterystycznych przekrojów, nawierzchni i rodzaju obsadzeń istniejącego układu dróg,
- zapobieganie powstawaniu ubytków w zabudowie i tworzenie warunków do ich ponownej zabudowy,
- utrzymanie i eksponowanie zabudowy historycznej, jej proporcji, formy, dachów, wielkości i układu otworów, rodzaju stolarki i jej zdobnictwa, materiału budowlanego,
- kształtowanie walorów estetycznych nowej zabudowy mieszkalnej, rekreacyjno-turystycznej i produkcyjnej poprzez nawiązywanie do tradycji i wartości regionalnych, w zakresie określania formy architektonicznej i materiałów budowlanych,
- przeciwdziałanie „zaśmiecaniu” krajobrazu kulturowego nowymi lokalizacjami budowli substandardowych (tymczasowych pawilonów usługowych, baraków, budek kempingowych, agresywnych form reklamy) i rozwiązaniami technicznymi (naziemne sieci inżynieryjne, wieże anten telekomunikacyjnych),
- dopuszczanie lokalizacji farm wiatraków energetycznych jedynie na obszarach krajobrazu cywilizacyjnego (w sąsiedztwie napowietrznych sieci wysokiego napięcia oraz podobnych) z wyłączeniem terenów o walorach kulturowych i krajobrazowych określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (aktualizacji),
- estetyzacja i humanizacja zabudowy i zagospodarowania terenu osiedli “PGR-owskich” i blokowych oraz współczesnej zabudowy techniczno-produkcyjnej,
- ochronę przed dewastacją zabytków archeologicznych – ustalanie ochrony w planach miejscowych,
- utrzymanie i eksponowanie grodzisk posiadających charakterystyczną formę krajobrazową,
- zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym zabytków oraz innych elementów zagospodarowania i wyposażenia miejscowości,
- ochronę miejsc związanych ze sprawowaniem praktyk religijnych w miejscowościach, gdzie nie ma kościołów – krzyży i kapliczek przydrożnych, związanych między innymi z kultem maryjnym (maj, październik),
- opracowanie materiałów pomocniczych do nauczania i propagowania historii i tradycji regionu,
- umieszczanie na zabytkach znaków informacyjnych.

Ochrona winna być realizowana poprzez:

- sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustalających, po weryfikacji, wskazane w studium granice stref ochrony konserwatorskiej i zawierające odpowiednie ustalenia dla działań w tych strefach,
- sporządzanie programów opieki nad zabytkami,
- podejmowanie uchwał określających zobowiązania właścicieli obiektów zabytkowych do opieki nad zabytkami zgodnie z gminnym programem opieki nad zabytkami,
- współpracę ze specjalistami kształtowania krajobrazu i zabytkoznawcami przy sporządzaniu strategii i programów rozwoju gminy oraz przy realizacji polityki przestrzennej określonej w studium,
- utrzymywanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym budynków i budowli zabytkowych stanowiących własność gminy,
- utrzymywanie i uzupełnianie obsadzeń alejowych dróg publicznych,

- porządkowanie i utrzymywanie historycznych nekropolii (w tym nieczynnych),
- oznaczenie i ochronę grodzisk stanowiących zabytki archeologiczne,
- udzielanie pomocy prawnej i materialnej w utrzymaniu i remontach zabytkowych obiektów publicznych i prywatnych,
- wspieranie i dokumentowanie powstawania nowych wartości kulturowych na terenie gminy.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w dokumentach wykonanych na poziomie gminy

Podstawowym dokumentem, odnoszącym się do ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Banie jest, opracowane w 1998 roku, „**Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Banie**”. Jednym z jego głównych celów jest wyznaczenie i ustalenie zasad ochrony terenów i obiektów o wysokich wartościach przyrodniczych i kulturowych. Autorzy *Studium*, dokonując diagnozy sytuacji wewnętrznej gminy, wskazali na „liczne dobra kultury materialnej” tu zlokalizowane, jako jeden z najważniejszych zasobów gminy, mogących przyczynić się do jej rozwoju. Jednocześnie, jako jedno z poważnych zagrożeń uznali dewastację walorów kulturowych na skutek zaniedbań i użytkowania niezgodnego z pierwotną funkcją. Klinicznym niemal przykładem owej dewastacji może być los jednego z najcenniejszych zabytków, nie tylko gminy ale i całego Pomorza Zachodniego – pojoannicki zamek w Swobnicy, który sprzedany za bezcen zagranicznemu inwestorowi miał odzyskać dawną świetność popadał w coraz większą ruinę i w takim stanie powrócił do zasobu gminy.

Wśród zasobów gminy wskazano również:

- cenne zasoby starodrzewu przykościelnego i cmentarnego,
- drzewostan parkowy;
- aleje przydrożne
- cztery parki wpisane do Rejestru Zabytków:
 - park pałacowy w Babinku
 - park dworski w Lubanowie
 - park pałacowy w Rożnowie
 - park zamkowy w Swobnicy

Bezpośrednio związanym z ochroną i opieką nad zabytkami w gminie Banie jest rozdział 2. *Studium*. Jego autorzy przedstawiają zasób w sposób następujący:

Zabytki budownictwa, architektury układów przestrzennych i komponowanej zieleni.

a) Obiekty kultury materialnej wpisane do rejestru zabytków występują we wsiach:

- kościoły w Baniach, Baniewicach, Dłusku Gryfińskim, Lubanowie, Piasecznie, Rożnowie, Sosnowie i Swobnicy,
- parki zabytkowe : park pałacowy w Babinku, park dworski w Lubanowie, park pałacowy w Rożnowie oraz park zamkowy w Swobnicy,
- teren starego miasta w Baniach,
- baszta prochowa w Baniach,
- kaplica w Baniach św. Jerzego,
- cmentarz judaistyczny w Baniach,
- wiatrak holenderski w Otokach,
- zamek w Swobnicy.

b/ Obiekty proponowane do wpisu do rejestru zabytków znajdują się:

- kościoły z cmentarzem i ogrodzeniem we wsiach : Babinek, Górnowo, Kunowo,
- cmentarze przykościelne z ogrodzeniem we wsiach : Baniewice, Dłusko Gryfińskie, Lubanowo, Piaseczno, Rożnowo, Sosnowo i Swobnica.
- budynki mieszkalne w Baniach przy ulicach : Chrobrego nr 19, 21, 23, Grunwaldzkiej nr 6, 10, 12, 14. 18, Jagiellońskiej nr 8,

- kaplica grobowa we wsi Rożnowo,
- gołębnik w zespole podworskim w Rożnowie.

c) Obiekty ujęte w ewidencji konserwatorskiej znajdują się we wsiach:

- Babinek :
 - budynki w zespole folwarcznym : magazyny, 2 budynki inwentarskie,
 - budynki mieszkalne nr 13, 40, 49/50.
- Banie :
 - budynki mieszkalne przy ulicach :
 - Chrobrego nr 1, 2, 6,
 - Ciasna nr 4,
 - Grunwaldzka nr 2, 5, 6,
 - Jagiellońska nr 2, 4, 9, 14, 24, 29, 32, 36,
 - Ogrodowa nr 2/4, 3, 5/7,
 - Pocztowa nr 5,
 - Różana nr 6, 16,
 - Skośna nr 2, 3, 5, 8,
 - Strzelecka nr 2,
 - Targowa nr 4, 6, 7, 9,
 - mieszalnia pasz nr 11,
 - była szkoła nr 1,
 - poczta nr 7,
 - kaplica cmentarna,
 - bożnica nr 10.
- Baniewice:
 - budynki mieszkalne nr : 4,6, 11/3, 50, 56, 62/64, 74, 77, 77, 79/81, 82, 84, 86, 87/89, 95, obok szkoły, żłobek po PGR,
 - budynki gospodarcze nr 23, 28, 57, 2 owczarnie po PGR,
- Dłusko Gryfińskie:
 - budynki mieszkalne nr 23, 29, 33, 39, 41, 44, 46, 49, 57, 59, 60, 61, 67, 22,
 - budynki gospodarcze nr 11, 22, 59.
- Górnowo:
 - budynki mieszkalne nr 7/9, 20, 12, 16/18, 17, obok sklepu,
 - budynek gospodarczy nr 12
- Kunowo:
 - budynki mieszkalne nr 8, 9, 10, 23, 28, 34, 36,
 - szkoła nr 23.
- Lubanowo:
 - budynki mieszkalne nr 8, 13, 15, 26, 38, 42,
 - budynki gospodarcze nr 11, 33, 50,
 - remiza,
 - kuźnia,
- Otoki:
 - młyn wodny ,
 - budynek gospodarczy.
- Parnica:
 - budynki mieszkalne nr 7, 10, 12, 16, 19.
- Piaseczko:
 - budynki mieszkalne nr 3/4 7/8, 10, 17, 18, 25/26, 30/31, 32/33, 51/52, 53, 67, 70, 80/79, 83, 92, 101/102, 103,

- budynki gospodarcze nr 17, 32/33, 67, 80/79, 109,
 - szkoła.
 - Rożnowo:
 - gorzelnia z kominem i budynkiem magazynowym,
 - budynek mieszkalny nr 20.
 - Sosnowo:
 - budynki mieszkalne nr 8, 16, 17, 23, 31, naprzeciw nr 16,
 - budynek gospodarczy nr 21, piwnica wolnostojąca.
 - Swobnica:
 - budynki mieszkalne nr 1, 2, 4, 6, 23, 27, 29, 30, 31, 32, 35, 39, 68, 69, 76, 78, 80, 81, 103/104, 122/123, 128, 134/135,
 - budynki gospodarcze nr 35, 47, 68, 103/104, 107, 154,
 - budynek byłej stacji kolejowej,
 - szkoła.
 - Trzaski:
 - młyn wodny i elektryczny,
 - magazyn i budynek gospodarczy,
 - ogrodzenie.
 - Tywice :
 - dwa dwory,
 - budynki gospodarcze.
- d/ Zabytkowe układy przestrzenne proponowane do objęcia strefą „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej występują :
- fragmenty układów przestrzennych we wsi Banie :
 - teren starego miasta,
 - teren dawnego szpitala i kaplicy św. Jerzego,
 - teren starego cmentarza ewangelickiego,
 - teren starego cmentarza judaistycznego,
 - kościoły z cmentarzem i ogrodzeniem we wsiach : Babinek, Baniewice, Dłusko Gryfińskie, Górnowo, Kunowo, Lubanowo, Piaseczno, Rożnowo, Sosnowo i Swobnica,
 - park z ruiną dworu i ogrodzeniem w Babinku,
 - park krajobrazowy we wsiach : Lubanowo i Rożnowo.
- e/ Zabytkowe układy przestrzenne proponowane do objęcia ochroną konserwatorską (strefa „B” ochrony układów przestrzennych) występują we wsiach:
- układ przestrzenny wsi Piaseczno i Sosnowo,
 - fragmenty układów przestrzennych we wsi Banie:
 - rejon stadionu sportowego,
 - rejon ulicy Targowej,
 - rejon ulicy Gdańskiej,
 - sieć dróg wylotowych we wschodniej części wsi,
 - zespół młyński z wiatrakiem w Otokach,
 - zespół młyński w Trzaskach,
 - zagrody w Swobnicy nr 58/59 i 110,
 - założenie folwarczne w Tywicach.
- f/ Zabytkowa zieleń komponowana i układ przestrzenny proponowane do objęcia ochroną (strefa „K” ochrony krajobrazu) występują :
- cmentarze we wsiach : Banie, Baniewice, Lubanowo, Parnica
 - (dwa cmentarze), Piaseczno, Swobnica,
 - parki krajobrazowe we wsiach : Kunowo i Piaskowo,

- aleje przydrożne we wsi Lubanowo,
- teren wokół zespołu zamkowego w Swobnicy.

Od momentu powstania opracowania wiele się w zakresie opieki nad zabytkami zmieniło. Przede wszystkim zmianie uległy przepisy i podział obiektów i zespołów zabytkowych na klasy i strefy ochrony. Ponadto część obiektów proponowanych do wpisania do Rejestru Zabytków Województwa Zachodniopomorskiego lub Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków już tam się znalazła. Do chwili obecnej do Rejestru Zabytków nie zostały wpisane:

- kościół z cmentarzem przykościelnym i ogrodzeniem w Górnowie
- cmentarz przykościelny w Baniewicach
- cmentarz przykościelny w Dłusku Gryfińskim
- cmentarz przykościelny w Lubanowie
- cmentarz przykościelny w Piasecznie
- cmentarz przykościelny w Rożnowie
- cmentarz przykościelny w Sosnowie
- cmentarz przykościelny w Swobnicy
- budynki mieszkalne w Baniach przy ulicy Chrobrego nr 19, 21, 23
- budynki mieszkalne w Baniach przy ulicy Grunwaldzkiej nr 6, 10, 12, 14, 18
- budynek mieszkalny w Baniach przy ulicy Jagiellońskiej nr 8
- kaplica grobowa (cmentarna?) w Rożnowie
- gołębnik w zespole podworskim (folwarcznym) w Rożnowie

Studium wymienia szereg obiektów, zlokalizowanych na terenie gminy Banie, ujętych w ewidencji konserwatorskiej. Tymczasem, jak wynika z dokumentacji Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie jedynie część wymienionych w *Studium* obiektów i zespołów zostało wpisanych do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Nie znalazły się w niej następujące obiekty w miejscowościach:

- Babinek :
 - budynki mieszkalne nr 13, 40, 49/50.
- Banie :
 - budynki mieszkalne przy ulicach :
 - Chrobrego nr 1, 2, 6,
 - Ciasna nr 4,
 - Grunwaldzka nr 2, 5, 6,
 - Jagiellońska nr 2, 4, 9, 14, 24, 29, 32, 36,
 - Ogrodowa nr 2/4, 3, 5/7,
 - Pocztowa nr 5,
 - Różana nr 6, 16,
 - Skośna nr 2, 3, 5, 8,
 - Strzelecka nr 2,
 - Targowa nr 4, 6, 7, 9,
 - mieszalnia pasz nr 11,
 - była szkoła nr 1,
 - poczta nr 7,
- Baniewice:
 - budynki mieszkalne nr : 4,6, 11/3, 50, 56, 62/64, 74, 77, 77, 79/81, 82, 84, 86, 87/89, 95, obok szkoły, żłobek po PGR,
 - budynki gospodarcze nr 28, 57, 2 owczarnie po PGR [?],
- Dłusko Gryfińskie:
 - budynki mieszkalne nr 23, 29, 33, 39, 41, 44, 46, 49, 57, 59, 60, 61, 67, 22,

- budynki gospodarcze nr 11, 22, 59.
- Górnowo:
 - budynki mieszkalne nr 7/9, 20, 12, 16/18, 17, obok sklepu,
 - budynek gospodarczy nr 12
- Kunowo:
 - budynki mieszkalne nr 8, 9, 10, 23, 28, 34, 36,
 - szkoła nr 23.
- Lubanowo:
 - budynki mieszkalne nr 8, 13, 15, 26, 38, 42,
 - budynki gospodarcze nr 11, 33, 50,
 - remiza,
 - kuźnia,
- Otoki:
 - budynek gospodarczy [?].
- Parnica:
 - budynki mieszkalne nr 7, 10, 12, 16, 19.
- Piaseczno:
 - budynki mieszkalne nr 3/4 7/8, 10, 17, 18, 25/26, 30/31, 32/33, 51/52, 53, 67, 70, 80/79, 83, 92, 101/102, 103,
 - budynki gospodarcze nr 17, 32/33, 67, 80/79, 109,
 - szkoła.
- Rożnowo:
 - gorzelnia z kominem i budynkiem magazynowym,
 - budynek mieszkalny nr 20.
- Sosnowo:
 - budynki mieszkalne nr 8, 16, 17, 23, 31, naprzeciw nr 16,
 - budynek gospodarczy nr 21, piwnica wolnostojąca.
- Swobnica:
 - budynki mieszkalne nr 1, 2, 4, 6, 23, 27, 29, 30, 32, 35, 39, 68, 69, 76, 78, 80, 81, 103/104, 122/123, 128, 134/135,
 - budynki gospodarcze nr 35, 47, 68, 103/104, 107, 154,
 - budynek byłej stacji kolejowej,
 - szkoła.

Odrębną grupę zabytków stanowią stanowiska archeologiczne, ujęte w Archeologicznym Zdjęciu Polski (AZP). Autorzy *Studium*, zgodnie z obowiązującymi w roku 1998 przepisami, omawiając zabytki archeologiczne wprowadzają podział na trzy kategorie – strefy ochrony:

- WI - pełnej ochrony archeologiczno - konserwatorskiej,
- WII - częściowej ochrony archeologiczno - konserwatorskiej,
- WIII - ograniczonej ochrony archeologiczno - konserwatorskiej.

Zgodnie z tym podziałem wymieniają w **strefie W I** 2 stanowiska (wpisane do Rejestru Zabytków), obejmujące teren zamku w Swobnicy oraz teren grodziska z okresu kultury łużyckiej i wczesnego średniowiecza w Swobnicy. Do **strefy W II** zaliczają 32 stanowiska, do **strefy W III** – 355. Jednocześnie zaznaczają, że celem uzyskania pełnej wiedzy o terenach podległych ochronie archeologicznej należy uzupełnić prace archeologiczne w ramach tzw. Archeologicznego Zdjęcia Polski na terenach miejscowości Dłużyna i Parnica.

Od chwili opracowania *Studium* zmieniła się liczba stanowisk archeologicznych ujętych w AZP i obecnie wynosi 448 stanowisk, w tym 2 wpisane do Rejestru Zabytków wojewódz-

stwa zachodniopomorskiego, przy czym w liczbie tej nie są uwzględnione (nie prowadzono badań) ewentualne stanowiska w miejscowości Dłużyna.

Listę obiektów i zespołów zabytkowych na terenie gminy Banie uzupełniają zespoły zieleni komponowanej:

- cztery zespoły parkowe (wpisane do Rejestru Zabytków):
 - o Park pałacowy w Babinku
 - o Park dworski w Lubanowie
 - o Park pałacowy w Rożnowie
 - o Park zamkowy w Swobnicy
- trzy zabytkowe aleje (wpisane do Rejestru Zabytków i Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków):
 - o Aleja dojazdowa do cmentarza judaistycznego w Baniach (RZ)
 - o Aleja przydrożna Swobnica – Strzeszów (WEZ)
 - o Aleja przydrożna Swobnica – Żelechowo (WEZ)
- dwadzieścia trzy zabytkowe cmentarze (wpisane do Rejestru Zabytków i Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków):
 - o Cmentarz kościelny w Babinku (RZ)
 - o Cmentarz przykościelny w Babinku (WEZ)
 - o Cmentarz judaistyczny w Baniach (RZ)
 - o Cmentarz komunalny I w Baniach (WEZ)
 - o Cmentarz przykościelny II w Baniach (WEZ)
 - o Cmentarz III w Baniach (WEZ)
 - o Cmentarz V [przy kaplicy św. Jerzego] w Baniach (WEZ)
 - o Cmentarz I w Baniewicach (WEZ)
 - o Cmentarz przykościelny II w Baniewicach (WEZ)
 - o Cmentarz przykościelny w Dłusku Gryfińskim (WEZ)
 - o Cmentarz przykościelny w Górnowie (WEZ)
 - o Cmentarz kościelny w Kunowie (RZ)
 - o Cmentarz komunalny I w Lubanowie (WEZ)
 - o Cmentarz przykościelny II w Lubanowie (WEZ)
 - o Cmentarz I w Parnicy (WEZ)
 - o Cmentarz przykościelny II w Parnicy (WEZ)
 - o Cmentarz komunalny I w Piasecznie (WEZ)
 - o Cmentarz przykościelny II w Piasecznie (WEZ)
 - o Cmentarz przykościelny w Rożnowie (WEZ)
 - o Cmentarz przykościelny w Sosnowie (WEZ)
 - o Cmentarz przykościelny I w Swobnicy (WEZ)
 - o Cmentarz przykościelny II w Swobnicy (WEZ)
 - o Cmentarz III w Swobnicy (WEZ)

W odniesieniu do przedstawionych wyżej obiektów i zespołów zabytkowych obowiązują następujące formy ochrony:

Zabytki budownictwa, architektury, układów przestrzennych i komponowanej zieleni.

- Obiekty wpisane do rejestru zabytków
 - o trwałe zachowanie obiektu i użytkowanie zgodnie z jego wartością,
 - o uzyskanie zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przy podjęciu jakichkolwiek prac remontowo-renowacyjnych,

- o uzyskanie zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na zmiany własności, użytkowania obiektów, zgodnie z ustawą o ochronie dóbr kultury.
- Obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków:
 - o utrzymanie tradycyjnej formy architektonicznej; (przy wymianie zniszczonych elementów budowlanych wskazane jest stosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych),
 - o uzyskanie zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wszelkie prace remontowo-budowlane, mające wpływ na zewnętrzną formę obiektu,
 - o opracowanie dokumentacji budowlanej i fotograficznej w przypadku koniecznej rozbiórki obiektu (po wystawieniu orzeczenia o jego złym stanie technicznym).
- Układy przestrzenne:
 - o trwałe zachowanie elementów historycznego układu przestrzennego,
 - o zachowanie zasadniczych elementów układu przestrzennego,
 - o konieczność utrzymania skali i charakteru zabudowy uzupełniającej,
 - o uzyskiwania każdorazowo zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wszelkie prace remontowo-budowlane,
 - o projektowanie i realizowanie prac przez osoby posiadające odpowiednie uprawnienie,
 - o uzyskanie opinii Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków przed wydaniem wskazania lokalizacyjnego i uzgodnienie dokumentacji projektowej,
 - o uzgodnienie sposobu użytkowania obiektów zabytkowych z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków i powiadomienie o zmianie właściciela,
 - o opracowanie projektów rewaloryzacji obszaru objętego strefą.
- Układy przestrzenne objęte strefą „K” ochrony konserwatorskiej:
 - o zachowanie i pielęgnacja elementów założenia,
 - o rewaloryzacja zieleni i układu w oparciu o wytyczne konserwatorskie,
 - o uzgodnienie z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków wszelkich prac, w tym porządkowych,
 - o zakaz lokalizacji obiektów kubaturowych (jedynie odtworzenie) oraz uzgodnienie z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków ewentualnej zmiany funkcji terenu.

Zabytki archeologiczne.

- Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków:
 - o zakaz wszelkiej działalności inżynierskiej, budowlanej i innej,
 - o zachowanie istniejącego układu topograficznego wraz z obiektem ujętym w rejestrze zabytków i ewidencji,
 - o wystąpienie o wytyczne do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków - Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie w przypadku podjęcia jakiejkolwiek działalności na terenie objętym granicami strefy, a wynikającej ze sposobu użytkowania terenu.
- Pozostałe stanowiska archeologiczne:
 - o zachowanie stanowiska ujętego w ewidencji konserwatorskiej (AZP),
 - o uzgodnienie i opiniowanie wszelkich prac inżynierskich i budowlanych z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków - WKZ w Szczecinie oraz występowanie o wytyczne konserwatorskie i opinie,
 - o zawiadamianie z trzymiesięcznym wyprzedzeniem Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków - WKZ w Szczecinie o podjęciu działań inwestycyjnych na terenie stanowiska, w celu umożliwienia badań ratunkowych. Przeprowadzenie badań ratunkowych dokonywane jest na koszt inwestora. Badania archeologiczne mają charakter sezonowy w okresie od maja do końca września.

- o w przypadku podjęcia realizacji inwestycji - prowadzenie nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego oraz ewentualnych badań ratunkowych na koszt inwestora. Inwestorzy i użytkownicy terenu zobowiązani są do zawiadomienia Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków - WKZ w Szczecinie o podjęciu działań inwestycyjnych z wyprzedzeniem dwutygodniowym. Badania archeologiczne mają charakter sezonowy w okresie od maja do końca października.

Dla terenów nie objętych opracowaniem archeologiczno-konserwatorskim, w rejonie miejscowości Dłużyna i Parnica (arkusz A.Z.P nr 37-07) wymagane jest występowanie każdorazowo o opinię i zezwolenie do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków - WKZ w Szczecinie na wszelkie prace remontowo - budowlane i inne, do czasu uzupełnienia opracowania.

6. KRAJOBRAZ I DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY BANIE

6.1 Położenie geograficzne

Gmina Banie zajmuje południowo – zachodnią część województwa zachodniopomorskiego i administracyjnie wchodzi w skład powiatu gryfińskiego. Od strony południowej graniczy z gminami Chojna i Trzcińsko Zdrój, od zachodu z gminą Widuchowa, pod północy z gminą Gryfino zaś od wschodu z gminą Myślibórz, leżącą na terenie powiatu myśliborskiego oraz gminami Bielice i Kozielice (powiat pyrzycki). Siedziba gminy – Banie – położona jest centralnie. Na terenie gminy krzyżują się dwie drogi wojewódzkie: 121 (Gryfino – Myślibórz) i 122 (Pyrzyce – Krajnik Dolny).

Obszar gminy położony jest na terenie trzech mezoregionów wchodzących w skład podprovincji Pobrzeży Południowobałtyckich:

- Równiny Wełtyńskiej
- Równiny Pyrzycko – Stargardzkiej
- Pojezierza Myśliborskiego

Oś północ – południe wyznacza rzeka Tywa, przepływająca przez osiem jezior rynnowych (m.in. Bańskie, Długie, Dłużec) i będąca niezwykle atrakcyjnym szlakiem kajakowym. Ogólna powierzchnia wód powierzchniowych gminy (rzeki, jeziora, stawy) zajmuje blisko 800 ha zaś ponad 20%% powierzchni gminy zajmują lasy. Równinny teren gminy jest lekko i nieregularnie sfałdowany wzniesieniami o łagodnych stokach, nie przekraczającymi wysokości 100 m npm. (średnia wysokości sięga od 30 do 50 m).

Przez teren gminy przebiegają dwa piesze szlaki turystyczne:

- Szlak Pojezierza Trzcińskiego
- Szlak Pojezierza Myśliborskiego

6.2. Rys historyczny

6.2.1. Ziemia Bańska

Najstarsze ślady pobytu człowieka na terenie dzisiejszej gminy Banie pochodzą z okresu mezolitu (środkowej epoki kamienia – 8000-4800 lat p.n.e). Są to pojedyncze, sporadyczne znaleziska. O wiele więcej śladów, w postaci tzw. śladów osadniczych i punktów osadniczych pochodzi z okresów późniejszych, w tym okresu kultury łużyckiej. Z nią związane są osady oraz grodzisko w Swobnicy, którego kontynuacja trwała jeszcze w okresie wczesnego średniowiecza.

W 2 połowie wieku X ziemie te zostały włączone przez Mieszka I do tworzonego przez niego Państwa Polskiego, którego granice monarcha określił w dokumencie *Dagome iudex*. Ziemia Bańska stała się w tym czasie odrębną kasztelanią z grodem kasztelańskim w miejscu obecnych Bań.

Początek wieku XI przynosi oderwanie się (na okres około 100 lat) ziemi pomorskiej od Polski. To czas tworzenia się tu odrębnej jednostki politycznej – księstwa pomorskiego pod przywództwem rodzimej, słowiańskiej dynastii. Sprzyjały temu konflikty polsko – niemieckie i znaczne osłabienie zainteresowania Polski tym regionem kraju. Jednak już w początkach wieku XII książę Bolesław Krzywousty ponownie zdobywa i przyłącza te tereny do swojego władztwa, na zasadzie lenna, pozostawiając rodzimą dynastię u władzy. Jednocześnie dokonuje, za pośrednictwem bamberskiego biskupa Ottona, chrystianizacji Pomorza Zachodniego. W roku 1140 erygowane zostaje odrębne biskupstwo w Wolinie dla całego Pomorza.

Kolejne lata przynoszą ponowne oderwanie się Księstwa Pomorskiego od Polski i podporządkowanie się lenne cesarstwu niemieckiemu. Sprzyjało to napływowi na te tereny znacznie silniejszej ekonomicznie ludności niemieckiej, dokonującej kolonizacji ziem pomorskich. W 1231 roku cesarz niemiecki Fryderyk II nadał margrabiom brandenburskim z linii askańskiej prawo do zwierzchności nad terenem Pomorza. Zaowocowało to licznymi konfliktami zbrojnymi na pograniczu pomorsko wielkopolskim i stopniowe odrywanie tych terenów zarówno od Polski, osłabionej rozbiem dzielnicowym jak i Pomorza. Z oderwanych terenów margrabiowie utworzyli nową jednostkę administracyjną, zwaną Nową Marchią, której granica przebiegała w pobliżu Ziemi Bańskiej i Pyrzyckiej. Obu krain jednak nie udało się, pomimo wielokrotnych późniejszych prób, podbić i włączyć do Nowej Marchii. Przejęcie ich przez Brandenburgię nastąpiło dopiero po wojnie 30-letniej, w drugiej połowie wieku XVII.

Rok 1235 to ważny moment w dziejach Ziemi Bańskiej. Książę pomorski Barnim I nadaje ją w posiadanie zakonowi templariuszy przy czym otrzymali oni nie tylko dobra ziemskie ale też prawa osiedleńcze takie, jakie obowiązywały w Brandenburgii oraz prawo organizowania targów. Wkrótce zakonni rycerze przystąpili do wznoszenia pierwszych (zachowanych do dziś) świątyń, zamku w Swobnicy, natomiast dawną osadę targową *Banen* przekształcili w organizm miejski, nadając mu – przed rokiem 1296 (niektóre źródła podają rok 1230).

Po kasacie zakonu w roku 1312 dobra templariuszowskie przejęli joannici, odstępując, w roku 1345 miasto Banie księciu Barnimowi III. Joannici rozbudowali zamek w Swobnicy, rozpoczęli też fortyfikowanie też miasta, które ostatecznie, oprócz linii murów obronnych otrzymało dwie bramy i dwadzieścia baszt.

W czasie walk pomorsko – brandenburskich w roku 1487 Ziemia Bańska została poważnie zniszczona a samo miasto Banie uległo niemal całkowitej ruinie.

Po wojnie trzydziestoletniej na przeciąg 6 lat (1653 – 59) Banie i Ziemia Bańska przeszły we władanie Szwedów, następnie Brandenburgii. Od roku 1701 znalazły się w granicach Prus, później Niemiec. W roku 1945, znacznie wyludniony i zniszczony obszar powrócił do Polski.

6.2.2. Dzieje i układ przestrzenny miejscowości

Babinek

Duża wieś – ulicówka, założona przypuszczalnie przez templariuszy w XIII stuleciu. Po raz pierwszy wymieniona jest w źródłach w roku 1303, kiedy wymieniony jest niejaki Gerbord z Henrikendorp (Babinka) – świadek czynności templariuszy dotyczący wsi Lubanowo. Przed rokiem 1391 Babinek należał do rycerskiego rodu von Rehberg. W 1391 nowym właścicielem staje się rycerz Piotr von Steinwehr. Kolejnymi właścicielami, na przestrzeni wieków stają się okoliczne rody rycerskie. W 1863 roku staje się własnością lenną rodu von Greifenpfeil, zaś od roku 1769 stanowi ich dziedziczną własność. Prawdopodobnie wówczas powstaje pałac, zaś w wieku XIX towarzyszący mu park krajobrazowy oraz, zachowane do dziś, kamienno ceglane zabudowania folwarczne, przejęte po drugiej wojnie światowej przez PGR Lubanowo. Ostatnimi właścicielami Babinka była rodzina von Lenke.

Na przełomie XIII i XIV wieku w centrum wsi wzniesiony został kamienny kościół otoczony cmentarzem grzebalnym. Świątynia spłonęła podczas pożaru w 1907 roku; wkrótce przystąpiono do jej odbudowy i rozbudowy w stylu neoromańskim.

Do 1945 roku wieś nosiła nazwę Heinrichsdorf, po przejęciu przez polską administrację, przez pewien czas funkcjonowała nazwa zwyczajowa Batoryn. Urzędowa nazwa powstała przez zdrobnienie nazwy wsi Babin, położonej w gminie Bielice.

Banie

Obecnie wieś gminna – do 1945 roku niewielkie miasto, któremu początek dał gród kaszelański z podgrodzem oraz osadą targową.

W roku 1234 książę Barnim I nadaje Banie (wówczas Banen) i okoliczne ziemie (Ziemia Bańska) zakonowi templariuszy. W akcie nadania Banie określane są jako *civitas* czyli miasto posługujące się herbem, mające wytyczony runek (na którym odbywały się targi) oraz układ ulic charakterystyczny dla organizmów miejskich. Przypuszcza się jednak (nie zachował się akt lokacyjny miasta), że prawa miejskie Banie otrzymały około roku 1296. Prawdopodobnie wówczas templariusze przystąpili do wznoszenia murów obronnych, które w ostatecznej swej formie wyposażone były w dwie bramy oraz dwadzieścia baszt. Templariusze wznoszą też, zachowany do dziś, kościół zbudowany z kamiennych kwadr ułożonych w regularne warstwy, przydając mu za patronkę św. Marię Magdalenę. Postać świętej uwidoczniła została również w miejskim herbie. Nadanie książęce potwierdził w roku 1247 papież Innocenty IV. Budowa kościoła zakończyła się przypuszczalnie około 1274 roku, kiedy to w dokumentach pojawia się wzmianka o tutejszym plebanie (proboszczu parafii).

Po kasacie zakonu, w roku 1312, dobra potemplariuszowskie, w tym Banie przejęli joannici. Dokończyli oni fortyfikowanie i urządzenie miasta. Wkrótce jednak, w roku 1345, zrzekli się oni Bań, przekazując je księciu Barnimowi III. Pomimo przekazania miastu księciu, joannici nadal rościli sobie prawo do wykorzystywania i ciemienia mieszkańców Bań. Spowodowało to, w roku 1399 rozruchy w mieście, w wyniku których zbuntowani mieszczaństwo rozgromili joannicką załogę oraz zabili komtura Detłowa.

Początek wieku XV zapisuje się w Baniach wzniesieniem przez joannitów, przed bramą Chojęńską, przytułku i szpitala dla trędowatych pod wezwaniem św. Jerzego. Towarzyszyła mu, wzniesiona z kamienia i cegły, w roku 1417, niewielka kaplica szpitalna pod tym samym wezwaniem, przed którą (w bliżej nie znanym czasie) rozpoczęto odgrywanie misterii Męki Pańskiej. Aktorami odtwarzającymi poszczególne postacie byli mieszczaństwo i ludność Bań. W roku 1498 w czasie kolejnego przedstawienia doszło do tragedii. Aktor odgrywający postać Chrystusa był w zatargu z sąsiadem, któremu w misterium przypadła do odegrania rola legionisty Longinusa. Kiedy „Chrystus” zawisł na krzyżu, korzystający ze sposobności i unieruchomienia swojego przeciwnika „Longinus” przebił go włócznią, powodując śmierć. W zamieszkach, jakie wówczas wybuchły w mieście śmierć poniosło jeszcze kilku mieszczan. Po tym wydarzeniu sąd kościelny zakazał odgrywania kolejnych misterii. Po wprowadzeniu na Pomorzu reformacji (1537) i przejęciu przez protestantów kościoła farnego św. Marii Magdaleny kaplica św. Jerzego użytkowana była (do 1945 r.) przez niewielkich katolików. Po II wojnie światowej, nieużytkowana, popadła w ruinę. Obudowana została na zasadzie rekonstrukcji w latach 1997 – 1998 i pełni obecnie funkcję kościoła pomocniczego parafii.

W roku 1478, w czasie wojny pomorsko brandenburskiej Banie zostają poważnie zniszczone przez wojska brandenburskie, spaleni ulega też miejska fara. Wkrótce przystąpiono do jej odbudowy i przebudowy, nadając formy gotyckie. W części budowli jednak zachowały się oryginalne elementy i detale romańskie. Nie odbudowano natomiast, zniszczonych przez Brandenburczyków murów miejskich. (ostatecznie rozebrano je w roku 1766, pozostawiając jedynie cylindryczną Basztę Prochową). Kolejne zniszczenia miasta przyniosły wojska rosyjskie, które zajęły Banie podczas wojny siedmioletniej.

Po wojnie 30-letniej Banie na krótki okres (1653 – 1659) znajdują się w posiadaniu Szwecji, następnie przechodzą we władanie Brandenburgii a od 1701 Prus.

Ważnym momentem w dziejach Bań okazał się rok 1895, kiedy miasto uzyskało połączenie kolejowe z Gryfinem i Pyrzycami. Wiek XIX przyniósł Baniom również budowę nowego ratusza, nowej wieży kościoła św. Marii Magdaleny, budynku poczty oraz neoklasycystycznej synagogi.

Podobnie jak w innych miastach Pomorza Zachodniego w okresie średniowiecza w Baniach osiedlili się pierwsi Żydzi. Ich imiona pojawiają się w dokumentach miejskich. Są nie tylko kupcami i rzemieślnikami, pełnią też funkcje skarbników miejskich. Z czasem liczba ludności żydowskiej powiększa się, co owocuje utworzeniem samodzielnej gminy z własną synagogą i kirkutem. Pierwsza synagoga (wzmianka o niej pojawia się dopiero pod koniec XIX wieku) wzniesiona została przy obecnej ulicy Pocztowej, jednak i przetrwała (przebudowana na dom mieszkalny) do końca II wojny światowej. Pod koniec wieku XIX bańscy Żydzi wzniesli nowy dom modlitwy, przy obecnej ulicy Chrobrego.

W wyniku walk o miasto w marcu 1945 roku, w którym Niemcy zlokalizowali punkt silnego oporu Banie zostały zniszczone w 50%. Zajęte przez wojska radzieckie 2 marca a następnie przekazane polskiej administracji utraciły prawa miejskie.

Baniewice

Duża wieś – ulicówka, założona w XIII wieku przez templariuszy. Po raz pierwszy w źródłach pojawia się w roku 1303 przy okazji nadań lennych, jako Mariendale. Wielokrotnie na przestrzeni dziejów zmieniała brzmienie nazwy, która w ostatecznej swej formie Marienthal funkcjonowała do 1945 roku. Templariusze nie tylko założyli Baniewice, ale też wzniesli tu, w XIII wieku, kamienny kościół, wybudowany z kamiennych kwadr. Wieś wielokrotnie pojawia się w dokumentach źródłowych, między innymi pod rokiem 1484, kiedy to zapisano nazwisko ostatniego katolickiego proboszcza baniewickiej parafii, Frentze Konowa, a także w roku 1603, podczas wizytacji kościelnej i sporządzania spisu wyposażenia świątyni. Odnotowano wówczas srebrny kielich mszalny z XV wieku z inskrypcją „J MARIA” oraz patenę ozdobioną krzyżem joannickim. Oba zabytki znajdowały się w świątyni jeszcze na początku XX wieku o czym wspomina w swym katalogu H. Lemcke. Wymienia on również XVIII-wieczne ołtarz i ambonę ufundowane przez margrabiego Fryderyka Wilhelma oraz kamienną płytę nagrobną pastora Lucasa Hamela.

Wieś na przestrzeni dziejów była wielokrotnie niszczone przez pożary a także działania wojenne, podczas których nie oszczędzano miejscowej świątyni. Po II wojnie światowej, kiedy ucierpiała ona najbardziej przez wiele lat nie była użytkowana i popadła w ruinę. odbudowano ją w 1977 roku, przywracając kultowi.

Baniewice należały w przeszłości do większych, ludniejszych i bogatszych wsi Ziemi Bańskiej. Na początku XX wieku mieszkało tu 768 mieszkańców. Funkcjonowała szkoła.

Dłusko Gryfińskie

Duża wieś wielodrożna (pierwotnie o formie owalnicy) założona przez Templariuszy w wieku XIII. Pod koniec stulecia wzniesiony tu został kamienny kościół, wybudowany ze starannie opracowanych granitowych kwadr ułożonych w regularne warstwy i otoczony cmentarzem grzebalnym. Po wprowadzeniu na terenie księstwa reformacji świątynia stała się parafialną. Przebudowana w XVIII i na początku XIX w. W roku 1974 uległa zniszczeniu w wyniku pożaru. Rok później odbudowana.

W wieku XIX przy kościele funkcjonował dom dla wdów po pastorach oraz szkoła, zaś od 1848 roku również sierociniec.

We wsi zachowało się kilka budynków mieszkalnych i gospodarskich z oryginalną stolarką okienną i drzwiową, wzniesionych w XIX wieku.

Górnowo

Niewielka wieś - ulicówka o średniowiecznej metryce, założona przypuszczalnie pod koniec XII lub na początku XIII wieku. Po raz pierwszy wymieniona została w roku 1202 w dokumencie dotyczącym kołbackich cystersów. Po raz kolejny pojawia się w roku 1303, kie-

dy wymieniony jest jej sołtys, Henryk z Gornowa, będący jednym ze świadków czynności templariuszy w sprawie Lubanowa.

Kamienny kościół, wmurowany ze starannie opracowanych i ułożonych w regularne warstwy granitowych kwadr wzniesiono pod koniec XIV wieku, zaś na przełomie XIV i XV stulecia dobudowano do niego, od zachodu) kamienną wieżę. Świątynia była kilka razy przebudowywana (XV, XVIII i XIX w.) . Po wprowadzeniu na terenie Pomorza Zachodniego reformacji kościół stał się (od 1570) filią parafii w Dłusku Gryfińskim. W latach 1773 – 1792 wzniesiono budynek szkoły parafialnej.

W 1868 roku wieś liczyła 292 mieszkańców, funkcjonowało 14 dużych gospodarstw chłopskich, szkoła oraz kuźnia.

Podczas II wojny światowej wieś nie ucierpiała. Oprócz kościoła zachowały się tu liczne zabudowania gospodarskie i mieszkalne w konstrukcji ryglowej z XIX wieku, z oryginalną stolarką okienną i drzwiową.

Kunowo

Wieś – ulicówka wykształcona z pierwotnej formy owalnicy z wrzecionowatym nawsiem, na którym na przełomie XIV i XV w. wzniesiono kamiennie ceglany kościół.

Pierwsza wzmianka o Kunowie pojawia się w dokumentach w roku 1296, kiedy to 16 łanów ziemi we wsi zostaje nadanych templariuszom z Rurki. Kolejny dokument, z 26 marca 1493 r. wymienia niejakiego Hansa Kunow z Kunowa. W 1618 roku rodzina von Kunow wymieniona jest wśród lenników księcia (elektora) brandenburskiego Franciszka I. Na początku XVIII wieku właścicielami 1/3 Kunowa była rodzina von Dossow (von Dotzen) zaś 2/3 marszałek dworu pruskiego Aleksander Magnus von Kunow. W roku 1749 całe Kunowo staje się dziedziczną własnością rodu von Kunow. W 1765 sprzedają oni część posiadłości Georgowi Harwigowi von Luderitz, zaś kolejną część, w roku 1778 Ernestowi F. von Schmiedeberg. On i jego syn Georg Heinrich zakładają folwark Ludwigshof. Wznoszą dwór, budynki gospodarskie i mieszkalne.

W roku 1853 nowym właścicielem Kunowa zostaje Edward von Gossow. Wieś liczyła wówczas 386 mieszkańców, 16 dużych gospodarstw chłopskich, gospodarstwo kościelne a także szkoła parafialna, karczma i kuźnia. Nowy właściciel rozbudowuje folwark, wznosząc między innymi – przed rokiem 1861 – gorzelnię, dającą największą produkcję w powiecie. W rękach rodziny von Gossow majątek pozostał do końca II wojny światowej, po czym przeszedł na skarb państwa. Utworzono w nim Zakład Rolny Kombinatu Państwowych Gospodarstw Rolnych w Lubanowie. W roku 1992, po likwidacji PGR został włączony do zasobu Agencji Rolnej Skarbu Państwa z następnie wydzierżawiony prywatnym użytkownikom. Z dawnej zabudowy o cechach zabytkowych, oprócz kościoła, zachowało się kilka XIX-wiecznych domów mieszkalnych oraz część zabudowań folwarcznych. Nie zachował się niestety dwór.

Lubanowo

Duża wieś wielodrożna o średniowiecznej metryce, nadana w połowie XIII stulecia komturii templariuszy w Rurce. Oni też byli inicjatorami budowy kamiennego kościoła, który niemal w niezmienionej formie pozostał do dziś. Po kasacie zakonu templariuszy wieś przeszła we władanie swobnickich joannitów.

Pierwsza wzmianka Lubanowie pojawia się w dokumentach w roku 1274, kiedy to przy łagodzeniu sporu o Parsów wymieniony jest niejaki Jan de Leuenowe, przypuszczalnie rycerz lub nawet sołtys Lubanowa. Po raz kolejny nazwa wsi pojawia się w dokumentach w roku 1303 i wiąże się z nadaniem przez templariuszy, w lenno, braciom Eilhardowi i Janowi 27 łanów ziemi w Lubanowie. Dało to początek tworzenia majątku rycerskiego, który obaj bracia rychło powiększyli zakupując 8 łanów od wasali Jana Rudego, dawnego sołtysa w Świeciu

nad Odrą, 16 łanów od Jana i Henryka – synów zmarłego Hellenrechta „z Cmentarza”, mieszkańców Bań. Kolejne 3 łany ziemi zakupili w Baniewicach od Henryka i Arnolda Łysych. Przypuszczalnie dokupili jeszcze gdzieś kolejne 10 łanów, bowiem w roku 1370 Kapituła Kamieńska pobierała od nich daninę z 64 łanów. W roku 1407 książę szczeciński Świętobór I nadał joannitom będą (rodzaj daniny) z 6 łanów, pobieraną dotąd przez rodzinę Möerner z Chojny.

Kolejne wzmianki w dokumentach o Lubanowie, wraz z młynem wodnym w Trzaskach, pojawiają się w latach 1459 i 1487, jako potwierdzenia wcześniejszych nadań joannitom.

W okresie wojny trzydziestoletniej wieś poważnie ucierpiała. W okresie panowania szwedzkiego nad Pomorzem Lubanowo należało do kanclerza Johanna Adlera Salviusa, od którego, w 1653 roku nabył je szwedzki faktor Peter Bidal. Z kolei w roku 1680 wieś odkupiła żona elektora brandenburskiego Fryderyka Wilhelma - Dorota von Brandenburg, tworząc z niej majorat dziedziczony w linii męskiej.

Z wsią związane były dwa młyny Górny w Otokach, zamieniony w papiernię oraz dolny w Trzaskach. W roku 1764 papiernię oddano w dziedziczną dzierżawę niejakiemu Carlowi Rahmusowi, zaś w roku 1850 przywrócono funkcję młyna. Prawo przemiału zboża otrzymał Hermann Pehl. W latach 70-tych XIX wieku obok młyna wzniesiony został wiatrak holenderski, zachowany częściowo do dziś. Dolny młyn w roku 1723 został sprzedany Joachimowi Rehmusowi. Obecnie oba młyny znajdują się w rękach prywatnych.

W XIX wieku na terenie Lubanowa powstał rozległy folwark, należący do Maxa Schallena. W jego skład wchodziły liczne zabudowania gospodarskie i mieszkalne oraz dwór otoczony parkiem. Po 1945 roku majątek został upaństwowiony i włączony do Kombinatu Państwowych Gospodarstw Rolnych w Lubanowie. W 1969 roku spłonął dwór, na miejscu którego wzniesiono budynek administracyjny PGR. Z dawnego założenia pozostały zachowały się budynki gospodarskie i resztki parku krajobrazowego.

Parnica

Niewielka miejscowość położona na północny wschód od Bań. Brak źródeł nie pozwala na ustalenie choćby przybliżonej daty jej powstania ani dziejów. Wiadomo jedynie, że w XIX wieku istniała tu kuźnia, karczma, szkoła, cegielnia, młyn, kościół i dwa cmentarze. Przypuszczalnie po 1945 roku kościół uległ dewastacji a następnie popadł w ruinę. Zachowały się jedynie jego fundamenty oraz dwa przylegające do siebie cmentarze: dawny przykościelny i ewangelicki (południowy) z pozostałościami żeliwnego ozdobnego ogrodzenia.

Na terenie wsi zachowało się kilka ciekawych murowanych budynków mieszkalnych z końca XIX i początku XX wieku z ozdobnymi detalami architektonicznymi.

Piaseczno

Duża wieś ulicówka, wykształcona z pierwotnej owalnicy o średniowiecznej metryce. Powstała zapewne w początkach XIII wieku, o czym świadczy kamienny kościół wzniesiony pod koniec pierwszej połowy wieku XIII z regularnie opracowanych granitowych kwadr, ułożonych w warstwy. Założona została przypuszczalnie przez bańskich templariuszy a po kasacie zakonu weszła w skład domeny joannitów ze Swobnicy. Od 1680 roku należała do margrabiów ze Schwedt nad Odrą.

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z roku 1281. Po raz kolejny wzmiankowana jest w roku 1303, kiedy to jej sołtys, niejaki Heidenreich występuje jako świadek czynności templariuszy dotyczących Lubanowa. Kolejne wzmianki źródłowe pochodzą z lat 1370, 1459, 1487, 1571.

Pod koniec wieku XIX zarządcą tutejszego majątku został Ernst Schuler. W tym czasie we wsi znajdowało się kilka dużych gospodarstw chłopskich a także gospodarstwo kościelne, kuźnia, karczma, szkoła oraz wiatrak. W okresie II wojny światowej w Piasiecznie, zwanym

wówczas Nowa Wieś zlokalizowany był obóz jeniecki lub pracy przymusowej. Po 1945 roku nazwę wsi zmieniono na obecną, wywodząc ją od nazwy pobliskiego jeziora Piasecznik.

We wsi, oprócz granitowego kościoła otoczonego cmentarzem zachowało się kilkanaście murowanych budynków mieszkalnych i gospodarskich z końca XIX i początku XX wieku z ozdobnymi detalami architektonicznymi.

Piaskowo

Niewielka wieś powstała zapewne w wieku XVIII – brak źródeł nie pozwala na dokładniejszą datację. W XIX wieku istniał tu folwark z dworem i parkiem krajobrazowym oraz kilkanaście budynków mieszkalnych i gospodarskich, z czego do chwili obecnej zachował się tylko jeden budynek gospodarczy oraz park krajobrazowy.

Po 1945 roku w zabudowaniach dawnego folwarku funkcjonowało Państwowe Gospodarstwo Rolne.

Rożnowo

Wieś ulicówka wymieniona po raz pierwszy w źródłach w roku 1521 jako dobra rycerskie (lenno) rodu von Ankerheim. Musiała jednak powstać znacznie wcześniej, na co wskazuje, datowany na XIV wiek, zachowany do dziś kościół.

Z zachowanych dokumentów wynika, że w roku 1779 majątek w Rożnowie kupił landrat Franz Christian von Steinacker i w posiadaniu tego rodu pozostał do 1945 roku. Obok majątku były tu gospodarstwa zagrodnicze i komornicze, swoje gospodarstwo posiadała też szkoła.

Pod koniec wieku XIX Steinackerowie wzniesli na przykościelnym cmentarzu neogotycką rodzową kaplicę grobową. Z uwagi na fakt iż w 1945 roku tutejszy kościół został poważnie uszkodzony (wnętrze, wyposażenie i dach spalone, pozostały jedynie mury obwodowe), do roku 1979, czyli momentu jego odbudowy kaplica rodowa pełniła funkcję kościoła.

W 1841 roku Steinackerowie wzniesli w Rożnowie dwukondygnacyjny, podpiwniczony dwór o bogatym wystroju wewnętrznym (m.in. polichromowane stropy, w wielu pomieszczeniach kominki). Posiadał też bogatą i ciekawą dekorację zewnętrzną. Od północy otaczał go park krajobrazowy, zachowany częściowo do dziś. W 20 lat po wzniesieniu dwór został przebudowany i w takiej formie pozostał do roku 1978, kiedy uległ częściowej rozbiórce.

Około połowy XIX wieku właściciele majątku wzniesli szereg zabudowań folwarcznych rozmieszczonych wokół dziedzińca po wschodniej stronie dworu. Przetrwały one do końca drugiej wojny światowej, po czym wraz z dworem i parkiem zostały przejęte przez PGR. Część z nich zachowała się do dziś. Po roku 1992 PGR został zlikwidowany a należące do niego grunty i zabudowania przeszły do zasobu Agencji Rolnej Skarbu Państwa.

Sosnowo

Niewielka wieś owalnica z wrzecionowatym nawsiem (układ przestrzenny zachowany do dziś) założona około połowy XIII wieku przez bańskich templariuszy. Po kasacie zakonu przeszła do domeny swobnickich joannitów. Pod koniec XIII wieku templariusze wzniesli tu kamienny kościół wmurowany ze starannie opracowanych granitowych kwadr ułożonych w regularne warstwy.

Sosnowo po raz pierwszy pojawia się w dokumentach w roku 1370 przy okazji ustalenia czynszu z 54 łąnów dla Kapituły Kamieńskiej. Kolejne wzmianki o wsi pojawiają się w dokumentach w latach 1459, 1487 (jako własność bańskich joannitów), 1571, 1603, 1654, 1657 oraz 1782. Przypuszczalnie w okresie wojny trzydziestoletniej wieś została poważnie zniszczona, bowiem jak wynika z przekazów, do roku 1654, nie była zamieszkana. Według inwentaryzacji z roku 1865 funkcjonowały tu gospodarstwo sołtysie, 16 zagród chłopskich, kuźnia, młyn, 35 budynków mieszkalnych, 2 przemysłowe i 65 gospodarskich.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej tutejszy kościół nie był użytkowany i popadł w ruinę, cenny wyposażenie uległo zniszczeniu lub rozproszeniu. Odbudowano go w roku 1987.

Swobnica

Duża wieś ulicówka o słowiańskiej metryce. W okresie kultury łużyckiej istniała tu osada, której kontynuacją był wczesnośredniowieczny gród strzegący pogranicza plemiennego z Pyrzyczanami. W latach 1973 – 1976 była siedzibą odrębnej gminy.

W roku 1234 książę szczeciński Barnim I nadał Swobnicę wraz z Ziemią Bańską zakonowi templariuszy, którzy założyli tu swoją komandorię, wzniesli pierwszy zamek a w połowie XIII wieku wzniesli kamienny kościół wymurowany ze starannie opracowanych granitowych kwadr, ułożonych w 21 regularnych warstwach. Po kasacie zakonu w 1313 roku dobra potemplariuszowskie przejęli joannici z Rurki, którzy w roku 1377 roku przenieśli siedzibę komandorii z Rurki do Swobnicy. W roku następnym przystąpili do budowy warownego zamku, złożonego początkowo ze skrzydła mieszkalnego i narożnej masywnej wieży. W późniejszym okresie zamek został rozbudowany, zaś w wieku XVII przebudowany na barokową rezydencję, uzyskując niezwykle bogaty wystrój pomieszczeń reprezentacyjnych (między innymi stiukowe dekoracje, polichromie ścienne, kominki, sztukaterie).

Pierwsza wzmianka pisana o Swobnicy pojawia się w dokumentach z roku 1345.

Swobnica pozostała w posiadaniu joannitów do wojny trzydziestoletniej, przy czym do czasu wprowadzenia reformacji i sekularyzacji zakonów była komandorią zakonną następnie komandorią ewangelicką. W roku 1630 zamek wraz z wsią został wydany Szwedom, zaś po pokoju westfalskim (1648) przypadł, podobnie jak cała ta część Pomorza Szwecji. Komandoria joannicka została wówczas ostatecznie rozwiązana. W roku 1676 zamek wraz z dobrami ziemskimi zajął elektor brandenburski Fryderyk Wilhelm III i nadał je następnie swojemu marszałkowi Derflingerowi. Ten jednak odsprzedał je Piotrowi Bidałowi, od którego odkupił je, w roku 1680, elektor, przekazując swej żonie, księżnej Dorocie. W 10 lat później utworzyła ona z nich prywatne dominium swojego potomstwa: syna Filipa Wilhelma oraz wnuków Fryderyka Wilhelma i Fryderyka Henryka, margrabiów ze Schewdt. W rękach tej rodziny zamek i Swobnica pozostały do roku 1778, kiedy to po bezpotomnej śmierci obu margrabiów przeszły na własność korony pruskiej i były wydzierżawiane kolejno rodzinom Horn, Press, Bielke, Flaminius i Fuss. Z osobą Hansa Flaminius, dzierżawiącego swobnickie dobra w latach 1868 – 1910 wiąże się wzniesienie dwu budynków gospodarczych w pobliżu dziedzińca zamkowego, zachowanych do dziś jako pozostałości folwarku.

Po 1945 roku zamek w Swobnicy przejęty został przez Skarb Państwa i przekazany w użytkowanie Państwowemu Gospodarstwu Rolnemu, które użytkowało zamek do lat 70-tych XX w., po czym jego wnętrza zamieniono w magazyn zboża. Od lat 80-tych obiekt stał nieużytkowany powoli popadając w ruinę. W takim stanie został, w roku 1992, sprzedany zagranicznemu inwestorowi, panu van Leendert, który miał go odbudować i zmienić w hotel z terenami rekreacyjnymi. Przez blisko 20 lat nie uczynił nic, nawet nie zabezpieczył obiektu, co spowodowało jego dalszą dewastację i degradację, zawalenie się, w roku 2008 najstarszego skrzydła zamku. Ostatecznie, 14 listopada 2011 roku gmina Banie odzyskała ten niezwykle cenny zabytek i przystąpiła do jego zabezpieczenia i remontu.

Swobnica na przestrzeni dziejów była bogatą wsią z kościołem parafialnym przy którym działała szkoła, duże gospodarstwo; we wsi znajdowało się 20 dużych gospodarstw chłopskich, kuźnia, młyn wodny i karczma.

W nocy z 8 na 9 sierpnia 1903 roku od uderzenia pioruna zapalił się kościół. Ogień szybko przedostał się do wnętrza, niszcząc bardzo cenne wyposażenie, w tym barokowe ołtarz i ambonę, epitafia i płyty nagrobne komturów joannickich a także ich olejne portrety zdobiące ściany świątyni. W tym samym roku przystąpiono do jej odbudowy.

Trzaski

Historyczna osada młyńska, związana z Lubanowem, o czym świadczy pierwotna jej nazwa – Liebenowowsche Mühle. Późniejsza nazwa Unter Mühle (Dolny Młyn) wprowadzana została po założeniu drugiego młyna, przyporządkowanego do Lubanowa – Ober Mühle b. Liebenow (Górny Młyn koło Lubanowa).

Brak przekazów źródłowych nie pozwala na ustalenie daty budowy Dolnego Młyna a tym samym założenia (?) osady. Pierwsza drukowana wzmianka o nich pochodzi z roku 1723 i wiąże się z nabyciem młyna i osady przez Joachima Raymusa od margrabiego Fryderyka Wilhelma. Według danych z roku 1874 znajdowały się tu młyn wodny oraz budynek mieszkalny. W latach 1910 – 1930 właścicielem młyna był Wilhelm Burmeier, do którego oprócz samego młyna i zabudowań mieszkalno – gospodarczych należało jeszcze 106 ha gruntów oraz hodowla bydła i trzody. Ustna tradycja jednak podaje, że w tym czasie właścicielem młyna był Polak nazwiskiem Kolec.

Po 1945 roku młyn działał do 1960 roku, jako własność prywatna, następnie został upaństwowiony i przejęty, wraz z towarzyszącymi zabudowaniami przez PGR Lubanowo na cele magazynowe. Od 1986 roku stanowi własność prywatną.

Tywica

Niewielka wieś położona przy szosie Banie - Lubanowo. Brak źródeł nie pozwala na ustalenie jej wcześniejszych dziejów. Wiadomo jedynie że około połowy wieku XIX powstały tu dwa założenia folwarczne z odrębnymi dworami oraz parkiem krajobrazowym. Przypuszczalnie oba należały do tej samej rodziny, co zdaje się potwierdzać duże podobieństwo obu założeń a także poszczególnych obiektów. Przypuszczalnie oba założenia zostały zaprojektowane przez tę samą osobę. Właścicielem jednego z folwarków był Paul Neubauer.

Po 1945 roku oba folwarki przejęła Spółdzielnia Produkcyjna w Tywicy a z niektórych budynków gospodarskich korzystali też indywidualni gospodarze. Po 1989 roku majątki przeszły w ręce prywatne. Nowi właściciele znacznie przekształcili zabudowania folwarczne a w przypadku zespołu nr 1 nastąpiła całkowita rozbiórka zabudowań gospodarczych, pozostał jedynie – znacznie przekształcony – dwór.

6.2.3. Krajobraz kulturowy

W rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami „Krajobraz kulturowy to przestrzeń, historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze”. Zgodnie z tą definicją krajobraz kulturowy tworzą wszelkie przejawy aktywności człowieka na danym terenie. Można je podzielić na dwie kategorie: przekształcenia przyrody, poprzez odpowiednie jej komponowanie i budowę założeń parkowych, cmentarnych a także alei oraz aktywność budowlaną przejawiającą się poprzez zakładania miast i osiedli a także samą architekturę.

Bezspornie najcenniejszymi, waloryzującymi krajobraz kulturowy gminy są układy przestrzenne (wpisane do Rejestru Zabytków i Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków) Starego Miasta w Baniach oraz wsi-owalnicy z dobrze zachowanym wrzecionowatym nawsiem miejscowości Sosnowo.

Drugą grupę zabytków, mających ogromne znaczenie dla krajobrazu kulturowego gminy Banie są obiekty sakralne, w większości pochodzące z XIII - XIV wieku, wzniesione z kamienia, w tym ze starannie opracowanych granitowych bloków (kwadr) ułożonych w regularne warstwy. W tej grupie na szczególne miejsce zasługuje kościół w Lubanowie, na którego południowo wschodnim narożniku znajdują się dwa kamienne bloki z rytym szachownicą. Cennym przykładem średniowiecznej architektury sakralnej, ważnej dla dziejów Bań, jest

pozostałość po funkcjonującym tu w średniowieczu szpitalu (przytułku) św. Jerzego, dawna kaplica szpitalna pod tym samym wezwaniem. Jej wartość historyczną podnosi przekaz o tragicznych wydarzeniach podczas odgrywania Misterium Męki Pańskiej w roku 1498.

Ważnymi elementami waloryzującymi krajobraz kulturowy gminy Banie są obiekty budownictwa ludowego, wznoszone w tradycyjnej konstrukcji ryglowej, często z szachulcowym wypełnieniem pól. Dotyczy to głównie obiektów gospodarskich, zachowanych między innymi w Swobnicy, ale też budynków mieszkalnych w Baniach i poszczególnych wsiach. Niestety stan zachowania tych pierwszych jest bardzo zły, natomiast w przypadku obiektów mieszkalnych często, podczas prowadzenia prac remontowych i ociepleniowych elementy konstrukcyjne (słupy, rygle i zastrzały) zostają zasłonięte styropianem lub warstwą tynku. Mówiąc o tradycyjnym budownictwie ludowym tego terenu nie sposób nie wspomnieć o jedynej na terenie gminy piwnicy wolnostojącej – budowli charakterystycznej dla budownictwa wiejskiego powiatu gryfińskiego, jaka zachowała się w miejscowości Sosnowo. Pierwotnie służyła ona do przechowywania płodów rolnych.

Bezsprzecznie najcenniejszym obiektem waloryzującym krajobraz kulturowy gminy jest zespół zamkowy w Swobnicy, wzniesiony jako siedziba komandorii joannickiej na planie czworoboku z kamienno-ceglaną wieżą w narożniku północnowschodnim. Otoczony cennym parkiem krajobrazowym zamek na przestrzeni dziejów był wielokrotnie przebudowywany i modernizowany, zmieniała się też jego funkcja. Po kasacie zakonu stał się on rezydencją margrabiów brandenburskich, którzy przekształcili go w okazałą budowlę pałacową o bogatym wystroju wewnątrz (liczne sztukaterie, plafony, kominki). W wieku XIX obok zamku wzniesiono, zachowane częściowo do dziś, zabudowania folwarczne. Po 1945 roku obiekt został przejęty przez miejscowy PGR, co stało się początkiem jego dewastacji i ruiny. Proces degradacji cennego zabytku kontynuował późniejszy jego właściciel.

Ważnymi dla krajobrazu kulturowego tak gminy jak i regionu obiektami są, charakterystyczne między innymi dla Pomorza Zachodniego, pomniki mieszkańców wsi lub członków gminy ewangelickiej poległych podczas I wojny światowej. Wznoszone, w latach 20-tych XX-wieku, zazwyczaj na przykościelnych cmentarzach lub w pobliżu kościoła, rzadziej na terenie parków dworskich czy na skraju lasu. Zachowały się one na przykościelnych nekropoliach w miejscowościach Dłusko Gryfińskie, Lubanowo i Piaseczno oraz na skraju lasu (jako „cmentarz III”) w Swobnicy. Jedynie ten ostatni zachował się niemal w niezmienionej formie. Pomniki na cmentarzach przykościelnych służą obecnie jako postumenty pod figury kultowe.

Bardzo istotnym elementem krajobrazu kulturowego gminy jest zieleń komponowana. Składają się na nią zarówno zespoły parkowe stanowiące niegdyś otoczenie obiektów rezydencjonalnych (zamek, dwory i pałace) jak też dawne cmentarze (ewangelickie, przykościelne oraz kirkut w Baniach) a także trzy aleje: dojściowa do kirkutu w Baniach oraz łączące sąsiadujące ze Swobnicą wsie Strzeszów i Żelechowo. O ile większość cmentarzy przykościelnych, za wyjątkiem cmentarza w Swobnicy uległa likwidacji i splantowaniu, zaś cmentarz w Swobnicy służy kolejnym pochówkom o tyle stan dawnych cmentarzy ewangelickich, położonych poza obrębem kościołów jest tragiczny: zarośnięte chwastami, samosiejkami, zdewastowane, z nielicznymi zachowanymi jeszcze nagrobkami, wymagają natychmiastowej interwencji i uporządkowania. Zadanie to spoczywa na władzach samorządowych, radach parafialnych i sołeckich a także mieszkańcach poszczególnych wsi. Miejsca te powinny być uporządkowane i upamiętnione, chociażby poprzez stworzenie z zachowanych fragmentów nagrobków niewielkich lapidariów, przypominających o dawnych mieszkańcach tych miejscowości, których szczątki pozostały tam do dziś. Uporządkowanie starych, ewangelickich nekropolii może też być doskonałą formą lekcji historii. Jedynym, w miarę zadbanym i oznakowanym cmentarzem wyznaniowym jest kirkut w Baniach. Problem zaniedbania i braku troski o dziedzictwo kulturowe dotyczy również alei łączącej Swobnicę z miejscowością Strzeszów, wpisanej do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków.

6.2.4. Zabytki nieruchome

Na terenie gminy Banie zlokalizowanych jest ponad 250 obiektów i zespołów zabytkowych, z czego znaczna część wpisana jest do Rejestru Zabytków i Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Pozostałe przewidziane zostały do ochrony w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Banie”. Reprezentują one niemal wszystkie typy budownictwa, poczynając od obiektów typu rezydencjonalnego (Zamek w Swobnicy, pałac w Babinku (ruina), dwór w Tywicy), poprzez architekturę sakralną (kościół w Babinku, Baniach, Baniewicach, Dłusku Gryfińskim, Górnowie, Kunowie, Lubanowie, Piasecznie, Rożnowie, Sosnowie, Swobnicy oraz dawna synagoga w Baniach, kaplice cmentarne w Baniach, Swobnicy i Rożnowie a także dawna kaplica szpitalna św. Jerzego w Baniach), przemysłową (młyny wodne w Lubanowie i Trzaskach, wiatrak holenderski w Lubanowie, gorzelnia w Rożnowie, dawna mieszalnia pasz w Baniach oraz budynek stacji kolejowej w Swobnicy). Licznie reprezentowane jest budownictwo ludowe, zarówno o charakterze mieszkalnym jak i gospodarczym. Wśród tej grupy zabudowy sporo jest obiektów wzniesionych w tradycyjnej dla terenu Pomorza Zachodniego konstrukcji ryglowej a także budowanych z kamienia polnego. Do tej grupy zaliczyć też należy zachowane zespoły folwarczne.

Ważnymi obiektami zabytkowymi są budowle o charakterze publicznym – budynki szkolne w Baniach, Swobnicy i Piasecznie oraz budynek poczty w Baniach a także relikw architektury obronnej w postaci Baszty Prochowej w Baniach.

Interesującym przykładem architektury miejskiej, łączącej w sobie funkcje mieszkalne i przemysłowe jest zachowana w Baniach zagroda – dawny zespół masarni, sklepu i budynku mieszkalnego.

Wśród zabytków nieruchomych znalazło się też kilkanaście cmentarzy, w tym przykościelne (w dwu przypadkach z zachowanymi dawnymi bramkami cmentarnymi w murze okalającym nekropole – w Baniewicach i Sosnowie). Listę tę uzupełniają zabytkowe założenia parkowe oraz aleje.

Pełne listy obiektów i zespołów zabytkowych z terenu gminy zawierają aneksy nr 1 – 3.

6.2.5. Zabytki ruchome

W archiwum Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przechowywane są kartoteki 82 zabytków ruchomych, znajdujących się w obiektach położonych na terenie gminy Banie, głównie kościołach oraz w zamku w Swobnicy. Wszystkie powstały w okresie od końca XVII do początków XX stulecia. W liczbie tej znajdują się zarówno elementy sepulkralne: płyty nagrobne i epitafia jak również rzeźby, obrazy, krzyże ołtarzowe, lichtarze, chrzcielnice a także dzwony, witraże figuralne i ornamentalne, żyrandole wreszcie ławki i prospekty organowe. Jest też jeden (zdekompletowany) ołtarz ambonowy, charakterystyczny dla świątyń protestanckich. Wśród obiektów pochodzących z zamku w Swobnicy znalazły się elementy dekoracji sztukatorskiej, barokowe kominki, plafony a także polichromie ścienne i sufitowe.

Spośród 82 zabytków ruchomych, o których mowa wyżej, jedynie 8 najwartościowszych zostało wpisanych do Rejestru Zabytków. Ich wykaz zawiera aneks nr 4.

6.2.6. Zabytki (stanowiska) archeologiczne

Zgodnie z Listą Stanowisk Archeologicznych Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) w granicach administracyjnych gminy Banie znajduje się 446 stanowisk archeologicznych, przy

czym liczba ta może być niepełna, bowiem nie były prowadzone prace badawcze w miejscowości Dłużyna (obszar AZP nr 37-07). Wszystkie one ujęte zostały w Gminnej Ewidencji Zabytków (Aneks nr 5). Są to materialne ślady działalności człowieka na tym terenie od epoki kamiennej po wiek XIX, przy czym najwięcej jest stanowisk starożytnych. Obejmują one zarówno pojedyncze znaleziska jak i całe ich zespoły, skarby, ślady osadnicze, punkty osadnicze, osady, grodziska, cmentarzyska a także teren zamku w Swobnicy.

Z ogólnej liczby 446 jedynie dwa stanowiska archeologiczne wpisane zostały do Rejestru Zabytków. Są to:

- **Swobnica, stan. 1** (AZP 38-06/51) – grodzisko kultury łużyckiej i wczesnośredniowieczne – nr rejestru 686; Dec. KL.I.6801/24/71 z dn. 10.02.1971.
- **Swobnica, stan. 45** (AZP 38-06/73) – zamek ze średniowiecza – nr rejestru 227; Dec. KL.V-O/248/57 z dn. 31.03.1957

Stanowiska wpisane do Rejestru Zabytków objęte są strefą „W I” – pełnej ochrony archeologiczno konserwatorskiej, wykluczającej wszelką działalność inwestycyjną (budowlano – inżynierską) za wyjątkiem badań archeologicznych i prac zabezpieczających zabytek.

6.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Teren zajmowany obecnie przez gminę Banie jest częścią historycznej krainy, Ziemi Bańskiej, nadanej w roku 1234 przez księcia Barnima I zakonowi Templariuszy. Po kasacie zakonu przeszła ona, w roku 1312, w posiadanie Joannitów, którzy 33 lata później przekazali te tereny księciu Barnimowi III i do okresu wojny 30-letniej pozostawały one w granicach państwa Gryfitów. Następnie Ziemia Bańska podzieliła los całego Pomorza Zachodniego przechodząc kolejno w posiadanie Szwedów, wreszcie Brandenburczyków. Stan ten trwał do zakończenia drugiej wojny światowej, kiedy to, na skutek zmiany granic nastąpiła niemal całkowita wymiana ludności, przemieszanie kultur, tradycji, zwyczajów itp. Ludność zasiedlająca te tereny przybyła z różnych terenów dawnej Rzeczypospolitej, w tym z jej Kresów Wschodnich, przywożąc ze sobą swoje zwyczaje i tradycje. Zderzyła się też z obcymi sobie i swojej kulturze oraz wierze (czynnik religijny miał tu ogromne znaczenie). Spowodowało to w bardzo wielu przypadkach niszczenie „stanu zastanego”, traktowania go jako „poniemieckie”, „germańskie”. Trzeba było wielu lat i wymiany pokoleń, by uznać dziedzictwo kulturowe, w tym niematerialne, za wspólne, pomorskie.

Konwencja UNESCO (cytowana wcześniej) dotycząca dziedzictwa niematerialnego mówi o objęciu ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup o jednostek rozumianego jako „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa, które wspólnoty, grupy i w niektórych przypadkach jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego”. Bezsprzecznie do wartości tych, których ciągłość jest zachowana, pomimo wymiany ludności, należą nazwa głównej miejscowości i obszaru, herb a także niektóre nazwy miejscowe oraz przekazy i legendy.

Nazwa „Banie” pochodząca od nierównego terenu (kulistych wzgórz) lub słowa „Bania” czyli łaźnia parowa, albo też, jak chcą zwolennicy niemieckiego jej pochodzenia, od słowa Bahn czyli „droga” zmieniała się na przestrzeni dziejów, brzmiąc jednak zawsze podobnie: BANEN, CIVITAS BAHNEN, BAENEN, TERRA BANEN (Ziemia Bańska), BAN, IN BANIS, BAHN, BANIA (po 1945 r.), BANIE. Podobna ciągłość dotyczy wizerunku herbu

miasta i gminy, którego główne elementy, od 1493 roku – najstarsze znane jego przedstawienie (na pieczęci miejskiej): kobieca postać utożsamiana ze św. Marią Magdaleną, tarcza z Gryfem oraz krzyż joannici (maltański), nie uległy zmianie do dziś.

Kolejnymi, choć znacznie późniejszymi nazwami, jakie przetrwały w tradycji do dziś są historyczne nazwy dwu miejscowości: „Górny Młyn” (*Ober Mühle*) w odniesieniu do Lubanowa-Otoków oraz „Dolny Młyn” (*Unter Mühle*) w odniesieniu do osady Trzaski.

Wszystkie one, jako wartości niematerialne dziedzictwa kulturowego, podlegają ochronie, podobnie jak przekazy i legendy.

6.2.8. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

- Na terenie gminy Banie nie znajduje się ani jeden obiekt zabytkowy wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO, żaden z zabytków nie został też uznany za Pomnik Historii. Nie został też utworzony ani jeden Park Krajobrazowy.
- Do **Rejestru Zabytków** wpisane zostały 22 obiekty i zespoły zabytkowe. Ich wykaz zawiera Aneks nr 2.
- W **Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków** ujęte zostały 98 obiekty i zespoły zabytkowe. Ich wykaz zawiera Aneks nr 3. Niestety, pomimo objęcia tych obiektów ochroną prawną, część z nich została rozebrana przez właścicieli lub uległa zawaleniu. Nie istnieją już następujące obiekty:
 - o **BABINEK**
 - Stajnia (4) w zespole folwarcznym
 - o **BANIE**
 - Budynek mieszkalny; ul. Pocztowa 4
 - Budynek mieszkalny; ul. Różana 8
 - o **BANIEWICE**
 - Chałupa; Baniewice nr 59
 - o **DŁUSKO GRYFIŃSKIE**
 - Chałupa; Dłusko Gryf. nr 74
 - Stodoła; Dłusko Gryf. nr 74
 - o **LUBANOWO**
 - Stodoła; Lubanowo nr 23
 - o **PIASECZNO**
 - Chałupa; Piaseczno nr 50
 - Chałupa; Piaseczno nr 74
 - o **ROŻNOWO**
 - Pałac; Rożnowo nr 14
 - Budynek gospodarczy (4) w zespole folwarcznym; Rożnowo nr 14
 - o **SWOBNICA**
 - Stodoła; Swobnica nr 31

- Chałupa; Swobnica nr 106
- Budynek gospodarczy; Swobnica nr 106

o **TYWICA**

- Zespół folwarczny (I); Tywica nr 22 – 25
- Budynek gospodarczy (2) w zesp. folw. (I); Tywica nr 22 – 25
- Budynek gospodarczy (3) w zesp. folw. (I); Tywica nr 22 - 25
- Stodoła (4) w zesp. folw. (I); Tywica nr 22 – 25

- W „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy **Banie**” przewidziano do ochrony następujące obiekty zabytkowe (168) w miejscowościach:

o **BABINEK:**

- o - budynki mieszkalne nr 13, 40, 49/50.

o **BANIE:**

- budynki mieszkalne przy ulicach :
 - Chrobrego nr 1, 2, 6,
 - Ciasna nr 4,
 - Grunwaldzka nr 2, 5, 6,
 - Jagiellońska nr 2, 4, 9, 14, 24, 29, 32, 36,
 - Ogrodowa nr 2/4, 3, 5/7,
 - Pocztowa nr 5,
 - Różana nr 6, 16,
 - Skośna nr 2, 3, 5, 8,
 - Strzelecka nr 2,
 - Targowa nr 4, 6, 7, 9,
- mieszalnia pasz nr 11,
- była szkoła nr 1,
- poczta nr 7,

o **BANIEWICE:**

- budynki mieszkalne nr : 4, 6, 11/13, 50, 56, 62/64, 74, 77, 78, 79/81, 82, 84, 86, 87/89, 95, obok szkoły [53], żłobek po PGR,
- budynki gospodarcze nr 28, 57, 2 owczarnie po PGR [?],

o **DŁUSKO GRYFIŃSKIE:**

- budynki mieszkalne nr 22, 23, 29, 33, 39, 41, 44, 46, 49, 57, 59, 60, 61, 67,
- budynki gospodarcze nr 11, 22, 59.

o **GÓRNOWO:**

- budynki mieszkalne nr 7/9, 20, 12, 16/18, 17, obok sklepu [10],
- budynek gospodarczy nr 12

o **KUNOWO:**

- budynki mieszkalne nr 8, 9, 10, 23, 28, 34, 36,
- szkoła nr 23.

o **LUBANOWO:**

- budynki mieszkalne nr 8, 13, 15, 26, 38, 42,
- budynki gospodarcze nr 11, 33, 50,
- remiza,
- kuźnia,

o **OTOKI:**

- budynek gospodarczy [?].

o **PARNICA:**

- budynki mieszkalne nr 7, 10, 12, 16, 19.

- o **PIASECZNO:**
 - budynki mieszkalne nr 3/4, 7/8, 10, 17, 18, 25/26, 30/31, 32/33, 51/52, 53, 67, 70, 80/79, 83, 92, 101/102, 103,
 - budynki gospodarcze nr 17, 32/33, 67, 80/79, 109,
 - szkoła.
- o **ROŻNOWO:**
 - gorzelnia z kominem i budynkiem magazynowym,
 - budynek mieszkalny nr 20.
- o **SOSNOWO:**
 - budynki mieszkalne nr 8, 16, 17, 23, 31, naprzeciw nr 16 [9],
 - budynek gospodarczy nr 21, piwnica wolnostojąca.
- o **SWOBNICA:**
 - budynki mieszkalne nr 1, 2, 4, 6, 23, 27, 29, 30, 32, 35, 39, 68, 69, 76, 78, 80, 81, 103/104, 122/123, 128, 134/135,
 - budynki gospodarcze nr 35, 47, 68, 103/104, 107, 154,
 - budynek byłej stacji kolejowej,
 - szkoła.

Z liczby tej do listopada 2013 r., kiedy to wykonywana była Gminna Ewidencja Zabytków nie zachowało się 11 obiektów:

- o **BANIE:**
 - budynek mieszkalny przy ul. Jagiellońskiej nr 36
- o **BANIEWICE:**
 - żłobek po PGR
- o **GÓRNOWO:**
 - chałupa nr 20
- o **KUNOWO:**
 - chałupa nr 8
 - chałupa nr 9
 - chałupa nr 10
 - budynek szkoły (Kunowo nr 23)
- o **PIASECZNO:**
 - chałupa nr 17
 - budynek gosp. nr 17
- o **SWOBNICA:**
 - chałupa nr 35
 - budynek gosp. nr 35

• W **Gminnej Ewidencji Zabytków** ujęto 251 obiektów i zespołów zabytkowych (nieruchomych) oraz 446 stanowiska archeologiczne. Ich zestawienia zawierają Aneksy nr 1 (zabytki nieruchome) oraz nr 5 (stanowiska archeologiczne). Na liczbę zabytków nieruchomych ujętych w GEZ składają się zarówno obiekty i zespoły wpisane do Rejestru Zabytków, Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków jak i przewidziane do ochrony w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Banie. Dodatkowo zostały w niej umieszczone dwa obiekty – budynek mieszkalny nr 58/59 w Swobnicy oraz budynek mieszkalny nr 39 w Lubanowie, które zdaniem sporządzającego GEZ powinny zostać otoczone prawną ochroną z uwagi na walory artystyczne obiektów.

Zasób dziedzictwa kulturowego (zabytki nieruchome) gminy Banie podzielić można na następujące grupy:

- historyczny układ urbanistyczny – 1 zespół (zabudowa Starego Miasta w Baniach);
- historyczny układ ruralistyczny – 1 zespół (układ przestrzenny wsi-owalnicy Sosnowo);

- zabytki architektury sakralnej – 16 obiektów, w tym 1 dawna synagoga, 1 dawna kaplica szpitalna oraz 3 kaplice cmentarne;
- zabytki architektury obronnej – 1 obiekt (Baszta Prochowa w Baniach);
- zamki – 1 zespół (zamek w Swobnicy);
- dwory i pałace – 3 obiekty (ruiny pałacu w Babinku oraz dwa dwory w Tywicy);
- budynki mieszkalne (łącznie z wiejskimi) – 146 obiektów;
- zespoły folwarczne – 7 zespołów;
- budynki gospodarcze – 29 obiektów;
- zabytki architektury przemysłowej – 5 obiektów;
- zabudowa komunalna – 6 obiektów (w tym stacja kolejowa, remiza, kuźnia poczta oraz dwa budynki szkolne);
- zabytkowe aleje – 3 obiekty;
- cmentarze – 22 (w tym 12 przykościelnych i 1 judaistyczny);
- zabytkowe założenia parkowe (dworskie, pałacowe i zamkowe) – 4 obiekty.

6.2.9. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Spośród 251 obiektów i zespołów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy Banie za te o najwyższym znaczeniu, wyróżniające ją na tle innych w regionie bezsprzecznie należy uznać:

- Pojoannicki zamek w Swobnicy, wzniesiony w XIV, przebudowany w XVIII wieku;
- Zespół siedmiu XIII-wiecznych kościołów kamiennych (w Baniach, Baniewicach, Dłusku Gryfińskim, Lubanowie, Piasecznie, Sosnowie i Swobnicy), wzniesionych ze starannie opracowanej granitowej kostki ułożonej w regularne warstwy. Dodatkowo na południowo wschodnim narożniku kościoła w Lubanowie zachowały się, niezwykle rzadko występując na terenie Pomorza Zachodniego, granitowe bloki ozdobione rytym szachownicą;
- Jedyną zachowaną na terenie Pomorza Zach. synagogę (Banie, ul. Chrobrego 10);
- Jedyny zachowany na terenie Pomorza Zach. cmentarz judaistyczny wraz z macewami (Banie, ul. Ogrodowa);
- Jedyną na terenie gminy Banie wolnostojącą piwnicę zasobową (Sosnowo nr 21);
- Jedyny na terenie gminy wiatrak holenderski (Lubanowo-Otoki);
- Domy ryglowe, wzniesione w tradycyjnej dla terenu Pomorza Zachodniego technice budowlanej (Banie: ul. Chrobrego 2, ul. Jagiellońska 8, ul. Jagiellońska 14 oraz Dłusko Gryfińskie nr 67);
- Jedyny na terenie gminy relikw budownictwa obronnego, Basztę Prochową w Baniach;
- Wzniesione w tradycyjnych dla Pomorza Zachodniego technikach budowlanych zabudowania gospodarcze we wsiach leżących na terenie gminy:
 - budownictwo ryglowe z szachulcowym wypełnieniem fach: budynki gospodarcze (stodoły) w Dłusku Gryfińskim (nr 31 i nr 59) oraz w Swobnicy (nr 154),
 - budownictwo ryglowe z ceglanym wypełnieniem fach (tzw. pruski mur): budynki gospodarcze w Piasecznie (nr 32/33 i nr 109),
 - obiekty w całości wzniesione z kamienia: budynek gosp. w Piasecznie (nr 67);
- Jedyny, zachowany w pierwotnej formie pomnik wzniesiony dla upamiętnienia mieszkańców miejscowości poległych w czasie pierwszej wojny światowej – pomnik leśników, pracowników Nadleśnictwa Swobnica (Swobnica - cmentarz III);
- Park zamkowy z aleją kasztanowców w Swobnicy;
- Park pałacowy w Babinku.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY BANIE

Analiza stanu zachowania obiektów i zespołów zabytkowych, zarówno wpisanych do Rejestru Zabytków, Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, jak i przewidzianych do ochrony w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Banie* pozwala na wskazanie zjawisk pozytywnych jak i negatywnych w tym zakresie.

7.1. Mocne strony

- Cenny i zróżnicowany zespół dziedzictwa kulturowego, na który składa się ponad 250 obiektów i zespołów zabytkowych;
- Dobrze zachowany układ urbanistyczny Starego Miasta w Baniach ze zróżnicowaną zabudową mieszkalną i użyteczności publicznej, z reliktowymi zabudowaniami ryglowymi, neoklasycystycznym budynkiem dawnej szkoły, synagogą oraz cmentarzem judaistycznym;
- Niezwykle cenny ze względów historycznych, artystycznych i naukowych, choć znacznie zdewastowany przez kolejnych użytkowników pojoannicki zamek w Swobnicy. **Wartości te, pomimo stanu zachowania obiektu, predestynują go do rozpoczęcia przez władze Gminy Banie starań o uznanie za Pomnik Historii;**
- Cenny zespół siedmiu kościołów kamiennych wzniesionych w XIII wieku ze starannie opracowanych kamiennych kwadr (Banie, Baniewice, Dłusko Gryfińskie, Lubanowo, Piaseczno, Sosnowo, Swobnica);
- Zachowana w dobrym stanie, jedna z nielicznych na terenie Pomorza Zachodniego, kaplica szpitalna pw. św. Jerzego;
- Zadbane, dobrze utrzymane dawne cmentarze przykościelne z zachowanymi bramkami cmentarnymi (Baniewice oraz Sosnowo);
- Zachowany układ przestrzenny wsi Sosnowo (owalnica z wrzecionowatym nawsiem);
- Dobrze zachowane, choć zaniedbane parki dworskie i pałacowe w Babinku, Lubanowie, Rożnowie oraz zamkowy w Swobnicy. **W przypadku tego ostatniego, wraz z pojoannickim zamkiem wskazane jest utworzenie (decyzją Rady Gminy) Parku Krajobrazowego.**
- Znaczna liczba zabytków budownictwa wiejskiego, zróżnicowanych pod względem typu zabudowy od skromnych czworaków i ryglowych (z szachulcowym wypełnieniem fach) chałup chłopskich po okazałe, o bogatej dekoracji fasad, domów należących do bogatych mieszkańców wsi, pastorówki, rządcówki, często przyjmujące formy dworów, pałacyków, poprzedzonych wielkimi schodami, podjazdem itp.;
- Dobre rozpoznanie i zewidencjonowanie zabytków archeologicznych (wg AZP 448 stanowisk) a także zabytków nieruchomych i ruchomych, dla których zostały opracowane karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa, zabytków ruchomych a także cmentarzy. Dokumentacja ta stanowi materiał wyjściowy do dalszych prac badawczych i popularyzatorskich dziedzictwo kulturowe zarówno samej gminy jak i powiatu czy województwa;
- Opracowanie *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Banie*, zawierającego analizę krajobrazu kulturowego gminy oraz wskazanie ponad 100 dodatkowych (poza Rejestrem Zabytków i Wojewódzką Ewidencją Zabytków) obiektów zabytkowych, które należy otoczyć ochroną;

- Wytyczenie szlaków rowerowych pozwalających na poznanie dziedzictwa kulturowego gminy Banie;
- Wydanie (w roku 1999) książki „Banie nad Tywą. Z dziejów Ziemi Bańsko – Swobnickiej” oraz folderu „Gmina Banie”, zawierających nie tylko wiadomości dotyczące historii regionu ale także omówienie jego dziedzictwa kulturowego;
- Krajobrazy o walorach przyrodniczych i kulturowych, sprzyjające rozwojowi turystyki i rekreacji;
- Doprowadzenie przez władze gminy Banie do ponownego przejęcia od ostatniego właściciela zespołu pojoannickiego zamku w Swobnicy, co uchroniło ten niezwykle cenny zabytek przed dalszą dewastacją;
- Powstanie i działalność Stowarzyszenia ZAMEK SWOBNICA, działającego na rzecz jego odbudowy i rewaloryzacji;

7.2. Słabe strony

- Popadający w ruinę jeden z najważniejszych dla gminy Banie zespołów zabytkowych, jakim jest pojoannicki zamek w Swobnicy oraz towarzyszące mu zabudowania folwarczne;
- Zły stan techniczny niektórych kamienic w obrębie zabytkowego układu staromiejskiego w Baniach, wymagający pilnych kompleksowych remontów. Plany rewitalizacji poszczególnych kamienic winny być na bieżąco konsultowane z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Szczecinie;
- Zły stan techniczny, grożący katastrofą budowlaną budynków gospodarczych wzniesionych w tradycyjnej dla Pomorza Zachodniego konstrukcji ryglowej, tak z szachulcowym jak i ceglanym wypełnieniem fach;
- Zły lub pogarszający się stan techniczny wielu budynków mieszkalnych o wartościach historycznych czy architektonicznych na terenie wsi;
- Dewaloryzujące remonty budynków mieszkalnych tak na terenie miejscowości Banie jak i pozostałych wsi gminy. Przy remontach budynków zamurowywane lub przemurowywane (pomniejszane) są oryginalne otwory okienne i drzwiowe a oryginalna stolarka zastępowana jest plastikową, często na zasadzie „ile okien tyle wzorów”. Często w fasadach budynków przekuwane są nowe otwory okienne lub drzwiowe bez zachowania osiowości i detalu architektonicznego elewacji frontowych (np. okna o szerokości półtora gzymsu nadokiennego);
- Zasłanianie styropianem (w celu ocieplenia budynku) elementów i detali architektonicznych;
- Niszczenie (skuwanie) podczas prac remontowych elewacji frontowych budynków ich oryginalnych detali architektonicznych;
- Zaniedbanie i postępująca dewastacja zabytkowych alei, parków dworskich a także cmentarzy poewangelickich na terenie wsi;
- Samowolne rozbiórki obiektów znajdujących się w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Dotyczy to zarówno pojedynczych obiektów jak i całych zespołów, jak miało to miejsce w przypadku między innymi folwarku (I) w Tywicy, pałacu w Rożnowie;
- Brak wystarczającego zabezpieczenia przeciwpożarowego i antywłamaniowego zabytkowych kościołów na terenie gminy;
- Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu całej gminy Banie;

- Brak oznaczeń i tablic informacyjnych na obiektach zabytkowych (przynajmniej wpisanych do Rejestru Zabytków);
- Liczba zabytkowych obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków i Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków na terenach wsi nie jest adekwatna do walorów zasobów dziedzictwa kulturowego gminy Banie. Dla wielu cennych obiektów nie przewidziano ochrony nawet w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Banie*;
- Zbyt mała aktywność społeczności lokalnych (rady sołeckie, parafialne, młodzież szkolna) na rzecz opieki nad dziedzictwem kulturowym gminy;
- Brak udziału gminy Banie w Europejskich Dniach Dziedzictwa, organizowanych od szeregu lat na terenie województwa zachodniopomorskiego;
- Zbyt mała liczba wydawnictw promujących dziedzictwo kulturowe gminy, chociażby XIII-wieczne kościoły granitowe, czy pojoanniczki zamek w Swobnicy.

8. CELE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BANIE

Przegląd zasobów dziedzictwa kulturowego gminy Banie i stanu jego zachowania, przeprowadzony podczas opracowywania Gminnej Ewidencji Zabytków pozwala na wskazanie najważniejszych działań, jakie musi podjąć samorząd Gminy w celu poprawy sytuacji w tym zakresie a jednocześnie podniesienia jej atrakcyjności dzięki znacznym walorom kulturowym, nie mniej ważnym od walorów turystycznych i przyrodniczych. Są to działania długofalowe, służące osiągnięciu pożądanych efektów finalnych w trzech podstawowych dziedzinach (priorytetach):

- poprawa stanu dziedzictwa kulturowego i jego rewaloryzacja,
- ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości.

Osiągnięcie pozytywnych efektów w tych dziedzinach wymaga wieloletniej pracy i zaangażowania nie tylko samych władz samorządowych i zaangażowania sporych środków finansowych ale też współpracy wielu organizacji i wspólnot lokalnych, między innymi działających na terenie gminy organizacji pozarządowych, rad parafialnych i sołeckich, młodzieży szkolnej a także osób prywatnych, będących właścicielami obiektów zabytkowych. Wymaga też zmian w sferze materialnej jak i w świadomości mieszkańców gminy – zmiany stosunku do dziedzictwa kulturowego jako dobra wspólnego a nie „zbędnego balastu” niezwykle kosztownego w utrzymaniu. Jest ono bowiem świadectwem historii regionu i należy je traktować na równi z dziedzictwem przyrodniczym i walorami turystycznymi.

8.1. Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego i jego rewaloryzacja

Priorytet obejmuje, między innymi, następujące cele operacyjne:

- budowa gminnego systemu ochrony i opieki nad zabytkami
- uwzględnienie problematyki ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w dokumentach strategicznych gminy,
- zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- rewitalizację zaniedbanych, zdewastowanych lub zdegradowanych obszarów, głównie parków podworskich, starych historycznych cmentarzy, alej
- utworzenie w strukturze Urzędu Gminy Banie stanowiska pracy zajmującego się koordynacją działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami.

8.2. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Priorytet obejmuje, między innymi, następujące cele operacyjne:

- zintegrowaną ochronę dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego,
- rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy,
- ochronę układów ruralistycznych na obszarach wiejskich.

8.3. Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

Priorytet obejmuje, między innymi, następujące cele operacyjne:

- stworzenie systemu informacji o dziedzictwie kulturowym gminy,

- edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym,
- specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów i zespołów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym,
- działania edukacyjne dla młodzieży poświęcone dziedzictwu materialnemu i niematerialnemu gminy,
- promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej,
- budowa świadomych więzi społeczności lokalnych z dziedzictwem kulturowym (nie tylko terenu gminy) i potrzeby jego zachowania.

8.4. Priorytety, zadania oraz propozycje zadań do realizacji w latach 2013 – 2016

Priorytety i zadania przedstawione w poniższym katalogu wymagają uchwalenia przez Radę Gminy. Są jednak propozycją do realizacji w latach 2013 – 2016 i mogą być modyfikowane w zależności od możliwości ich realizacji oraz miejscowych uwarunkowań. Z proponowanego katalogu Samorząd powinien wybrać jedynie te propozycje, które zamierza zrealizować, przy czym należy pamiętać iż zgodnie z zapisem art. 87 ust. 5 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy sporządza sprawozdanie z realizacji programu opieki nad zabytkami i przedkłada je Radzie Gminy.

Priorytet I: Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego i jego rewaloryzacja	
Kierunki działań	Zadania
<u>Budowa gminnego systemu ochrony i opieki nad zabytkami</u>	Prowadzenie i stała aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków opracowanej równolegle z Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami
	Sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszaru gminy
	Sporządzenie programu opieki nad historycznymi zespołami parkowymi na terenie gminy (Babinek, Lubanowo, Rożnowo, Swobnica)
	Sporządzenie programu opieki nad historycznymi cmentarzami na terenie gminy: w Baniach (judaistycznym, starą częścią komunalnego), poewangelickim (cmentarz I) w Baniewicach, starej części cmentarza komunalnego w Lubanowie, cmentarzami (I i II) w Parnicy, starej części cmentarza komunalnego (I) w Piasecznie, starą częścią cmentarza komunalnego (II) oraz cmentarza III w Swobnicy.
<u>Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania</u>	Stały monitoring stanu zachowania obiektów i zespołów zabytkowych znajdujących się w zasobie Gminy
	Prowadzenie prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy (w ramach opracowanego planu remontów)
	Kontynuowanie prac zabezpieczających i remontowych przy zespole zamkowym w Swobnicy
	Zabezpieczenie (zadaszenie) wiatraka holenderskiego w Lubanowie – Otokach

	Zwiększenie kontroli przeprowadzanych remontów i prac budowlanych prowadzonych na obiektach zabytkowych będących własnością prywatną
	Powstrzymanie samowoli budowlanej w trakcie prowadzenia remontów i modernizacji budynków mieszkalnych we wsiach na terenie gminy, prowadzących do degradacji substancji zabytkowej
	Powstrzymanie samowolnej rozbiórki obiektów zabytkowych, będących w Gminnej Ewidencji Zabytków
	Dofinansowanie z budżetu gminy prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach niebędących własnością gminy
	Opracowanie systemu rekompensat i ulg dla posiadaczy zabytkowych obiektów podejmujących przy nich prace remontowo - konserwatorskie
	Złożenie wniosku do Starosty Powiatu Gryfińskiego o oznakowanie zabytków na terenie gminy zgodnie z odpowiednimi przepisami
	Wykonanie tablic informacyjnych o dziejach obiektów i zespołów zabytkowych wpisanych do Rejestru Zabytków (m.in.
	Zabezpieczenie przeciwpożarowe i antywłamaniowe zabytkowych kościołów na terenie gminy poprzez dofinansowanie montażu odpowiednich instalacji
	Promowanie dobrych realizacji prac przy zabytkach poprzez ustanowienie dorocznej nagrody za opiekę nad zabytkami, dla najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego i wykonawcy prac przy zabytku. Nagroda, choćby w formie specjalnego dyplomu, mogłaby być wręczana z okazji Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków (16 kwietnia) lub w trakcie Europejskich Dni Dziedzictwa (1. dekada września)
	Utworzenie w strukturze Urzędu Gminy Banie stanowiska pracy zajmującego się koordynacją działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami.
	Pozyskiwanie funduszy zewnętrznych (unijnych, rządowych, z Funduszu Kościelnego oraz z różnych fundacji) na rewitalizację zabytków, prace porządkowe i zabezpieczające przy nich
<u>Rewitalizacja zaniedbanych, zdewastowanych lub zdegradowanych obszarów, głównie parków podworskich. starych historycznych cmentarzy i alei</u>	Uporządkowanie historycznych zespołów parkowych na terenie gminy (Babinek, Lubanowo, Rożnowo, Swobnica) oraz alei Swobnica – Strzeszów
	Uporządkowanie historycznych cmentarzy na terenie gminy: w Baniach (judaistyczny, stara część komunalnego), poewangelicki (cmentarz I) w Baniewicach, starej części cmentarza komunalnego w Lubanowie, cmentarzy (I i II) w Parnicy, starej części cmentarza komunalnego (I) w Piasecznie, starej części cmentarza komunalnego (II) oraz cmentarza III w Swobnicy.
Priorytet II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	
<u>Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego</u>	Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi, bądź obszarów na których znajdują się najcenniejsze zespoły i obiekty zabytkowe (np. Zespół zamkowy w Swobnicy) oraz obszarów wskazanych do ochrony w <i>Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy Banie</i>

	Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz <i>Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy Banie</i> (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji)
	Walka z samowolami budowlanymi Ochrona panoram oraz przedpoli widokowych miejscowości o wartościach kulturowych (dotyczy to w szczególności miejscowości Banie i Sosnowo) Ochrona zespołów zieleni komponowanej, szczególnie parków pałacowych, dworskich oraz zamkowego w Swobnicy przed dalszą dewastacją, wycinką drzew oraz zagospodarowaniem niezgodnym z charakterem i historią zespołu.
<u>Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy</u>	Powołanie uchwałą Rady Gminy Parku Kulturowego „Zamek Swobnica”, obejmującego teren zamku pojoannickiego, otaczającego go parku oraz jezioro Długie, sporządzenie planu jego ochrony oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego tego obszaru Rozpoczęcie procedury prowadzącej do uznania zespołu zamkowego w Swobnicy za Pomnik Historii Wystąpienie do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie o wpisanie z urzędu do Rejestru Zabytków i Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków obiektów wskazanych do ochrony w <i>Studium</i> oraz obiektów ujętych dodatkowo w Gminnej Ewidencji Zabytków (budynki mieszkalne: nr 58/59 w Swobnicy oraz 39 w Lubanowie) Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zabytkowych wsi Piaseczno, Dłusko Gryfińskie, Sosnowo i Swobnica Opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego i rewaloryzacji obszaru Starego Miasta w Baniach Nawiązanie współpracy ze Stowarzyszeniem Zachodniopomorskie Dziedzictwo Kulturowe celem zorganizowania i przeprowadzenia cyklu spotkań z mieszkańcami wsi, głównie młodzieżą szkolną, poświęconych ochronie dziedzictwa kulturowego i opiece nad zabytkami Włączenie społeczności lokalnych do prac porządkowych i zabezpieczających przy obiektach zabytkowych (głównie historycznych cmentarzach i parkach)
<u>Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich</u>	Poprawa ładu przestrzennego wsi (szczególnie zabytkowych) oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez: ▪ ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy; ▪ wypełnienie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy;

	wyznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego tych miejscowości nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk
Priorytet III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości	
<u>Stworzenie systemu informacji o dziedzictwie kulturowym gminy</u>	Udostępnienie informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) dziedzictwa kulturowego Opracowanie mapy zabytków gminy jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego
<u>Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym</u>	Organizowanie/współorganizowanie prelekcji i szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego Organizowanie i wspieranie konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych Inicjowanie i organizowanie na terenie gminy obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa (1.dekada września) - Wydawanie i wspieranie publikacji w tym folderów promocyjnych i przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy - Nawiązanie współpracy ze Stowarzyszeniem Zachodniopomorskie Dziedzictwo Kulturowe w celu wspólnego wydania w ramach serii „Zabytki Pomorza Zachodniego” tomików poświęconych Zamkowi w Swobnicy i XIII-wiecznym kościołowi kamiennym na terenie gminy Organizowanie corocznych konkursów na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego Ustanowienie i przyznawanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania i ochrony kultury materialnej gminy (w tym prac magisterskich i dyplomowych) Opracowanie cyklu szkoleń wraz z materiałem poglądowym skierowanego do prywatnych właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontowania obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskania funduszy na ten cel a także sprawnego zarządzania nimi
<u>Działania edukacyjne dla młodzieży poświęcone dziedzictwu materialnemu i niematerialnemu gminy</u>	Wprowadzenie i upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć. Organizowanie lekcji „historii żywej” dla młodzieży szkolnej na terenie obiektów i zespołów zabytkowych, mających na celu zapoznanie ich uczestników z dziedzictwem kulturowym gminy a także z elementami historii sztuki i architektury. Organizowanie dla młodzieży szkolnej konkursów wiedzy o zabytkach regionu, turniejów opowiadacza legend (związanych z regionem) Zorganizowanie wspólnie ze szkołami akcji „Ocalić od zapomnienia”, w ramach której młodzież szkolna będzie zbierać relacje / wspomnienia najstarszych mieszkańców gminy, osadników, ludzi

	związanych z organizowaniem życia na terenie gminy. Akcja może być połączona z konkursem.
<u>Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związanych z przygotowanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym</u>	Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków (z zastosowaniem komputerowej bazy danych)
	Wykonywanie prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, badania historyczno-architektoniczne, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego)
	Finansowanie wykonania inwentaryzacji architektoniczno konserwatorskiej zagrożonych obiektów zabytkowych
	Nawiązanie współpracy ze Stowarzyszeniem Zachodniopomorskie Dziedzictwo Kulturowe celem wykonania pełnej dokumentacji fotograficznej najcenniejszych obiektów i zespołów zabytkowych na terenie gminy: zespołu zamkowego w Swobnicy, XIII-wiecznych kościołów kamiennych a także zespołu pałacowo-parkowego w Babinku, pozostałych obiektów sakralnych oraz zagrożonych obiektów zabytkowych
<u>Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej</u>	Opracowanie szlaku turystycznego „XIII-wieczne kościoły kamienne gminy Banie”
	Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej
	Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (np. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego gminy Banie
<u>Budowa świadomych więzi społeczności lokalnych z dziedzictwem kulturowym (nie tylko terenu gminy) i potrzeby jego zachowania</u>	Opracowanie i realizacja rocznych programów wystaw i prelekcji poświęconych historii regionu i Pomorza Zachodniego, dawnego i obecnego krajobrazu kulturowego, zabytków gminy i Pomorza Zachodniego. Wystawy i prelekcje powinny być organizowane przy współpracy z Gminną Biblioteką Publiczną w baniach i jej filiami, Międzynarodowym Centrum Turystyki, Kultury i Sportu w Baniach, szkołami a także organizacjami pozarządowymi (np. Stowarzyszeniem Zachodniopomorskie Dziedzictwo Kulturowe, Stowarzyszeniem na rzecz Rozwoju Turystyki na Ziemi Bańskiej „Białostroń”)
	Promocja znaczenia Ziemi Bańskiej dla dziejów Pomorza Zachodniego oraz nauki o Pomorzu (np. historii, architektury, sztuki itp.) poprzez przygotowanie cyklu spotkań (w Baniach i miejscowościach gminy) z przedstawicielami świata nauki i kultury
	Wspieranie społecznego monitorowania stanu zabytków poprzez: ▪ Popularyzację idei społecznego opiekuna zabytków ▪ Wnioskowanie do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Starosty Gryfińskiego o ustanowienie społecznym opiekunem zabytków osób wykazujących się zaangażowaniem w sprawy opieki nad zabytkami regionu (gminy)
	Bieżące uzupełnianie księgozbiorów bibliotek o publikacje dotyczące historii i zabytków Pomorza Zachodniego

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu będzie się odbywać poprzez wskazane zadania gminy na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Instrumenty prawne wynikające z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz innych, w tym:

- Uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustanawiających ochronę i rewaloryzację obszarów historycznych i obiektów/zespołów zabytkowych;
- Uchwalenie i budowa parku kulturowego „Zamek Swobnica”;
- Wszczęcie procedury związanej z uznaniem zespołu zamkowego w Swobnicy za Pomnik Historii;
- Wnioskowanie do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie o wpisanie do Rejestru Zabytków lub ujęcie w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków obiektów z gminnej ewidencji zabytków;
- Wykonywanie decyzji administracyjnych, m. in. Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Instrumenty finansowe:

- Finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
- Korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy i innych;
- Dotacje, subwencje, dofinansowania;
- Nagrody;
- Zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych.

Instrumenty koordynacji:

- Realizacja projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach i planach rozwoju lokalnego;
- Uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju społeczno - gospodarczego gminy, planie rozwoju lokalnego, programie rozwoju infrastruktury oraz programie ochrony środowiska przyrodniczego;
- Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, organizacjami wyznaniowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Instrumenty społeczne:

- Działania edukacyjne i promocyjne w zakresie dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami;
- Współdziałanie z organizacjami społecznymi zajmującymi się ochroną i dokumentacją dziedzictwa kulturowego i opieką nad zabytkami;
- Finansowanie działań remontowych i promocyjnych przy obiektach i zespołach zabytkowych;
- Działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.

Instrumenty kontrolne:

- Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków;
- Monitoring, we współpracy z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i Powiatowym Inspektorem Nadzoru Budowlanego stanu zachowania obiektów i zespołów zabytkowych;
- Monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego.

10. KRYTERIA OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z art. 87 ust. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt Gminy co dwa lata ma obowiązek złożenia Radzie Gminy sprawozdania z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji programu, uwzględniająca następujące elementy:

- wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletniego obowiązywania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami;
- efektywność ich wykonania.

Za kryteria oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami mogą służyć, między innymi:

- Poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami;
- Wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów;
- Wartość finansowa wykonanych prac remontowo – konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów/zespołów poddanych w/w pracom;
- Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi;
- Poziom (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego;
- Liczba utworzonych parków kulturowych;
- Liczba wniosków o wpis do Rejestru Zabytków i Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków obszarów, obiektów o zespołów zabytkowych;
- Liczba wniosków o uznanie obiektów i obszarów za Pomniki Historii;
- Liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno – urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego);
- Liczba zorganizowanych konkursów, wystaw, prelekcji, działań edukacyjnych na terenie gminy;
- Liczba utworzonych szlaków turystycznych;
- Liczba opracowanych, wydanych publikacji, w tym folderów promocyjnych i przewodników;
- Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej;
- Liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochrona dziedzictwa kulturowego i opieka nad zabytkami jest ustawowym obowiązkiem państwa, samorządów i właścicieli zabytków. Tak więc do finansowania działań na rzecz utrzymania dziedzictwa kulturowego w należytym stanie zobowiązani są wszyscy wymienieni. Poniżej zestawione zostały możliwe źródła finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków:

- Publicznych (np. budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli a także środki Unii Europejskiej oraz inne źródła zagraniczne;
- Prywatnych (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych itp.

Informacje o zasadach i kryteriach możliwości pozyskiwania w/w środków dostępne są na stronach internetowych instytucji i organizacji.

- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Promesa Ministra Kultury” – www.mkidn.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Dziedzictwo Kulturowe” – www.mkidn.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz wymiany kulturalnej” – www.mkidn.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Kultura 2007 – 2013” – www.mkidn.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Innowacyjna gospodarka”, projektu nr 6.4. *Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym* – www.interreg.gov.pl
- Informacje dotyczące programów operacyjnych „Regionalne programy operacyjne” – www.interreg.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” – www.minrol.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Kapitał ludzki” – www.mrr.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Infrastruktura i środowisko” – www.mrr.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Europejska współpraca terytorialna” – www.mrr.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz dla organizacji pozarządowych” – www.funduszngo.pl
- Informacje dotyczące możliwości finansowania przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym – www.partnerstwowpublicznoprywatne.info/ustawa_ppp.php
- Informacje dotyczące możliwości finansowania ze środków Funduszu Kościelnego – www.mswia.gov.pl
- Informacje o możliwości finansowania z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego – www.bip.wzp.pl
- Informacje o możliwości finansowania z budżetu Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – www.wkz.szczecin.pl
- Informacje o możliwości finansowania ze środków Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej – www.fwpn.org.pl

Aneks nr 1

**WYKAZ OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH
UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW**

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Wpis do rejestru zabytków	
				Nr	Data wpisu
1.	Babinek	Obora (3) w zespole folwarcznym	Babinek 1		
2.	Babinek	Pałac	Babinek 1		
3.	Babinek	Spichlerz (2) w zespole folwarcznym	Babinek 1		
4.	Babinek	Zespół folwarczny	Babinek 1		
5.	Babinek	Budynek mieszkalny	Babinek 13		
6.	Babinek	Budynek mieszkalny	Babinek 40		
7.	Babinek	Budynek mieszkalny	Babinek 49/50		
8.	Babinek	Cmentarz przykościelny	Babinek 71	A-160	19.01.2004
9.	Babinek	Kościół ewang., ob. rzym.-kat. p.w. św. Anny	Babinek 71	A-160	19.01.2004
10.	Babinek	Park pałacowy		919	02.12.1980
11.	Banie	Aleja dojazdowa	ul. Ogrodowa	A-1267	12.09.1994
12.	Banie	Baszta Prochowa	ul. B. Chrobrego 5	A-414	05.12.1963
13.	Banie	Budynek gospodarczy	ul. Targowa 4		
14.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. B. Chrobrego 1		
15.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. B. Chrobrego 2		
16.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. B. Chrobrego 6		
17.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. B. Chrobrego 19		
18.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. B. Chrobrego 21		
19.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. B. Chrobrego 23		
20.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Ciasna 4		
21.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka 2		
22.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka 5		
23.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka 6		
24.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka 8		
25.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka 10		
26.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka 12		
27.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka 14		
28.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 2		
29.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 4		
30.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 6		
31.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 8		
32.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 9		
33.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 14		
34.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 24		
35.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 29		
36.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 32		

37.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Mostowa 2		
38.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Ogrodowa 2/4		
39.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Ogrodowa 3		
40.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Ogrodowa 5/7		
41.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Pocztowa 5		
42.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Różana 6		
43.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Różana 16		
44.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Skośna 2		
45.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Skośna 3		
46.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Skośna 5		
47.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Skośna 8		
48.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Strzelecka 2		
49.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Targowa 6		
50.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Targowa 7		
51.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Targowa 9		
52.	Banie	Budynek szkoły	ul. Szkolna 1		
53.	Banie	Cmentarz komunalny (I)	ul. Kunowska		
54.	Banie	Cmentarz przykościelny (II)	ul. B. Chrobrego 6		
55.	Banie	Cmentarz (III)	ul. Gryfińska		
56.	Banie	Cmentarz żydowski (IV)	ul. Ogrodowa	A-1267	12.09.1994
57.	Banie	Cmentarz (V)	ul. Polna/Grunwaldzka		
58.	Banie	Kaplica cmentarna p.w. Wszystkich Świętych	ul. Kunowska		
59.	Banie	Kaplica p.w. św. Jerzego	ul. Gryfińska	A-417	05.12.1963
60.	Banie	Kościół par. p.w. NMP Wspomożenia Wiernych	ul. B. Chrobrego 6	A-106	02.07.1956
61.	Banie	Pocztą	ul. Pocztowa 7		
62.	Banie	Synagoga	ul. B. Chrobrego 10		
63.	Banie	Teren starego miasta		70	29.10.1955
64.	Banie	Zagroda	ul. Grunwaldzka 18		
65.	Baniewice	Owczarnia w zespole folwarcznym	Baniewice nr 1		
66.	Baniewice	Zespół folwarczy	Baniewice nr 1		
67.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 4		
68.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 6		
69.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 11/13		
70.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 50		
71.	Baniewice	Chałupa	Baniewice 53		
72.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 56		
73.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 62/64		
74.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 74		
75.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 77		
76.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 79/81		
77.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 82		
78.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 84		
79.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 87/89		
80.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 95		
81.	Baniewice	Bramka cmentarna (pd.)			
82.	Baniewice	Bramka cmentarna (pn.)			
83.	Baniewice	Bramka cmentarna (zach.)			
84.	Baniewice	Cmentarz (I)			
85.	Baniewice	Cmentarz przykościelny (II)			
86.	Baniewice	Kościół fil. p.w. Najśw. Ser-		107	02.07.1956

		ca Pana Jezusa			
87.	Dłusko Gryf.	Budynek gospodarczy	Dłusko Gryf. nr 11		
88.	Dłusko Gryf.	Budynek gospodarczy	Dłusko Gryf. nr 22		
89.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 22		
90.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 23		
91.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 29		
92.	Dłusko Gryf.	Stodoła	Dłusko Gryf. nr 31		
93.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 33		
94.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 39		
95.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 41		
96.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 44		
97.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 46		
98.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 49		
99.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 57		
100.	Dłusko Gryf.	Budynek gospodarczy	Dłusko Gryf. nr 59		
101.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 59		
102.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 60		
103.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 61		
104.	Dłusko Gryf.	Chałupa	Dłusko Gryf. nr 67		
105.	Dłusko Gryf.	Cmentarz przykościelny	Dłusko Gryf. nr 57		
106.	Dłusko Gryf.	Kościół fil. p.w. NMP Królowej Polski	Dłusko Gryf. nr 57	760	30.05.1974
107.	Górnowo	Chałupa	Górnowo nr 3		
108.	Górnowo	Chałupa	Górnowo nr 7/9		
109.	Górnowo	Chałupa	Górnowo nr 10		
110.	Górnowo	Budynek gospodarczy	Górnowo nr 12		
111.	Górnowo	Chałupa	Górnowo nr 12		
112.	Górnowo	Chałupa	Górnowo nr 16/18		
113.	Górnowo	Chałupa	Górnowo nr 17		
114.	Górnowo	Cmentarz przykościelny			
115.	Górnowo	Kościół p.w. Najśw. Serca Pana Jezusa			
116.	Kunowo	Chałupa	Kunowo nr 23		
117.	Kunowo	Chałupa	Kunowo nr 28		
118.	Kunowo	Chałupa	Kunowo nr 34		
119.	Kunowo	Chałupa	Kunowo nr 36		
120.	Kunowo	Cmentarz kościelny		A-172	13.07.2004
121.	Kunowo	Kościół fil. św. Wojciecha		A-172	13.07.2004
122.	Kunowo	Zespół folwarczny			
123.	Lubanowo	Chałupa	Lubanowo nr 8		
124.	Lubanowo	Budynek gospodarczy	Lubanowo nr 11		
125.	Lubanowo	Chałupa	Lubanowo nr 13		
126.	Lubanowo	Chałupa	Lubanowo nr 15		
127.	Lubanowo	Chałupa	Lubanowo nr 26		
128.	Lubanowo	Budynek gospodarczy	Lubanowo nr 33		
129.	Lubanowo	Chałupa	Lubanowo nr 38		
130.	Lubanowo	Chałupa	Lubanowo nr 39		
131.	Lubanowo	Chałupa	Lubanowo nr 42		
132.	Lubanowo	Budynek gospodarczy	Lubanowo nr 48		
133.	Lubanowo	Chałupa	Lubanowo nr 48		
134.	Lubanowo	Budynek gospodarczy	Lubanowo nr 50		
135.	Lubanowo	Magazyn (2) w zespole folwarcznym	Lubanowo 102		

136.	Lubanowo	Obora (1) w zespole folwarcznym	Lubanowo 102		
137.	Lubanowo	Zespół folwarczy	Lubanowo 102		
138.	Lubanowo	Cmentarz komunalny (I)	Szosa Banie - Gryfino		
139.	Lubanowo	Cmentarz przykościelny (II)			
140.	Lubanowo	Kościół par. p.w. Chrystusa Króla		129	31.07.1956
141.	Lubanowo	Kuźnia	Lubanowo nr		
142.	Lubanowo	Park dworski		925	12.12.1980
143.	Lubanowo	Remiza	Lubanowo nr		
144.	Lubanowo - Otoki	Młyn wodny	Lubanowo-Otoki nr 1		
145.	Lubanowo - Otoki	Młyn wodny - budynek gospodarczy	Lubanowo-Otoki nr 1		
146.	Lubanowo - Otoki	Wiatrak holenderski	Lubanowo-Otoki nr 1	A-1100	29.05.1989
147.	Parnica	Chałupa	Parnica nr 7		
148.	Parnica	Chałupa	Parnica nr 10		
149.	Parnica	Chałupa	Parnica nr 12		
150.	Parnica	Chałupa	Parnica nr 16		
151.	Parnica	Chałupa	Parnica nr 19		
152.	Parnica	Cmentarz (I)	Pd.-zach. część wsi		
153.	Parnica	Cmentarz przykościelny (II)	Zach. część wsi, przy szosie do Bań		
154.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 3/4		
155.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 7/8		
156.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 10		
157.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 18		
158.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 25/26		
159.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 30/31		
160.	Piasieczno	Budynek gospodarczy	Piasieczno nr 32/33		
161.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 32/33		
162.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 39		
163.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 51/52		
164.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 53		
165.	Piasieczno	Budynek gospodarczy	Piasieczno nr 67		
166.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 67		
167.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 70		
168.	Piasieczno	Budynek gospodarczy	Piasieczno nr 80/79		
169.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 80/79		
170.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 83		
171.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 92		
172.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 101/102		
173.	Piasieczno	Chałupa	Piasieczno nr 103		
174.	Piasieczno	Budynek gospodarczy	Piasieczno nr 109		
175.	Piasieczno	Cmentarz komunalny (I)	Szosa do Górnowa		
176.	Piasieczno	Cmentarz przykościelny (II)	Centrum wsi		
177.	Piasieczno	Kościół fil. p.w. MB Królowej Polski		144	31.07.1956
178.	Piasieczno	Szkoła	Piasieczno nr		
179.	Rożnowo	Chlew (3) w zespole folwarcznym	Rożnowo nr 14		
180.	Rożnowo	Gołębnik	Rożnowo nr 14		

181.	Rożnowo	Obora (2) w zespole folwarcznym	Rożnowo nr 14		
182.	Rożnowo	Zespół folwarczy	Rożnowo nr 14		
183.	Rożnowo	Chałupa	Rożnowo nr 20		
184.	Rożnowo	Cmentarz przykościelny	Rożnowo nr 19		
185.	Rożnowo	Gorzelnia	Rożnowo nr		
186.	Rożnowo	Kaplica cmentarna	Rożnowo nr 19		
187.	Rożnowo	Kościół fil. p.w. MB Częstochowskiej	Rożnowo nr 19	246	22.10.1957
188.	Rożnowo	Park pałacowy		923	02.10.1978
189.	Sosnowo	Chałupa	Sosnowo nr 8		
190.	Sosnowo	Chałupa	Sosnowo nr 9		
191.	Sosnowo	Chałupa	Sosnowo nr 16		
192.	Sosnowo	Chałupa	Sosnowo nr 17		
193.	Sosnowo	Budynek gospodarczy	Sosnowo nr 21		
194.	Sosnowo	Piwnica wolnostojąca	Sosnowo nr 21		
195.	Sosnowo	Chałupa	Sosnowo nr 23		
196.	Sosnowo	Chałupa	Sosnowo nr 31		
197.	Sosnowo	Bramka cmentarna (pn.)			
198.	Sosnowo	Cmentarz przykościelny			
199.	Sosnowo	Kościół fil. p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP		158	01.08.1956
200.	Sosnowo	Układ przestrzenny wsi			
201.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 1		
202.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 2		
203.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 4		
204.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 6		
205.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 20		
206.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 23		
207.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 27		
208.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 29		
209.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 30		
210.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 31		
211.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 32		
212.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 39		
213.	Swobnica	Budynek gospodarczy	Swobnica nr 47		
214.	Swobnica	Budynek mieszkalny	Swobnica nr 58/59		
215.	Swobnica	Budynek gospodarczy	Swobnica nr 68		
216.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 68		
217.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 69		
218.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 70		
219.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 76		
220.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 78		
221.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 79		
222.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 80		
223.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 81		
224.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 93		
225.	Swobnica	Budynek gospodarczy	Swobnica nr 103/104		
226.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 103/104		
227.	Swobnica	Budynek gospodarczy	Swobnica nr 107		
228.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 122/123		
229.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 128		
230.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 134/135		

231.	Swobnica	Budynek gospodarczy	Swobnica nr 154		
232.	Swobnica	Aleja (1)	Swobnica – Strzeszów		
233.	Swobnica	Aleja (2)	Swobnica – Żelecho- wo		
234.	Swobnica	Budynek stacji kolejowej	Swobnica nr		
235.	Swobnica	Cmentarz przykościelny (I)	ul. Baniewicka 1		
236.	Swobnica	Cmentarz komunalny (II)	Szosa do Bań		
237.	Swobnica	Cmentarz (III)	Szosa do Dłuska		
238.	Swobnica	Kaplica na cmentarzu przy- kościelnym	ul. Baniewicka 1		
239.	Swobnica	Kościół par. p.w. św. Kazi- mierza	ul. Baniewicka 1	161	01.08.1956
240.	Swobnica	Obora (3) w zespole fol- warcznym			
241.	Swobnica	Park zamkowy	Swobnica	933	04.12.1980
242.	Swobnica	Spichlerz (2) w zespole fol- warcznym			
243.	Swobnica	Szkoła	Swobnica nr		
244.	Swobnica	Zamek templariuszy	Swobnica	227	31.03.1957
245.	Swobnica	Zespół folwarczny			
246.	Swobnica	Zespół zamkowy: - zamek templariuszy - park z aleją kasztanowcą		227 933	31.03.1957 04.12.1980
247.	Trzaski	Zespół młyna	Trzaski nr 4		
248.	Tywica	Budynek gospodarczy (2) w zespole folwarcznym II	Tywica nr 8		
249.	Tywica	Dwór (II)	Tywica nr 8		
250.	Tywica	Zespół folwarczny II	Tywica nr 8		
251.	Tywica	Dwór (I)	Tywica nr 22		

Aneks nr 2

**WYKAZ OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH
WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTEKÓW**

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr	Data wpisu
1.	Babinek	Kościół ewang., ob. rzym.-kat. p.w. św. Anny	Babinek nr 71	A-160	19.01.2004
2.	Babinek	Cmentarz kościelny	Babinek nr 71	A-160	19.01.2004
3.	Babinek	Park pałacowy	Babinek nr 1	919	02.12.1980
4.	Banie	Teren starego miasta		70	29.10.1955
5.	Banie	Kościół par. p.w. NMP Wspomożenia Wiernych	ul. B. Chrobrego 6	A-106	02.07.1956
6.	Banie	Kaplica p.w. św. Jerzego	ul. Gryfińska	A-417	05.12.1963
7.	Banie	Cmentarz żydowski	ul. Ogrodowa	A-1267	12.09.1994
8.	Banie	Aleja dojazdowa	ul. Ogrodowa	A-1267	12.09.1994
9.	Banie	Baszta Prochowa	ul. B. Chrobrego 5	A-414	05.12.1963
10.	Baniewice	Kościół fil. p.w. Najśw. Serca Pana Jezusa		107	02.07.1956
11.	Dłusko Gryfińskie	Kościół fil. p.w. NMP Królowej Polski	Dłusko Gryfińskie nr 57	760	30.05.1974
12.	Kunowo	Kościół fil. p.w. św. Wojciecha		A-172	13.07.2004
13.	Kunowo	Cmentarz kościelny		A-172	13.07.2004
14.	Lubanowo	Kościół par. p.w. Chrystusa Króla		129	31.07.1956
15.	Lubanowo	Park dworski		925	12.12.1980
16.	Lubanowo – Otoki	Wiatrak holenderski	Lubanowo – Otoki nr 1	A-1100	29.05.1989
17.	Piaseczno	Kościół fil. p.w. MB Królowej Polski		144	31.07.1956
18.	Rożnowo	Kościół fil. p.w. MB Częstochowskiej	Rożnowo nr 19	246	22.10.1957
19.	Rożnowo	Park pałacowy		923	02.10.1978
20.	Sosnowo	Kościół fil. p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP		158	01.08.1956
21.	Swobnica	Kościół par. p.w. św. Kazimierza		161	01.08.1956
22.	Swobnica	Zespół zamkowy: - zamek templariuszy - park z aleją kasztanowcową		227	31.03.1957
				933	04.12.1980

Aneks nr 3

**WYKAZ OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH
WPISANYCH DO WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW**

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr	Data wpisu
1.	Babinek	Pałac	Babinek nr 1		
2.	Babinek	Zespół folwarczny	Babinek nr 1		
3.	Babinek	Spichlerz (2) w zespole folwarcznym	Babinek nr 1		
4.	Babinek	Obora (3) w zespole folwarcznym	Babinek nr 1		
5.	Babinek	Stajnia (4) w zespole folwarcznym	Babinek nr 1		
6.	Babinek	Cmentarz przykościelny	Babinek nr 71		
7.	Banie	Cmentarz komunalny (I)	ul. Kunowska		
8.	Banie	Cmentarz przykościelny (II)	ul. B. Chrobrego 6		
9.	Banie	Cmentarz (III)	ul. Gryfińska		
10.	Banie	Cmentarz (V)	ul. Polna/Grunwaldzka		
11.	Banie	Kaplica cmentarna p.w. Wszystkich Świętych	ul. Kunowska		
12.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. B. Chrobrego 19		
13.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. B. Chrobrego 21		
14.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. B. Chrobrego 23		
15.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka 6		
16.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka 8		
17.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka 10		
18.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka 12		
19.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka 14		
20.	Banie	Zagroda	ul. Grunwaldzka 18		
21.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 4		
22.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 6		
23.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 8		
24.	Banie	Synagoga	ul. B. Chrobrego 10		
25.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Mostowa 2		
26.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Pocztowa 4		
27.	Banie	Budynek mieszkalny	ul. Różana 8		
28.	Baniewice	Cmentarz (I)			
29.	Baniewice	Cmentarz przykościelny (II)			
30.	Baniewice	Bramka cmentarna (pd.)			
31.	Baniewice	Bramka cmentarna (pn.)			
32.	Baniewice	Bramka cmentarna (zach.)			
33.	Baniewice	Zespół folwarczny	Baniewice nr 1		
34.	Baniewice	Owczarnia	Baniewice nr 23		
35.	Baniewice	Chałupa	Baniewice nr 59		
36.	Dłusko Gryfińskie	Cmentarz przykościelny	Dłusko Gryfińskie nr 57		
37.	Dłusko Gryfińskie	Stodoła	Dłusko Gryfińskie nr 31		
38.	Dłusko Gryfińskie	Chałupa	Dłusko Gryfińskie nr 74		

	skie				
39.	Dłusko Gryfińskie	Stodoła	Dłusko Gryfińskie nr 74		
40.	Górnowo	Cmentarz przykościelny			
41.	Górnowo	Kościół p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa			
42.	Górnowo	Chałupa	Górnowo nr 3		
43.	Kunowo	Zespół folwarczny			
44.	Lubanowo	Cmentarz komunalny (I)	Szosa Banie – Gryfino		
45.	Lubanowo	Cmentarz przykościelny (II)			
46.	Lubanowo	Zespół folwarczny			
47.	Lubanowo	Obora (1) w zespole folwarcznym			
48.	Lubanowo	Magazyn (2) w zespole folwarcznym			
49.	Lubanowo	Stodoła	Lubanowo nr 23		
50.	Lubanowo	Chałupa	Lubanowo nr 48		
51.	Lubanowo	Budynek gospodarczy	Lubanowo nr 48		
52.	Lubanowo (Otoki)	Młyn wodny	Lubanowo – Otoki nr 1		
53.	Parnica	Cmentarz (I)	Pd-zach część wsi		
54.	Parnica	Cmentarz przykościelny (II)	Zach. Część wsi, przy szosie do Bań		
55.	Piaseczno	Cmentarz komunalny (I)	Szosa do Górnowa		
56.	Piaseczno	Cmentarz przykościelny (II)	Centrum wsi		
57.	Piaseczno	Chałupa	Piaseczno nr 39		
58.	Piaseczno	Chałupa	Piaseczno nr 50		
59.	Piaseczno	Chałupa	Piaseczno nr 74		
60.	Rożnowo	Cmentarz przykościelny	Rożnowo nr 19		
61.	Rożnowo	Kaplica cmentarna	Rożnowo nr 19		
62.	Rożnowo	Pałac	Rożnowo nr 14		
63.	Rożnowo	Gołębnik	Rożnowo nr 14		
64.	Rożnowo	Obora (2) w zespole folwarcznym	Rożnowo nr 14		
65.	Rożnowo	Chlew (3) w zespole folwarcznym	Rożnowo nr 14		
66.	Rożnowo	Budynek gospodarczy (4) w zespole folwarcznym	Rożnowo nr 14		
67.	Rożnowo	Zespół folwarczny	Rożnowo nr 14		
68.	Sosnowo	Cmentarz przykościelny			
69.	Sosnowo	Bramka cmentarna (pn.)			
70.	Sosnowo	Układ przestrzenny wsi			
71.	Swobnica	Aleja	Swobnica – Strzeszów		
72.	Swobnica	Aleja	Swobnica – Żelechowo		
73.	Swobnica	Cmentarz przykościelny (I)	ul. Baniewicka 1		
74.	Swobnica	Cmentarz komunalny (II)	Szosa do Bań		
75.	Swobnica	Cmentarz (III)	Szosa do Dłuska		
76.	Swobnica	Kaplica na cmentarzu przykościelnym	ul. Baniewicka 1		
77.	Swobnica	Zespół folwarczny			
78.	Swobnica	Spichlerz (2) w zespole folwarcznym			
79.	Swobnica	Obora (3) w zespole fol-			

		warcznym			
80.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 20		
81.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 31		
82.	Swobnica	Stodoła	Swobnica nr 31		
83.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 70		
84.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 79		
85.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 82		
86.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 93		
87.	Swobnica	Chałupa	Swobnica nr 106		
88.	Swobnica	Budynek gospodarczy	Swobnica nr 106		
89.	Trzaski	Zespół młyna	Trzaski nr 4		
90.	Tywica	Dwór (I)	Tywica nr 22 – 25		
91.	Tywica	Dwór (II)	Tywica nr 8 (?)		
92.	Tywica	Zespół folwarczny (I)	Tywica nr 22 – 25		
93.	Tywica	Budynek gospodarczy (2) w zespole folwarcznym I	Tywica nr 22 – 25		
94.	Tywica	Budynek gospodarczy (3) w zespole folwarcznym I	Tywica nr 22 – 25		
95.	Tywica	Stodoła (4) w zespole folwarcznym I	Tywica nr 22 – 25		
96.	Tywica	Budynek gospodarczy (2) w zespole folwarcznym II	Tywica nr 8		
97.	Tywica	Zespół folwarczny I			
98.	Tywica	Zespół folwarczny II	Tywica nr 8		

Aneks nr 4**WYKAZ OBIEKTÓW RUCHOMYCH
WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW**

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr	Data wpisu
1.	Banie	Płaskorzeźba „Ostatnia Wieczerza”	118/82	15.11.1982 r.
2.	Banie	Płaskorzeźba „Ukrzyżowanie”	118/82	15.11.1982 r.
3.	Banie	Rzeźba alegoryczna	B-193	15.11.1982 r.
4.	Banie	Rzeźba św. Mateusza Ewangelisty	B-193	15.11.1982 r.
5.	Banie	Rzeźba św. Łukasza Ewangelisty	B-193	15.11.1982 r.
6.	Banie	Rzeźba św. Marka Ewangelisty	B-193	15.11.1982 r.
7.	Banie	Rzeźba św. Jana Ewangelisty	B-193	15.11.1982 r.
8.	Banie	Ambona	B-193	15.11.1982 r.

Aneks nr 5

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH
OBJĘTYCH GMINNĄ EWIDENCJĄ ZABYTKÓW**

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr w miejscowości	Nr na obszarze	Chronologia	Wpis do rejestru zabytków	
						Nr	Data wpisu
1.	Babinek	36-05	1	1	Okres wpływów rzymskich		
2.	Babinek	36-05	2	2	Okres starożytny; Średniowiecze		
3.	Babinek	36-05	3	3	Epoka żelaza		
4.	Babinek	36-05	4	4	Średniowiecze (XIV-XV w.)		
5.	Babinek	36-05	5	5	Okres starożytny		
6.	Babinek	36-05	6	6	Okres starożytny		
7.	Babinek	36-05	7	7	Okres wpływów rzymskich		
8.	Babinek	36-05	8	8	Okres starożytny		
9.	Babinek	36-05	9	9	Okres starożytny		
10.	Babinek	36-05	10	10	Okres starożytny		
11.	Babinek	36-05	11	11	Okres starożytny		
12.	Babinek	36-05	12	12	Okres starożytny		
13.	Babinek	36-05	13	13	Wczesne średniowiecze (VIII – IX w.)		
14.	Babinek	36-05	14	14	Okres starożytny; Średniowiecze (XIV w.)		
15.	Babinek	36-05	15	15	Średniowiecze (XIII – XIV w.)		
16.	Babinek	36-05	16	16	Okres nowożytny (XVI w.)		
17.	Babinek	36-05	17	17	Okres starożytny		
18.	Babinek	36-05	18	18	Okres starożytny; Okres nowożytny (XVI w.)		
19.	Babinek	36-05	19	19	Okres starożytny		
20.	Babinek	36-05	20	20	Okres starożytny		
21.	Babinek	36-05	21	21	Okres starożytny; Wczesne średniowiecze (X – XI w.); Średniowiecze (XIV – XV w.)		
22.	Babinek	36-05	22	22	Wczesne średniowiecze (VIII – IX/X w.)		
23.	Babinek	36-05	23	23	Okres starożytny		
24.	Babinek	36-05	24	24	Okres starożytny		
25.	Babinek	36-05	25	25	Okres starożytny; Okres nowożytny (XVI –		

					XVII w.)		
26.	Babinek	36-05	26	26	Okres starożytny		
27.	Babinek	36-05	27	27	Okres starożytny		
28.	Babinek	36-05	28	28	Okres starożytny		
29.	Babinek	36-05	29	29	Epoka brązu; Średniowiecze (XIV – XV w.)		
30.	Babinek	36-05	30	30	Okres starożytny Wczesne średniowiecze (VIII w.)		
31.	Babinek	36-05	31	31	Epoka brązu/Halsztat; Wczesne średniowiecze (VIII - IXw.)		
32.	Babinek	36-05	32	32	Okres starożytny; Epoka kamienia		
33.	Babinek	36-05	33	33	Epoka kamienia		
34.	Babinek	36-05	34	34	Okres nowożytny (XVI – XVII w.)		
35.	Babinek	36-05	35	35	Średniowiecze (XIII – XIV w.)		
36.	Babinek	36-05	36	36	Wczesne średniowiecze		
37.	Babinek	36-05	-	111	Kultura amfor kulistych		
38.	Babinek	36-05	-	112	Okres starożytny		
39.	Banie	36-06	103	53	Okres nowożytny; Okres starożytny; Okres nowożytny		
40.	Banie	36-06	104	54	Okres starożytny		
41.	Banie	36-06	105	55	Epoka kamienia; Okres starożytny; Okres wpływów rzymskich		
42.	Banie	36-06	106	56	Okres starożytny; Okres nowożytny		
43.	Banie	36-06	107	57	Średniowiecze; Okres nowożytny		
44.	Banie	36-06	108	58	Okres starożytny; Okres nowożytny		
45.	Banie	36-06	109	59	Okres starożytny; Okres nowożytny		
46.	Banie	36-06	110	61	Późny okres przedrzymski (późny lateen); Okres nowożytny		
47.	Banie	37-06	9	2	Okres starożytny; Średniowiecze; Neolit (?)		
48.	Banie	37-06	10	3	Okres starożytny		
49.	Banie	37-06	11	4	Okres nowożytny		
50.	Banie	37-06	12	11	Okres starożytny		
51.	Banie	37-06	13	12	Neolit; Okres starożytny		
52.	Banie	37-06	14	13	Mezolit/neolit; Okres starożytny		
53.	Banie	37-06	15	14	Okres starożytny		
54.	Banie	37-06	16	15	Okres starożytny		

55.	Banie	37-06	17	45	Okres nowożytny		
56.	Banie	37-06	18	46	Średniowiecze		
57.	Banie	37-06	19	47	Wczesne średniowiecze (IX w.)		
58.	Banie	37-06	20	48	Okres starożytny; Okres nowożytny		
59.	Banie	37-06	21	49	Wczesne średniowiecze		
60.	Banie	37-06	22	50	Okres wpływów rzymskich; Okres nowożytny		
61.	Banie	37-06	23	51	Laten/Rzym		
62.	Banie	37-06	24	52	Kultura łużycka; Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
63.	Banie	37-06	25	53	Średniowiecze ; Okres nowożytny		
64.	Banie	37-06	26	54	Średniowiecze; Okres nowożytny		
65.	Banie	37-06	27	55	Średniowiecze		
66.	Banie	37-06	28	56	Okres nowożytny		
67.	Banie	37-06	29	57	Średniowiecze Okres nowożytny		
68.	Banie	37-06	30	58	Wczesny Rzym; Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
69.	Banie	37-06	31	59	Okres starożytny; Średniowiecze		
70.	Banie	37-06	32	60	Średniowiecze; Okres nowożytny		
71.	Banie	37-06	33	61	Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
72.	Banie	37-06	34	62	Średniowiecze; Okres nowożytny		
73.	Banie	37-06	35	63	Okres starożytny; Wczesne średniowiecze		
74.	Banie	37-06	36	64	Okres wpływów rzymskich (?); Okres starożytny		
75.	Banie	37-06	37	65	Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
76.	Banie	37-06	38	66	Kultura łużycka; Średniowiecze (XIII – XIV w.); Okres nowożytny		
77.	Banie	37-06	39	67	Średniowiecze; Okres nowożytny		
78.	Banie	37-06	2	68	Kultura łużycka; Wczesne średniowiecze (IX – X w.); Średniowiecze		

					Epoka brązu		
79.	Banie	37-06	40	69	Średniowiecze; Okres nowożytny		
80.	Banie	37-06	41	70	Okres nowożytny		
81.	Banie	37-06	42	71	Średniowiecze		
82.	Banie	37-06	43	72	Średniowiecze; Okres nowożytny		
83.	Banie	37-06	44	73	Średniowiecze; Okres nowożytny		
84.	Banie	37-06	45	74	Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
85.	Banie	37-06	46	75	Średniowiecze; Okres nowożytny		
86.	Banie	37-06	47	76	Okres starożytny; Wczesne średniowiecze; Średniowiecze; Okres nowożytny		
87.	Banie	37-06	48	77	Średniowiecze		
88.	Banie	37-06	49	78	Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
89.	Banie	37-06	50	79	Okres starożytny; Okres nowożytny		
90.	Banie	37-06	51	80	Okres starożytny; Średniowiecze		
91.	Banie	37-06	52	81	Neolit (?); Okres starożytny; Wczesne średniowiecze (?); Okres nowożytny		
92.	Banie	37-06	53	82	Okres starożytny; Średniowiecze		
93.	Banie	37-06	54	83	Średniowiecze (?); Okres nowożytny		
94.	Banie	37-06	55	84	Okres wpływów rzymskich; Okres starożytny		
95.	Banie	37-06	56	85	Okres starożytny; Okres nowożytny		
96.	Banie	37-06	57	86	Średniowiecze		
97.	Banie	37-06	58	87	Okres wpływów rzymskich (?); Średniowiecze		
98.	Banie	37-06	59	88	Okres nowożytny		
99.	Banie	37-06	60	89	Kultura łużycka; Wczesny Rzym; Wczesne średniowiecze (IX – X w.)		
100.	Banie	37-06	61	90	Kultura łużycka; Średniowiecze (XIII – XIV w.); Okres nowożytny		
101.	Banie	37-06	62	91	Średniowiecze;		

					Okres nowożytny		
102.	Banie	37-06	63	92	Średniowiecze (XIV w.); Okres nowożytny		
103.	Banie	37-06	64	93	Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
104.	Banie	37-06	65	94	Okres wpływów rzym- skich (?); Średniowiecze; Okres nowożytny		
105.	Banie	37-06	66	95	Okres starożytny		
106.	Banie	37-06	67	96	Okres starożytny; Okres nowożytny		
107.	Banie	37-06	68	97	Okres starożytny		
108.	Banie	37-06	69	98	Okres starożytny		
109.	Banie	37-06	70	99	Średniowiecze (XIV w.); Okres nowożytny		
110.	Banie	37-06	71	104	Średniowiecze; Okres nowożytny		
111.	Banie	37-06	72	105	Okres starożytny; Średniowiecze		
112.	Banie	37-06	73	106	Okres nowożytny		
113.	Banie	37-06	74	107	Okres starożytny; Wczesne średniowiecze; Średniowiecze; Okres nowożytny		
114.	Banie	37-06	75	108	Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
115.	Banie	37-06	76	109	Średniowiecze		
116.	Banie	37-06	77	110	Okres starożytny; Średniowiecze		
117.	Banie	37-06	78	111	Okres starożytny; Średniowiecze		
118.	Banie	37-06	79	112	Średniowiecze; Okres nowożytny		
119.	Banie	37-06	80	113	Średniowiecze; Okres nowożytny		
120.	Banie	37-06	81	114	Neolit; Kultura łużycka; Średniowiecze		
121.	Banie	37-06	82	115	Średniowiecze		
122.	Banie	37-06	83	116	Średniowiecze (XIV w.)		
123.	Banie	37-06	84	117	Neolit; Średniowiecze; Okres nowożytny		
124.	Banie	37-06	85	118	Średniowiecze; Okres nowożytny		
125.	Banie	37-06	86	120	Okres nowożytny		
126.	Banie	37-06	87	121	Okres nowożytny		
127.	Banie	37-06	88	122	Średniowiecze		
128.	Banie	37-06	89	123	Średniowiecze; Okres nowożytny		
129.	Banie	37-06	1	124	Kultura łużycka (epoka		

					brązu IV)		
130.	Banie	37-06	90	125	Okres starożytny		
131.	Banie	37-06	91	126	Średniowiecze; Okres nowożytny		
132.	Banie	37-06	92	127	Średniowiecze; Okres nowożytny		
133.	Banie	37-06	93	128	Średniowiecze; Okres nowożytny		
134.	Banie	37-06	94	129	Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
135.	Banie	37-06	95	130	Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
136.	Banie	37-06	96	131	Średniowiecze; Okres nowożytny		
137.	Banie	37-06	97	132	Laten/Rzym – podokres B ₁		
138.	Banie	37-06	98	133	Średniowiecze		
139.	Banie	37-06	99	134	Okres nowożytny		
140.	Banie	37-06	100	135	Okres starożytny; Okres nowożytny; Nieokreślony		
141.	Banie	37-06	101	136	Średniowiecze ; Okres nowożytny		
142.	Banie	37-06	102	137	Średniowiecze; Okres nowożytny		
143.	Banie	37-06	3	138	Kultura łużycka (Młodsza epoka brązu)		
144.	Banie	37-06	-	139	Neolit		
145.	Banie	37-06	-	140	Kultura ceramiki sznurowej		
146.	Banie	37-06	-	141	Neolit (?)		
147.	Banie	37-06	-	142	Neolit (?)		
148.	Banie	37-06	-	143	Epoka brązu		
149.	Banie	37-06	-	144	Epoka brązu		
150.	Banie	37-06	-	145	Kultura łużycka (Halsztat)		
151.	Banie	37-06	-	146	Okres wpływów rzymskich (III w.)		
152.	Banie	37-06	-	147	Nieokreślony		
153.	Banie	37-06	-	148	Wczesne średniowiecze		
154.	Banie	37-06	-	149	Wczesne średniowiecze		
155.	Banie - Baniewice	37-06	-	150	Epoka brązu		
156.	Banie	37-06	-	151	Epoka brązu		
157.	Baniewice	37-05	30	1	Okres starożytny (epoka brązu)		
158.	Baniewice	37-05	50	2	Okres starożytny		
159.	Baniewice	37-05	51	3	Wczesne średniowiecze (XI – XII w.)		
160.	Baniewice	37-06	1	16	Średniowiecze		
161.	Baniewice	37-06	2	17	Średniowiecze; Okres nowożytny		

162.	Baniewice	37-06	3	18	Średniowiecze; Okres nowożytny		
163.	Baniewice	37-06	4	19	Okres starożytny; Średniowiecze		
164.	Baniewice	37-06	5	20	Okres starożytny; Wczesne średniowiecze		
165.	Baniewice	37-06	6	21	Okres starożytny		
166.	Baniewice	37-06	7	22	Okres starożytny		
167.	Baniewice	37-06	8	23	Okres starożytny		
168.	Baniewice	37-06	9	24	Okres starożytny		
169.	Baniewice	37-06	10	25	Średniowiecze		
170.	Baniewice	37-06	11	26	Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
171.	Baniewice	37-06	12	27	Średniowiecze		
172.	Baniewice	37-06	13	28	Okres starożytny; Wczesne średniowiecze; Średniowiecze		
173.	Baniewice	37-06	14	29	Średniowiecze (XIV w.); Okres nowożytny		
174.	Baniewice	37-06	15	30	Średniowiecze (XIII – XIV w.); Okres nowożytny		
175.	Baniewice	37-06	16	31	Średniowiecze		
176.	Baniewice	37-06	17	32	Średniowiecze (XIII – XIV w.); Okres nowożytny		
177.	Baniewice	37-06	18	33	Okres starożytny; Średniowiecze		
178.	Baniewice	37-06	19	34	Średniowiecze		
179.	Baniewice	37-06	20	35	Średniowiecze (XIII – XIV w.); Okres nowożytny		
180.	Baniewice	37-06	21	36	Średniowiecze; Okres nowożytny		
181.	Baniewice	37-06	22	37	Średniowiecze		
182.	Baniewice	37-06	23	38	Okres starożytny		
183.	Baniewice	37-06	24	39	Okres starożytny		
184.	Baniewice	37-06	25	40	Okres starożytny		
185.	Baniewice	37-06	26	41	Okres starożytny; Okres nowożytny		
186.	Baniewice	37-06	27	42	Średniowiecze; Okres nowożytny		
187.	Baniewice	37-06	28	43	Okres starożytny; Średniowiecze (XIV w.)		
188.	Baniewice	37-06	29	44	Średniowiecze (XIII – XIV w.)		
189.	Baniewice	37-06	30	119	Okres starożytny; Średniowiecze		
190.	Baniewice	37-06	-	152	Neolit		
191.	Baniewice	37-06	-	153	Neolit		
192.	Baniewice	37-06	-	154	Neolit		
193.	Baniewice	37-06	-	155	Epoka brązu		
194.	Baniewice	37-06	-	156	Epoka brązu (?)		

195.	Baniewice	37-06	-	157	Kultura łużycka		
196.	Baniewice	37-06	-	158	Kultura łużycka		
197.	Baniewice	37-06	-	159	Wczesne średniowiecze (XI – XII w.)		
198.	Baniewice	37-06	-	160	Średniowiecze (?)		
199.	Baniewice	37-06	-	161	Nieokreślony		
200.	Baniewice	37-06	-	162	Nieokreślony		
201.	Baniewice	38-05	48	1	Wczesne średniowiecze (X – XI w.)		
202.	Baniewice	38-05	49	2	Okres starożytny; Okres nowożytny (XVII w.)		
203.	Baniewice	38-06	31	1	Okres nowożytny		
204.	Baniewice	38-06	32	2	Okres nowożytny		
205.	Baniewice	38-06	33	3	Średniowiecze		
206.	Baniewice	38-06	34	4	Okres starożytny; Średniowiecze		
207.	Baniewice	38-06	35	5	Średniowiecze		
208.	Baniewice	38-06	36	6	Średniowiecze		
209.	Baniewice	38-06	37	7	Średniowiecze; Okres nowożytny		
210.	Baniewice	38-06	38	8	Średniowiecze		
211.	Baniewice	38-06	39	9	Średniowiecze		
212.	Baniewice	38-06	40	10	Średniowiecze; Okres nowożytny		
213.	Baniewice	38-06	41	11	Średniowiecze; Okres nowożytny		
214.	Baniewice	38-06	42	12	Średniowiecze; Okres nowożytny		
215.	Baniewice	38-06	43	13	Średniowiecze		
216.	Baniewice	38-06	44	14	Średniowiecze; Okres nowożytny		
217.	Baniewice	38-06	45	15	Okres starożytny; Okres nowożytny		
218.	Baniewice	38-06	46	16	Wczesne średniowiecze; Okres nowożytny		
219.	Baniewice	38-06	47	17	Średniowiecze		
220.	Dłusko Gryfińskie	39-06	1	19	Średniowiecze		
221.	Dłusko Gryfińskie	39-06	2	20	Średniowiecze; Okres nowożytny		
222.	Dłusko Gryfińskie	39-06	3	21	Średniowiecze; Okres nowożytny		
223.	Dłusko Gryfińskie	39-06	4	22	Średniowiecze (XIII – XIV w.); Okres nowożytny		
224.	Dłusko Gryfińskie	39-06	5	23	Średniowiecze; Okres nowożytny		
225.	Dłusko Gryfińskie	39-06	6	24	Średniowiecze (XII – XIV w.); Okres nowożytny		
226.	Dłusko Gryfińskie	39-06	7	25	Okres starożytny; Okres nowożytny		
227.	Dłusko Gryfińskie	39-06	8	26	Średniowiecze		

	skie						
228.	Dłusko Gryfińskie	39-06	9	27	Średniowiecze		
229.	Dłusko Gryfińskie	39-06	10	28	Średniowiecze		
230.	Dłusko Gryfińskie	39-06	11	29	Średniowiecze; Okres nowożytny		
231.	Dłusko Gryfińskie	39-06	12	30	Średniowiecze (XIII – XIV w.); Okres nowożytny		
232.	Dłusko Gryfińskie	39-06	13	31	Okres starożytny; Średniowiecze		
233.	Dłusko Gryfińskie	39-06	14	32	Średniowiecze; Okres nowożytny		
234.	Dłusko Gryfińskie	39-06	15	33	Średniowiecze; Okres nowożytny		
235.	Dłusko Gryfińskie	39-06	16	34	Wczesne średniowiecze (IX – XI w.); Średniowiecze		
236.	Dłusko Gryfińskie	39-06	17	35	Okres starożytny		
237.	Dłusko Gryfińskie	39-06	18	36	Średniowiecze; Okres nowożytny		
238.	Dłusko Gryfińskie	39-06	19	37	Średniowiecze		
239.	Dłusko Gryfińskie	39-06	20	38	Średniowiecze		
240.	Dłusko Gryfińskie	39-06	21	39	Średniowiecze; Okres nowożytny		
241.	Dołgie	36-06	11	39	Kultura łużycka		
242.	Dołgie	36-06	12	40	Okres wpływów rzymskich		
243.	Dołgie	36-06	13	41	Kultura łużycka; Okres starożytny; Wczesne średniowiecze		
244.	Dołgie	36-06	14	46	Epoka kamienia; Okres starożytny; Okres nowożytny		
245.	Górnowo	38-06	1	68	Średniowiecze; Okres nowożytny		
246.	Górnowo	38-06	2	69	Średniowiecze		
247.	Górnowo	38-06	3	70	Epoka kamienia; Kultura łużycka; Okres starożytny		
248.	Górnowo	38-06	4	71	Średniowiecze; Okres nowożytny		
249.	Górnowo	38-06	-	75	Wczesne średniowiecze (IX – 1. poł. XI w.)		
250.	Kunowo	36-06	25	60	Okres starożytny; Średniowiecze		
251.	Kunowo	36-07	1	61	Okres starożytny (epoka brązu); Średniowiecze (XIII – XIV w.)		

252.	Kunowo	36-07	4	62	Okres starożytny (epoka kamienia); Okres starożytny (Neolit); Okres starożytny (okres wpływów rzymskich); Wczesne średniowiecze (?); Wczesne średniowiecze		
253.	Kunowo	36-07	5	63	Kultura łużycka; Średniowiecze (XIII – XIV w.)		
254.	Kunowo	36-07	6	64	Okres starożytny (epoka brązu/Halsztat); Średniowiecze (XIII – XIV w.)		
255.	Kunowo	36-07	3	65	Okres starożytny (epoka kamienia); Okres starożytny; Średniowiecze (XIII – XIV w.)		
256.	Kunowo	36-07	7	66	Średniowiecze		
257.	Kunowo	36-07	8	67	Średniowiecze (XIV w.); Okres nowożytny (XVI w.)		
258.	Kunowo	36-07	9	68	Okres starożytny (?); Średniowiecze (XIII w.)		
259.	Kunowo	36-07	10	69	Średniowiecze (1. poł. XIII w.)		
260.	Kunowo	36-07	11	70	Okres starożytny; Okres nowożytny (XVIII – XIX w.)		
261.	Kunowo	36-07	12	71	Średniowiecze (XIII – XIV w.)		
262.	Kunowo	36-07	13	72	Okres starożytny; Okres nowożytny (XVI – XVII w.)		
263.	Kunowo	36-07	14	73	Okres starożytny Okres starożytny (Neolit); Średniowiecze (XIII – XIV w.)		
264.	Kunowo	36-07	15	74	Okres starożytny; Wczesne średniowiecze (X w.)		
265.	Kunowo	36-07	16	75	Okres starożytny; Wczesne średniowiecze (IX – X w.); Średniowiecze (XIII – XIV w.)		
266.	Kunowo	36-07	17	76	Epoka kamienia; Kultura łużycka; Średniowiecze (XIII – XIV w.)		
267.	Kunowo	36-07	18	77	Okres starożytny		
268.	Kunowo	36-07	19	78	Okres starożytny;		

					Okres wpływów rzymskich (?); Średniowiecze (XIII – XIV w.)		
269.	Kunowo	36-07	20	79	Okres starożytny (Późny brąz/Halsztat)		
270.	Kunowo	36-07	21	80	Okres starożytny; Wczesne średniowiecze (X – XI w.)		
271.	Kunowo	36-07	22	81	Kultura łużycka		
272.	Kunowo	36-07	2	82	Okres starożytny (epoka brązu); Okres starożytny (Halsztat ?)		
273.	Kunowo	36-07	23	83	Okres starożytny (okres wpływów rzymskich?)		
274.	Kunowo	36-07	24	84	Okres starożytny; Okres starożytny (epoka brązu/Halsztat)		
275.	Kunowo	36-07	-	85	?		
276.	Kunowo	36-07	-	86	Okres starożytny (neolit)		
277.	Kunowo	36-07	-	87	Okres starożytny (neolit)		
278.	Lubanowo	36-05	11	65	Okres wpływów rzymskich		
279.	Lubanowo	36-05	12	66	Okres wpływów rzymskich		
280.	Lubanowo	36-06	13	10	Okres starożytny		
281.	Lubanowo	36-06	14	11	Okres starożytny; Okres nowożytny		
282.	Lubanowo	36-06	15	12	Epoka kamienia; Okres wpływów rzymskich; Okres starożytny; Okres nowożytny		
283.	Lubanowo	36-06	16	13	Okres starożytny		
284.	Lubanowo	36-06	17	14	Okres starożytny; Średniowiecze		
285.	Lubanowo	36-06	18	15	Epoka kamienia; Okres wpływów rzymskich		
286.	Lubanowo	36-06	19	16	Okres starożytny		
287.	Lubanowo	36-06	20	17	Okres wpływów rzymskich; Średniowiecze		
288.	Lubanowo	36-06	21	18	Okres starożytny		
289.	Lubanowo	36-06	22	19	Średniowiecze		
290.	Lubanowo	36-06	23	20	Okres starożytny		
291.	Lubanowo	36-06	24	21	Średniowiecze		
292.	Lubanowo	36-06	25	22	Okres starożytny; Wczesne średniowiecze; Średniowiecze		
293.	Lubanowo	36-06	26	23	Kultura łużycka; Okres starożytny; Średniowiecze		

294.	Lubanowo	36-06	27	24	Okres starożytny; Średniowiecze		
295.	Lubanowo	36-06	28	25	Kultura łużycka		
296.	Lubanowo	36-06	29	26	Okres wpływów rzymskich; Średniowiecze		
297.	Lubanowo	36-06	30	35	Okres starożytny		
298.	Lubanowo	36-06	31	36	Średniowiecze; Okres nowożytny		
299.	Lubanowo	36-06	32	49	Okres starożytny		
300.	Lubanowo	36-06	33	50	Średniowiecze; Okres nowożytny		
301.	Lubanowo	36-06	-	68	Kultura pucharów lejkowych		
302.	Lubanowo	36-06	-	69	Neolit (?)		
303.	Lubanowo	36-06	-	70	Młodsza epoka brązu (?)		
304.	Lubanowo	36-06	-	71	Nieokreślony		
305.	Lubanowo	37-06	1	1	Średniowiecze		
306.	Lubanowo	37-06	2	5	Wczesne średniowiecze (XI – XII w.)		
307.	Lubanowo	37-06	3	6	Kultura łużycka; Wczesne średniowiecze		
308.	Lubanowo	37-06	4	7	Okres wpływów rzymskich		
309.	Lubanowo	37-06	5	8	Średniowiecze		
310.	Lubanowo	37-06	6	9	Okres starożytny		
311.	Lubanowo	37-06	7	10	Okres starożytny		
312.	Parnica	36-07	3	124	Okres starożytny		
313.	Parnica	36-07	6	196	Kultura pucharów lejkowych; Kultura łużycka; Kultura walbierska; Wczesne średniowiecze; Neolit – epoka brązu; Kultura łużycka/Kultura pomorska; Wczesne średniowiecze (faza DE); Okres nowożytny; Kultura pucharów lejkowych; Kultura łużycka (Halsztat D)		
314.	Parnica	36-07	7	197	Kultura łużycka Kultura walbierska; Kultura pucharów lejkowych; Epoka kamienia; Kultura łużycka/kultura pomorska; Okres wpływów rzymskich; Wczesne średniowiecze; Okres nowożytny;		

					Kultura pucharów lejko- wanych (neolit); Kultura łużycka (epoka brązu/Halsztat); Kultura walbierska (okres wpływów rzymskich)		
315.	Parnica	37-07	4	4	Okres starożytny		
316.	Parnica	37-07	5	5	Okres starożytny; Średniowiecze (XIV – XV w.)		
317.	Parnica	37-07	-	6	Epoka kamienia – neolit		
318.	Parnica	37-07	-	7	Epoka kamienia – neolit		
319.	Piaseczno	37-06	1	100	Okres wpływów rzym- skich; Średniowiecze		
320.	Piaseczno	37-06	2	101	Okres starożytny		
321.	Piaseczno	37-06	3	102	Okres wpływów rzym- skich; Średniowiecze		
322.	Piaseczno	37-06	4	103	Okres nowożytny		
323.	Piaseczno	38-06	10	58	Okres starożytny		
324.	Piaseczno	38-06	11	59	Epoka kamienia; Kultura łużycka; Okres starożytny		
325.	Piaseczno	38-06	12	60	Okres starożytny		
326.	Piaseczno	38-06	13	61	Epoka kamienia; Średniowiecze; Okres nowożytny		
327.	Piaseczno	38-06	14	62	Średniowiecze; Okres nowożytny		
328.	Piaseczno	38-06	15	63	Okres starożytny		
329.	Piaseczno	38-06	16	64	Kultura łużycka; Okres starożytny		
330.	Piaseczno	38-06	17	65	Neolit; Kultura ceramiki wstęgo- wej rytej (?); Okres starożytny; Wczesne średniowiecze		
331.	Piaseczno	38-06	18	66	Okres starożytny		
332.	Piaseczno	38-06	19	67	Średniowiecze; Okres nowożytny		
333.	Piaseczno	38-06	20	72	Średniowiecze		
334.	Piaseczno	38-06	5	53	Mezolit/neolit; Okres starożytny		
335.	Piaseczno	38-06	6	54	Epoka kamienia; Kultura łużycka; Okres starożytny		
336.	Piaseczno	38-06	7	55	Okres starożytny		
337.	Piaseczno	38-06	8	56	Okres wpływów rzym- skich; Okres starożytny; Średniowiecze		
338.	Piaseczno	38-06	9	57	Neolit; Kultura łużycka;		

					Wczesne średniowiecze (VIII w.); Okres nowożytny		
339.	Piasieczno	38-07	20	1	Okres starożytny; Średniowiecze		
340.	Piasieczno	38-07	21	2	Okres nowożytny		
341.	Piasieczno	38-07	22	3	Średniowiecze		
342.	Piasieczno	38-07	23	4	Kultura łużycka; Okres nowożytny		
343.	Piasieczno	38-07	24	5	Kultura łużycka; Okres nowożytny		
344.	Piasieczno	38-07	25	6	Średniowiecze (XIII – XIV w.); Okres nowożytny		
345.	Piasieczno	38-07	26	7	Średniowiecze; Okres nowożytny		
346.	Piasieczno	38-07	27	8	Średniowiecze		
347.	Piasieczno	38-07	28	9	Średniowiecze		
348.	Piasieczno	38-07	29	10	Średniowiecze; Okres nowożytny		
349.	Piasieczno	38-07	30	11	Średniowiecze; Okres nowożytny		
350.	Piasieczno	38-07	31	12	Okres starożytny; Okres nowożytny		
351.	Piasieczno	38-07	32	13	Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
352.	Piasieczno	38-07	33	14	Średniowiecze (XIII – XIV w.); Okres nowożytny		
353.	Piasieczno	38-07	34	15	Średniowiecze; Okres nowożytny		
354.	Piasieczno	38-07	35	16	Średniowiecze; Okres nowożytny		
355.	Piasieczno	38-07	36	17	Średniowiecze (XIII – XIV w.); Okres nowożytny (XVII – XVIII w.)		
356.	Piasieczno	38-07	37	18	Okres nowożytny		
357.	Piasieczno	38-07	-	86	Kultura łużycka (epoka brązu V)		
358.	Piasieczno	38-07	-	87	Kultura łużycka (epoka brązu IV)		
359.	Piasieczno	38-07	-	88	Kultura łużycka (epoka brązu V)		
360.	Rożnowo	36-05	1	107	Epoka żelaza		
361.	Rożnowo	36-05	2	108	Okres starożytny		
362.	Rożnowo	36-06	3	1	Średniowiecze; Okres nowożytny		
363.	Rożnowo	36-06	4	2	Średniowiecze; Okres nowożytny		
364.	Rożnowo	36-06	5	3	Okres wpływów rzymskich; Wczesne średniowiecze;		

					Średniowiecze		
365.	Rożnowo	36-06	6	4	Epoka kamienia; Okres wpływów rzymskich; Okres starożytny		
366.	Rożnowo	36-06	7	5	Epoka kamienia; Okres wpływów rzymskich; Średniowiecze		
367.	Rożnowo	36-06	8	6	Okres starożytny		
368.	Rożnowo	36-06	9	7	Okres starożytny		
369.	Rożnowo	36-06	10	8	Okres starożytny		
370.	Rożnowo	36-06	11	9	Okres starożytny; Średniowiecze		
371.	Rożnowo	36-06	12	47	Kultura łużycka; Średniowiecze; Okres nowożytny		
372.	Rożnowo	36-06	13	48	Okres starożytny		
373.	Rożnowo	36-06	-	62	Kultura ceramiki sznurowej;		
374.	Rożnowo	36-06	-	63	Kultura ceramiki sznurowej (faza płońska)		
375.	Rożnowo	36-06	-	64	Neolit (?)		
376.	Rożnowo	36-06	-	65	Neolit		
377.	Rożnowo	36-06	-	66	Młodsza epoka brązu		
378.	Rożnowo	36-06	-	67	Halsztat		
379.	Sosnowo	36-06	1	27	Kultura łużycka		
380.	Sosnowo	36-06	2	28	Kultura łużycka		
381.	Sosnowo	36-06	3	29	Okres starożytny		
382.	Sosnowo	36-06	4	30	Okres starożytny; Wczesne średniowiecze		
383.	Sosnowo	36-06	5	31	Kultura ceramiki wstęgowej; Okres starożytny		
384.	Sosnowo	36-06	6	32	Okres starożytny; Okres nowożytny		
385.	Sosnowo	36-06	7	33	Okres starożytny		
386.	Sosnowo	36-06	8	34	Epoka kamienia		
387.	Sosnowo	36-06	9	37	Epoka kamienia; Okres starożytny; Okres nowożytny		
388.	Sosnowo	36-06	10	38	Średniowiecze; Okres nowożytny		
389.	Sosnowo	36-06	11	42	Średniowiecze		
390.	Sosnowo	36-06	12	43	Średniowiecze		
391.	Sosnowo	36-06	13	44	Okres starożytny; Okres nowożytny		
392.	Sosnowo	36-06	14	45	Epoka kamienia; Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
393.	Sosnowo	36-06	15	51	Kultura łużycka		
394.	Sosnowo	36-06	16	52	Okres starożytny		
395.	Swobnica	38-06	16	18	Okres nowożytny		

396.	Swobnica	38-06	17	19	Okres starożytny		
397.	Swobnica	38-06	18	20	Średniowiecze; Okres nowożytny		
398.	Swobnica	38-06	19	21	Średniowiecze; Okres nowożytny		
399.	Swobnica	38-06	20	22	Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
400.	Swobnica	38-06	21	23	Neolit; Kultura łużycka; Średniowiecze		
401.	Swobnica	38-06	22	24	Neolit; Kultura łużycka; Średniowiecze; Okres nowożytny		
402.	Swobnica	38-06	23	25	Kultura łużycka; Średniowiecze		
403.	Swobnica	38-06	24	26	Okres starożytny; Okres nowożytny		
404.	Swobnica	38-06	25	27	Kultura łużycka; Okres starożytny		
405.	Swobnica	38-06	26	28	Okres starożytny; Średniowiecze		
406.	Swobnica	38-06	27	29	Średniowiecze (XIII – XIV w.); Okres nowożytny		
407.	Swobnica	38-06	28	30	Średniowiecze; Okres nowożytny		
408.	Swobnica	38-06	29	31	Okres nowożytny		
409.	Swobnica	38-06	30	32	Okres starożytny		
410.	Swobnica	38-06	31	33	Okres starożytny; Średniowiecze		
411.	Swobnica	38-06	32	34	Kultura łużycka; Kultura łużycka (?); Okres nowożytny		
412.	Swobnica	38-06	33	35	Neolit; Średniowiecze; Okres nowożytny		
413.	Swobnica	38-06	34	36	Okres starożytny; Średniowiecze		
414.	Swobnica	38-06	35	37	Średniowiecze; Okres nowożytny		
415.	Swobnica	38-06	36	38	Okres starożytny; Okres nowożytny		
416.	Swobnica	38-06	37	39	Wczesne średniowiecze (?); Okres nowożytny		
417.	Swobnica	38-06	38	40	Średniowiecze; Okres nowożytny		
418.	Swobnica	38-06	39	41	Średniowiecze; Okres nowożytny		
419.	Swobnica	38-06	6	42	Okres starożytny		
420.	Swobnica	38-06	40	43	Epoka kamienia; Okres starożytny;		

					Średniowiecze; Okres nowożytny		
421.	Swobnica	38-06	41	44	Średniowiecze; Okres nowożytny		
422.	Swobnica	38-06	42	45	Średniowiecze (XIII – XIV w.); Okres nowożytny		
423.	Swobnica	38-06	43	46	Okres starożytny		
424.	Swobnica	38-06	3	47	Neolit; Neolit		
425.	Swobnica	38-06	4	48	Kultura łużycka (epoka brązu IV); Kultura łużycka; Wczesne średniowiecze		
426.	Swobnica	38-06	7	49	Kultura łużycka		
427.	Swobnica	38-06	44	50	Kultura łużycka; Okres starożytny; Okres nowożytny		
428.	Swobnica	38-06	1	51	Kultura łużycka (Halsztat D); Wczesne średniowiecze (k. IX – XII w.)	686	10.02.1971
429.	Swobnica	38-06	5	52	Kultura łużycka; Wczesne średniowiecze		
430.	Swobnica	38-06	45	73	Średniowiecze (XIV – XVII w.)	227	31.03.1957
431.	Swobnica	38-06	8	74	Kultura łużycka; Wczesne średniowiecze		
432.	Swobnica	38-06	-	76	Neolit		
433.	Swobnica	38-06	-	77	Neolit		
434.	Swobnica	38-06	-	78	?		
435.	Swobnica	38-06	-	79	Neolit		
436.	Swobnica	38-06	-	80	?		
437.	Swobnica	38-06	-	81	?		
438.	Swobnica	38-06	-	82	Neolit		
439.	Swobnica	39-06	2	1	Kultura łużycka; Wczesne średniowiecze		
440.	Swobnica	39-06	9	2	Okres starożytny; Średniowiecze		
441.	Swobnica	39-06	10	3	Okres starożytny; Średniowiecze; Okres nowożytny		
442.	Swobnica	39-06	11	4	Okres wpływów rzym- skich; Okres nowożytny		
443.	Swobnica	39-06	12	5	Kultura łużycka (?); Okres wpływów rzym- skich (?)		
444.	Swobnica	39-06	13	6	Wczesne średniowiecze		
445.	Swobnica	39-06	14	7	Kultura łużycka; Okres starożytny		
446.	Swobnica	39-06	15	43	Kultura łużycka; Okres wpływów rzym- skich		

Aneks nr 6**PRZYKŁAD UCHWAŁY, WNIOSKU I SPRAWOZDANIA Z WYKONANYCH PRAC**

Uchwała nr //
Rady Gminy
z dnia

w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków

Na podstawie art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.), art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.)

Rada Gminy uchwala, co następuje:

§ 1

1. Z budżetu gminy mogą być udzielane dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach ruchomych i nieruchomych, wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze gminy
2. Celem dotacji jest wspieranie i uzupełnianie działań właścicieli lub posiadaczy zabytków dla zapewnienia ochrony i konserwacji wartościowych elementów substancji zabytkowej.

§ 2

1. Dotacja może być udzielona każdemu, kto jest właścicielem lub posiadaczem zabytku, o którym mowa w § 1 ust. 1, z wyłączeniem zabytków będących w posiadaniu jednostek organizacyjnych zaliczanych do sektora finansów publicznych, które są finansowane ze środków finansowych przyznanych odpowiednio przez dysponentów części budżetowych bądź jednostki samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki.
2. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie nakładów koniecznych do wykonania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach określonych w § 1, ust. 1, ustalonych na podstawie kosztorysu i programu prac zatwierdzonego przez właściwe organy konserwatorskie.

§ 3

1. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków może obejmować nakłady konieczne na:
 - 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
 - 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych,
 - 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
 - 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
 - 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego,
 - 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
 - 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
 - 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenia w zakresie niezbędnym w celu zachowania tego zabytku,

- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i detali architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego budynku kolorystyki,
 - 10) odtworzenie zniszczonej części zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji,
 - 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi,
 - 12) wymianę lub remont więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
 - 13) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które mają oryginalne, wykonane z drewna części składowe,
 - 14) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
 - 15) uzupełnienie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
 - 16) rewaloryzację zabytkowych parków, ogrodów lub zieleni publicznej,
 - 17) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7–15,
 - 18) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.
2. Przeprowadzenie prac lub robót, o których mowa w pkt 1–17, wymaga wyłonienia ich wykonawcy na podstawie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 roku – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2006 r. Nr 164, poz. 1163 z późn. zm.).
 3. Prowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

§ 4

1. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, w zależności od środków zaplanowanych w budżecie gminy.
2. W szczególnych przypadkach, jeżeli zabytek, o którym mowa w ust. 1, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona do wysokości 100% nakładów na wykonanie tych prac lub robót.
3. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku, o którym mowa w § 1 ust. 1, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być również udzielona do wysokości 100% nakładów na wykonanie tych prac lub robót.

§ 5

Łączna kwota dotacji udzielonych ze środków publicznych na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, o którym mowa w § 1, ust. 1, nie może przekraczać 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

§ 6

1. Udzielenie dotacji może nastąpić po złożeniu przez właściciela lub posiadacza zabytku wniosku w tej sprawie do wójta (burmistrza, prezydenta) za pośrednictwem Wydziału Wnioski należy składać w terminie do każdego roku poprzedzającego rok realizacji prac lub robót według wzoru stanowiącego załącznik nr 2 do niniejszej uchwały.

2. Termin, o którym mowa w ust. 1, nie ma zastosowania w przypadku ubiegania się o dotacje na prace interwencyjne wynikające z zagrożenia zabytku.
3. Wnioski o przyznanie dotacji opiniuje komisja powołana przez Radę Gminy w formie uchwały.
4. Regulamin pracy komisji, o której mowa w ust. 3, stanowi załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 7

1. Rada Gminy, w miarę posiadanych środków, ustala w budżecie gminy wysokość wydatków przeznaczonych na dotacje.
2. Rada Gminy udziela dotacji na przeprowadzenie prac lub robót w drodze uchwały.

§ 8

Przekazanie dotacji następuje na podstawie umowy określającej w szczególności:

- 1) zakres planowanych prac lub robót oraz termin ich realizacji,
- 2) wysokość udzielonej dotacji oraz termin i tryb jej płatności,
- 3) tryb kontroli wykonania umowy,
- 4) sposób i termin rozliczania dotacji,
- 5) przyczyny, warunki, sposób i termin zwrotu dotacji,
- 6) zobowiązanie podmiotu dotowanego do stosowania przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2006 r. Nr 164, poz. 1163 z późn. zm.);
- 7) zobowiązanie podmiotu dotowanego do niezbywania zabytku odnowionego w ramach przyznanej dotacji w ciągu 3 lat od daty rozliczenia dotacji.

§ 9

Rozliczenie końcowe realizacji zadania następuje w sposób i w terminach określonych w umowie, które podmiot dotowany składa w Wydziale według wzoru stanowiącego załącznik nr 3 do niniejszej uchwały.

§ 10.

1. Wydział prowadzi dokumentację udzielonych dotacji oraz informuje o tym inne organy uprawnione do udzielania dotacji na prace lub roboty przy zabytkach.
2. Wydział ogłasza na tablicy ogłoszeń Urzędu uchwałę o przyznaniu dotacji.
3. Każdemu przysługuje prawo wglądu do dokumentacji, o której mowa w ust. 1, na zasadach określonych w przepisach dotyczących dostępu do informacji publicznej.

§ 11

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa.....

UZASADNIENIE

.....
.....
.....

Załącznik nr 1 do uchwały nr.../...../.....

Rady Gminy

z dnia r.

REGULAMIN PRACY KOMISJI

rozpatrującej wnioski o udzielenie dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze gminy, niestanowiących własności gminy.

§ 1

Wójt (burmistrz, prezydent)....., powołując komisję, określi jej szczegółowe zasady działania i kryteria, jakimi powinna się kierować przy rozpatrywaniu wniosków.

§ 2

Podstawę pracy komisji stanowią udokumentowane wnioski podmiotów uprawnionych złożone w terminie określonym w uchwale. Wnioski złożone po terminie lub niekompletne nie będą rozpatrywane.

§ 3

Do zadań komisji należy:

- 1) opiniowanie wniosków o przyznanie dotacji na prowadzone prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- 2) opiniowanie wniosków o przyznanie dotacji na prace interwencyjne wynikające z zagrożenia zabytku wpisanego do rejestru zabytków.

§ 4

1. Komisja dokonuje oceny wniosków według następujących kryteriów:

- 1) dostępność zabytku dla ogółu społeczności lokalnej i turystów oraz rola zabytku w kształtowaniu przestrzeni publicznej,
- 2) promowanie kultury oraz historii regionu,
- 3) ranga zabytkowo-artystyczna obiektu,
- 4) stan zachowania obiektu,
- 5) fakt kontynuowania prac,
- 6) wysokość zaangażowanych środków własnych,
- 7) ocena realności wykonania planowanych prac w świetle przewidywanych kosztów,
- 8) zgodność z gminnym programem opieki nad zabytkami.

2. Preferuje się prace kompleksowe, możliwe do realizacji w ciągu 1 roku.

§ 5

1. Komisja pracuje na posiedzeniach, którym przewodniczy dyrektor Wydziału, zwany dalej przewodniczącym.
2. Posiedzenia komisji zwołuje przewodniczący.

§ 6

1. Komisja podejmuje decyzje w głosowaniu jawnym, przy obecności całego jej składu, zwykłą większością głosów.
2. Przewodniczący przedkłada wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi)..... wykaz zawierający zestawienie pozytywnie przez nią zaopiniowanych wniosków, na które może być udzielona dotacja.
3. Protokoły z posiedzeń komisji oraz wykaz, o którym mowa w ust. 2, podpisuje przewodniczący.

§ 7.

Obsługę administracyjno-techniczną zapewnia Wydział

Załącznik nr 2 do uchwały nr...../...../.....
 Rady Gminy.....
 z dnia.....r.

**WNIOSEK O UDZIELENIE DOTACJI NA PRACE KONSERWATORSKIE,
 RESTAURATORSKIE LUN ROBOTY BUDOWLANE PRZY ZABYTKU
 WPISANYM DO REJESTRU**

I. PODSTAWOWE INFORMACJE O ZABYTKU I WNIOSKODAWCY
A. DANE O ZABYTKU
1. NAZWA ZABYTKU
.....
.....
.....
2. DANE O ZABYTKU
nr w rejestrze zabytków:
wpis z dnia:
3. DOKŁADNY ADRES ZABYTKU LUB MIEJSCE JEGO PRZECHOWYWANIA
.....
.....
UZASADNIENIE istotnego znaczenia historycznego, artystycznego lub naukowego zabytku dla regionu
.....
.....
.....
.....
.....
B. WNIOSKODAWCA
1. IMIĘ I NAZWISKO/NAZWA
.....
.....
ADRES/SIEDZIBA/GMINA/POWIAT
.....
.....
3. NR NIP:
4. INNE DANE (dot. jednostek organizacyjnych)
1) FORMA PRAWNA
2) NAZWA I NR REJESTRU
DATA WPISU DO REJESTRU/EWIDENCJI
NR REGON
OSOBY UPWAŻNIONE DO REPREZENTOWANIA WNIOSKODAWCY (zgodnie z danymi rejestrowymi)
.....
.....
BANK (nazwa, adres) i NR KONTA WNIOSKODAWCY
.....

C. TYTUŁ DO WŁADANIA ZABYTKIEM

(własność, użytkowanie wieczyste, dzierżawa, inne)

Dla nieruchomości prowadzona jest przez Sąd Rejonowy

księga wieczysta nr

(w przypadku braku księgi wieczystej) zbiór dokumentów

D. UZYSKANE POZWOLENIA

1. Pozwolenie na przeprowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku

wydane przez:

z dnia:

nr zezwolenia:

2. Pozwolenie na budowę

Wydane przez:

z dnia:

nr zezwolenia:

3. Zgłoszenie robót budowlanych

do.....

z dnia:

Zgłoszony/niezgłoszony przez organ sprze-
ciw: decyzja

nr

z dnia

II. SZCZEGÓŁOWE INFORMACJE O PRACACH LUB ROBOTACH

A. ZAKRES RZECZOWY PRAC LUB ROBÓT I ICH CHARAKTERYSTYKA

[illegible]

[illegible]

III. INFORMACJE DODATKOWE DOTYCZĄCE WNIOSKODAWCY

Wykaz wykonanych przez wnioskodawcę w ostatnich 3 latach prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym/ruchomym, wpisanym do rejestru zabytków, z podaniem wysokości wydatków poniesionych na ich przeprowadzenie, w tym sfinansowanych ze środków publicznych

Rok	Zakres wykonanych prac	Poniesione wydatki	Dotacje ze środków publicznych (wysokość, źródło i przeznaczenie)

IV. WYKAZ DOKUMENTÓW WYMAGANYCH PRZY SKŁADANIU WNIOSKU

- 1) Potwierdzona za zgodność z oryginałem kserokopia decyzji o wpisie do rejestru zabytków obiektu, którego dotyczą prace lub roboty.
- 2) Dokument potwierdzający tytuł władania zabytkiem (np. aktualny wypis z rejestru gruntów lub aktualny odpis z księgi wieczystej, akt notarialny).
- 3) Decyzja właściwego organu ochrony zabytków zezwalająca na przeprowadzenie prac lub robót oraz projekt i pozwolenie na budowę, gdy wniosek dotyczy prac lub robót przy zabytku nieruchomym lub program prac przy zabytku ruchomym.
- 4) Pozwolenie na budowę, jeżeli wskazane/planowane prace lub roboty wymagają, w myśl obowiązującego stanu prawnego, uzyskania takiego pozwolenia ewentualnie zgłoszenie robót budowlanych i informacja o zgłoszonym/niezgłoszonym przez organ sprzeciwie.
- 5) Fotograficzna dokumentacja zabytku.
- 6) Informacja o wnioskach o udzielenie dotacji skierowanych do innych organów.
- 7) Informacja o zgodności z lokalnym i wojewódzkim programem opieki nad zabytkami.
- 8) Oświadczenie wnioskodawcy o niezaleganiu z płatnościami na rzecz podmiotów publiczno-prawnych.
- 9) W przypadku, gdy wnioskodawca jest przedsiębiorcą, do wniosku o udzielenie dotacji należy dołączyć informacje o pomocy publicznej otrzymanej przed dniem złożenia wniosku – sporządzona w zakresie i według zasad określonych w art. 37 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej.

Dotacje są udzielane na zasadach określonych w uchwale Rady Gminy nr .../.../... z dnia r. w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

W przypadku stwierdzenia, że we wniosku podano nieprawdziwe dane, wójt (burmistrz, prezydent) zastrzega sobie prawo do żądania zwrotu przyznanych środków.

V. PODPISY

W przypadku otrzymania dotacji zobowiązuję się do wydatkowania przyznanych środków na realizację wskazanego zadania zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2006 roku Nr 164, poz. 1163 ze zm.), ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych (Dz.U. Nr 249, poz. 2104 ze zm.) oraz ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz.U. z 2005 r. Nr 14, poz. 114 ze zm.)

1. Podpis wnioskodawcy (osób uprawnionych do reprezentowania wnioskodawcy)

(podpisy)

Miejscowość, dnia

(pieczętki)

Oświadczam/my, że:

Wszystkie podane we wniosku informacje są zgodne z aktualnym stanem prawnym i faktycznym.

.....
(pieczętka i podpisy)

2. Potwierdzenie przyjęcia wniosku wraz z załącznikami

.....
Data przyjęcia, osoba przyjmująca wniosek

Załącznik nr 3 do uchwały nr.....//.....
Rady Gminy.....
z dnia.....r.

.....
.....
Wnioskodawca
.....
.....
Adres wnioskodawcy
.....
.....
Nr telefonu

SPRAWOZDANIE
z wykonania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych
przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na które została udzielona
dotacja/zostały przekazane środki¹

Niniejszym przedstawiam sprawozdanie merytoryczne i finansowe z wykonania prac przy
 obiekcie zabytkowym objętych umową
 nr

1. Sprawozdanie merytoryczne (zwięzły opis wykonanych prac z podaniem zakresu realizacji poszczególnych etapów/zadań)

[illegible]

¹ Niepotrzebne skreślić

2. Sprawozdanie finansowe

A. Zestawienie kosztów

Całkowity koszt wykonanych prac	zł (brutto)	
W tym koszty pokryte ze środków własnych		
Koszty pokryte z dotacji gminy	zł (brutto)	
W tym koszty pokryte ze środków pochodzących z innych źródeł (wskazać źródła)	Nazwa źródła finansowania	Kwota zł (brutto)

B. Zestawienie faktur

Lp.	Wystawca dokumentu księgowego	Nr dokumentu księgowego	Data	Nazwa wydatku	Źródła finansowania	Kwota w zł (brutto)
Łącznie						

3. Wymagane załączniki do sprawozdania z wykorzystania środków na prace przy obiekcie zabytkowym²

- 1) Pozwolenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac objętych wnioskiem³
- 2) Pozwolenie na budowę³
- 3) Obmiar przeprowadzonych prac i robót potwierdzony przez odpowiednie służby
- 4) Protokół odbioru przez właściwe służby konserwatorskie i budowlane (jeśli dotyczy) przeprowadzonych prac i robót
- 5) Kserokopie faktur lub rachunków ze wskazaniem numeru księgowego, nazwy wydatku oraz jego kwoty wraz z opisem określającym wysokości środków lub dotacji finansujących dany rachunek lub fakturę i potwierdzenie zapłaty – wyciąg bankowy
- 6) Protokół z wyboru wykonawcy sporządzony zgodnie z wymogami ustawy – Prawo zamówień publicznych
- 7) Oświadczenie o zgodności dołączonych danych ze stanem faktycznym wraz z pouczeniem o odpowiedzialności z art. 233 kodeksu karnego
- 8) Fotograficzna dokumentacja zabytku po zakończeniu prac

Miejscowość, data.....

.....

podpis/y, pieczęć

4. Ocena sprawozdania**A. Zakres merytoryczny**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

B. Zakres finansowy

.....

.....

.....

.....

.....

.....

² Kserokopie potwierdzone przez wnioskodawcę za zgodność z oryginałem

³ O ile dokument nie był wymagany jako załącznik do wniosku o udzielenie dotacji lub wystąpiły zmiany

ALBUM

HERALDYKA

Najstarszy znany wizerunek herbu Bań z pieczęci miejskiej z roku 1493

Wizerunek herbu Bań opracowany przez Otto Huppa w roku 1898 i przedstawiony w jego herbarzu

Herb Bań obowiązujący w latach 1990 - 2003

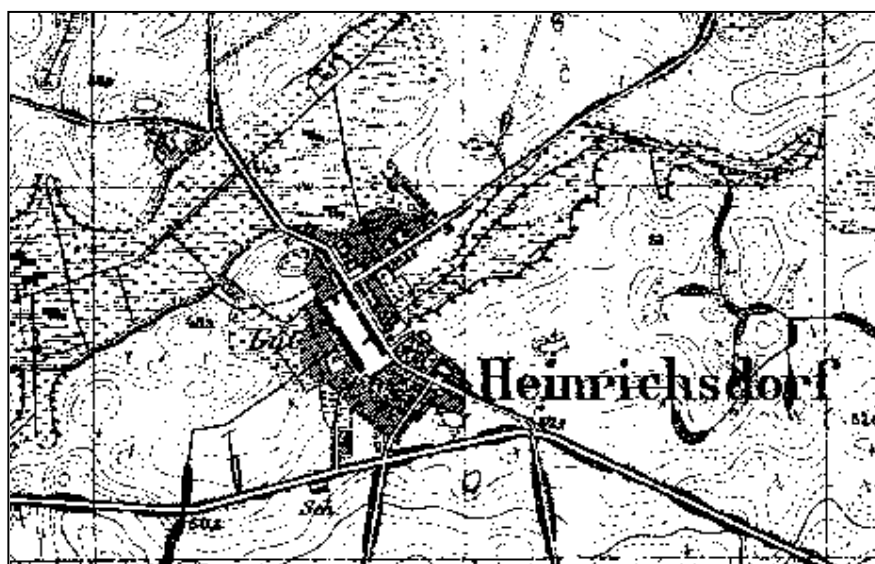

Obecny wizerunek herbu Bań, uchwalony w październiku 2003 r.

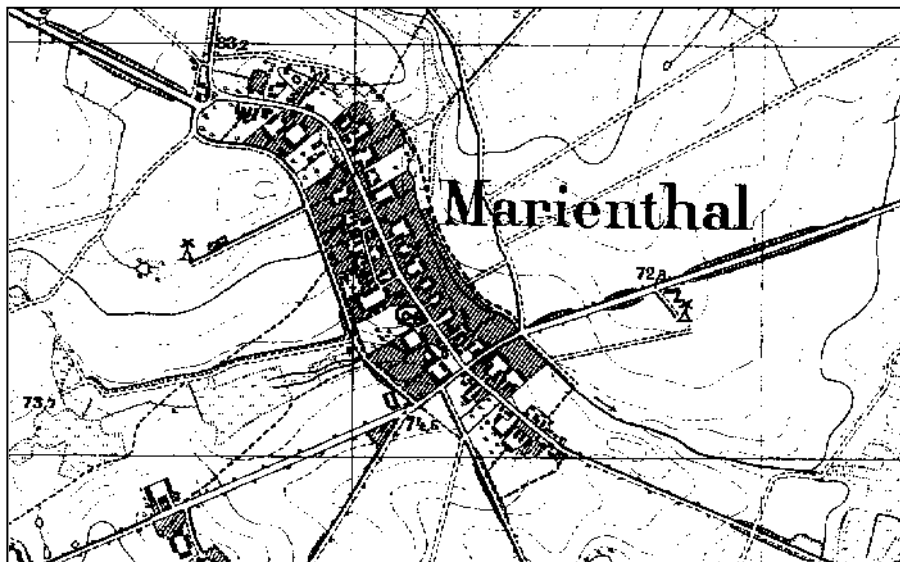
KARTOGRAFIA

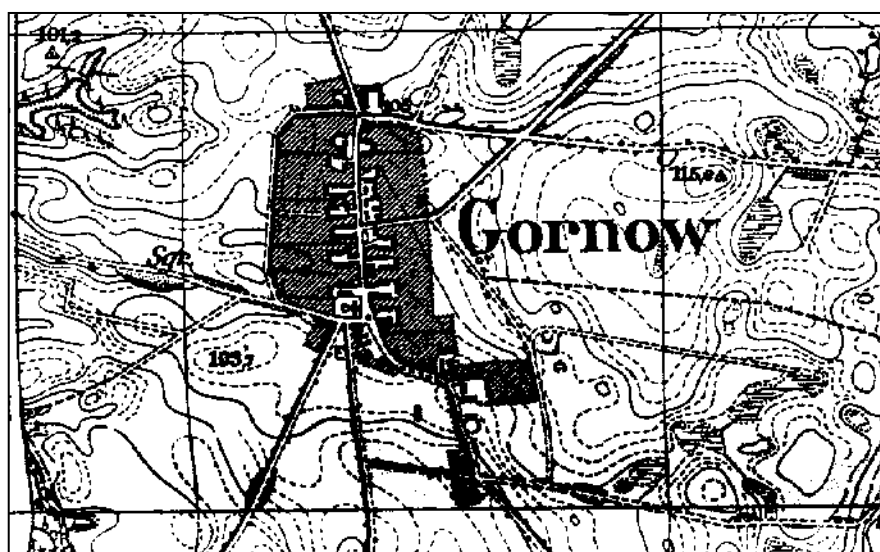
Ziemia Bańska. Fragment Wielkiej Mapy Pomorza E. Lubinusa z roku 1617

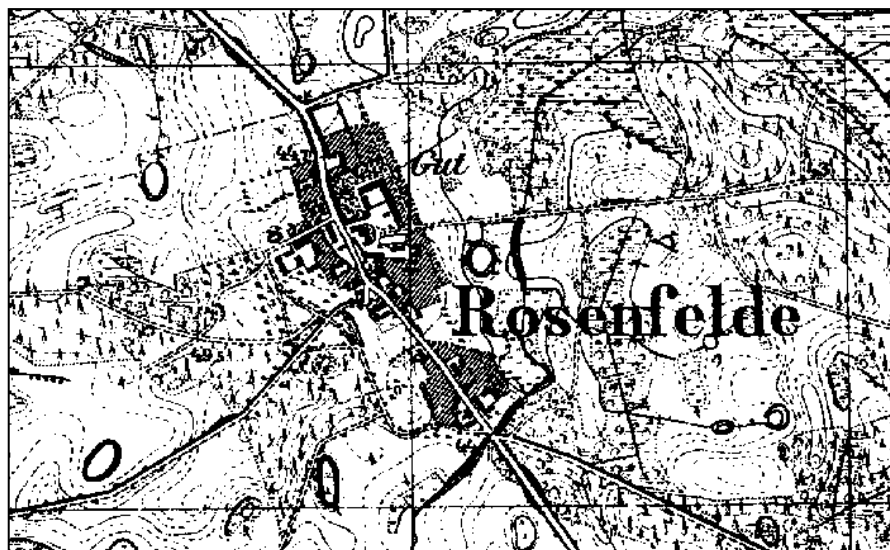
Babinek. Plan wsi (stan ok. 1900 r.)

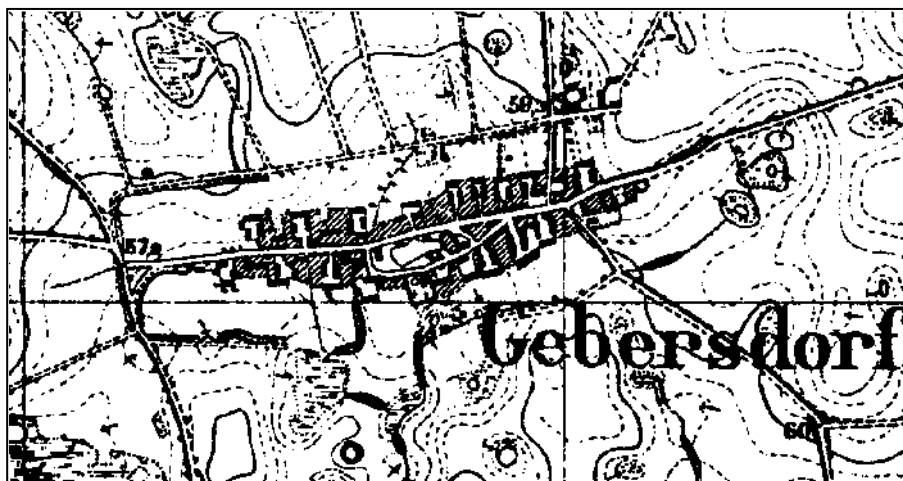
Baniewice. Plan wsi (stan ok. 1900 r.)

Górnowo. Plan wsi (stan ok. 1900 r.)

Rożnowo. Plan wsi (stan ok. 1900 r.)

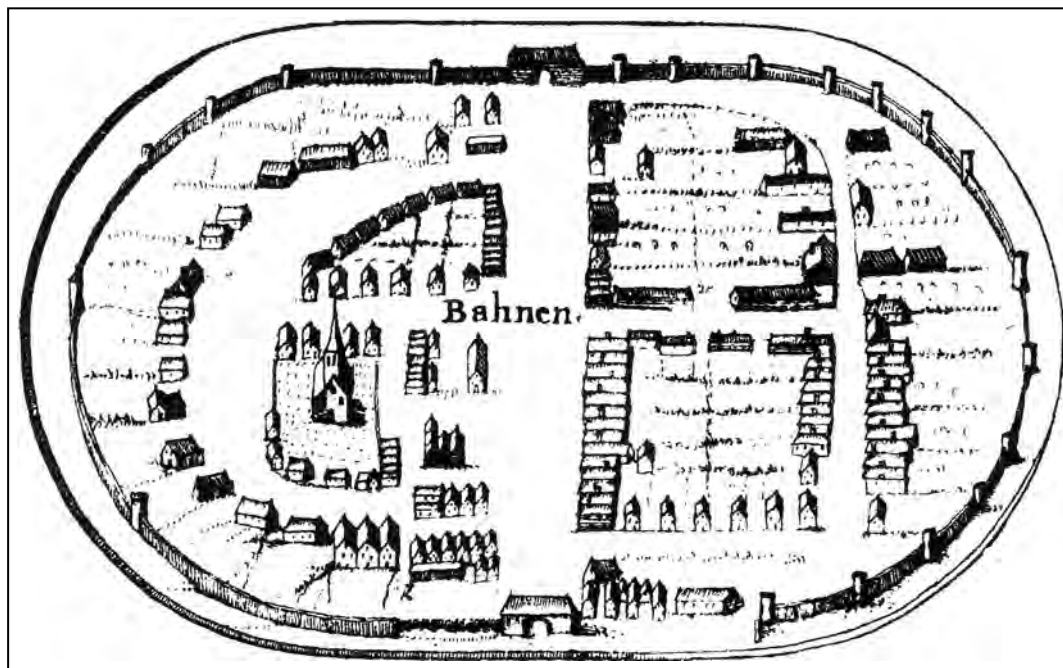

Sosnowo. Plan wsi (stan ok. 1900 r.)

Swobnica. Plan wsi (stan ok. 1900 r.)

IKONOGRAFIA

Panoram Bań. Rycina z bordiury Wielkiej Mapy Pomorza E. Lubinusa z 1617 r.

Panorama Bań (od strony pd-zach.). Litografia E. Sannego (lata 40-te XIX w.)

Widok Bań z lotu ptaka. Zdjęcie lotnicze sprzed 1945 r.

Bań z lotu ptaka (widok od północnego zachodu). Zdjęcie lotnicze sprzed 1945 r.

Banie. Widok na Rynek i ulicę Szeroką (ob. Grunwaldzka). Stan przed 1945 r.

Banie. Widok na Rynek od strony północno-wschodniej. Stan przed 1945 r.

Banie. Ruiny Ratusza (elewacja północna). Stan ok. roku 1969

Banie. Ruiny Ratusza (elewacja wschodnia). Stan ok. roku 1969

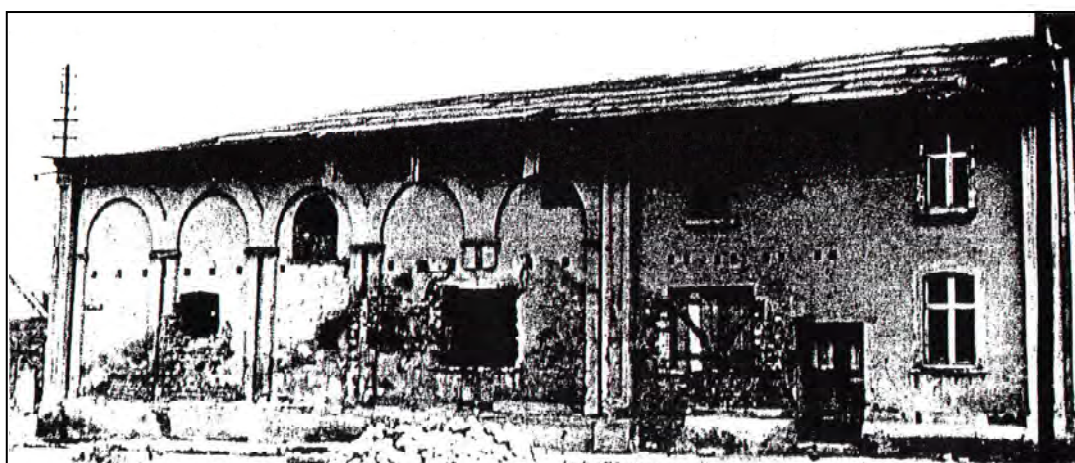
Banie. Ruiny młyna

Banie. Budynek dawnej szkoły przy ul. Szkolnej

Banie. Dawna synagoga (widok na elewację północną) Stan ok. roku 1963.

Banie. Dawna synagoga (widok na elewację zachodnią). Stan ok. roku 1963.

Banie. Dawna synagoga. Stan ok. roku 2000

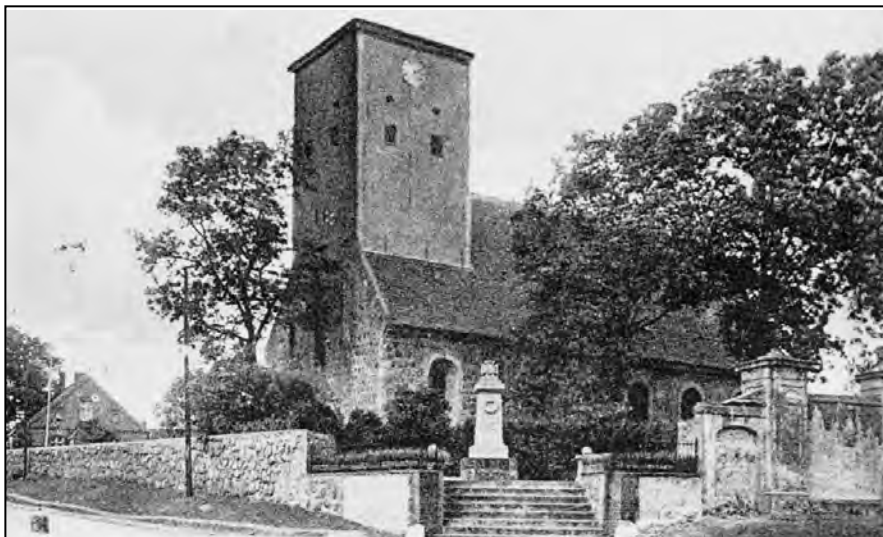
Babinek. Pałac (elewacja frontowa). Stan ok. roku 1980

Kunowo. Pałac (elewacja frontowa). Stan przed 1945 r.

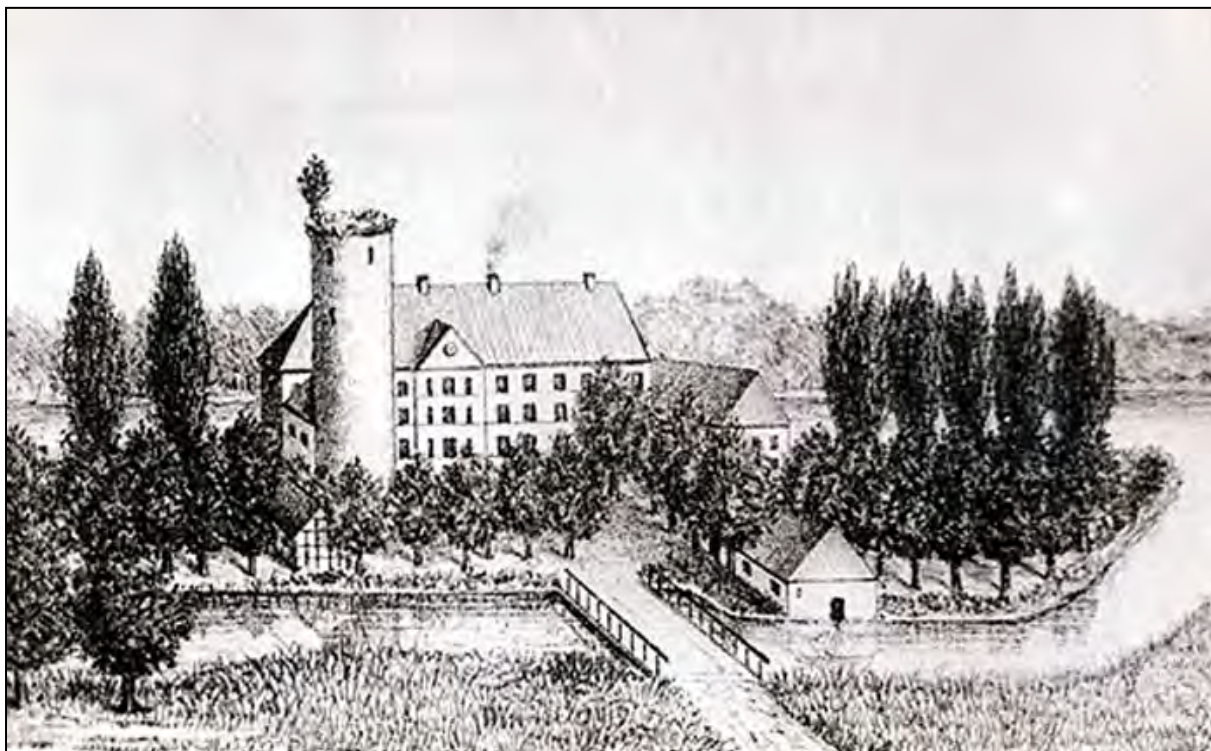
Piaseczno. Fragment wsi. Stan przed 1945 r.

Lubanowo. Kościół wraz z pomnikiem mieszkańców wsi poległych w czasie I wojny światowej. Stan przed 1945 r.

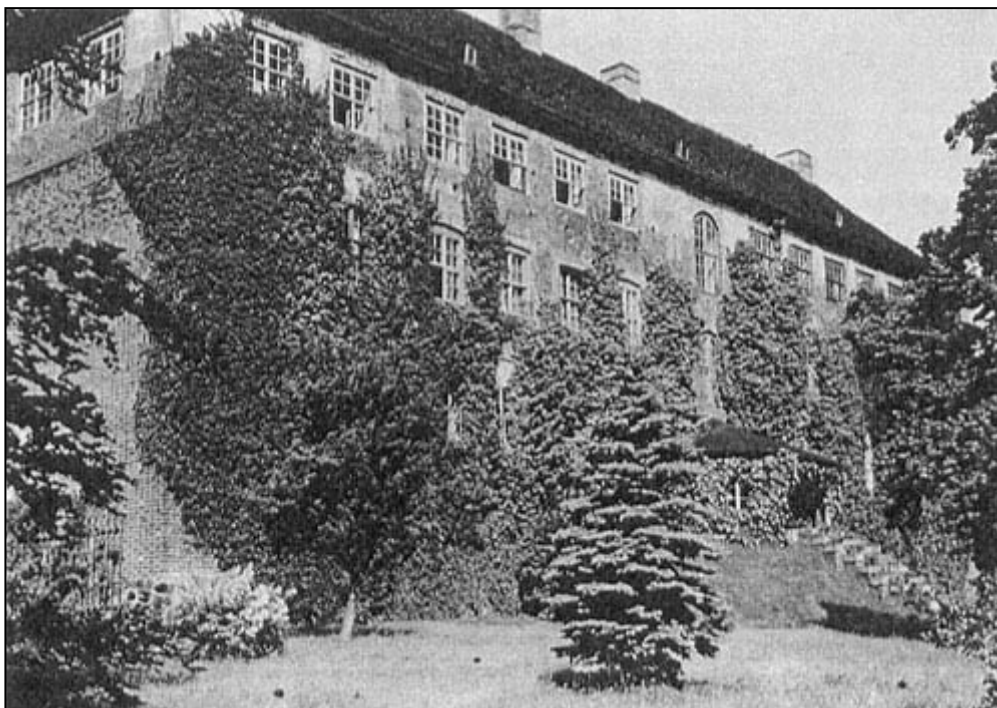
Zamek w Swobnicy. Widok od zachodu. Litografia E. Sannego (lata 40-te XIX w.)

Zamek w Swobnicy; widok od zachodu. Stan ok. połowy XIXw.

Zamek w Swobnicy. Widok od południa na gotycko renesansowe skrzydło główne. Stan z pocz. XX w.

Zamek w Swobnicy. Widok od wschodu na gotycko renesansowe skrzydło główne. Stan z pocz. XX w.

Zamek w Swobnicy. Widok od zachodu. Stan z przełomu XIX i XX w.

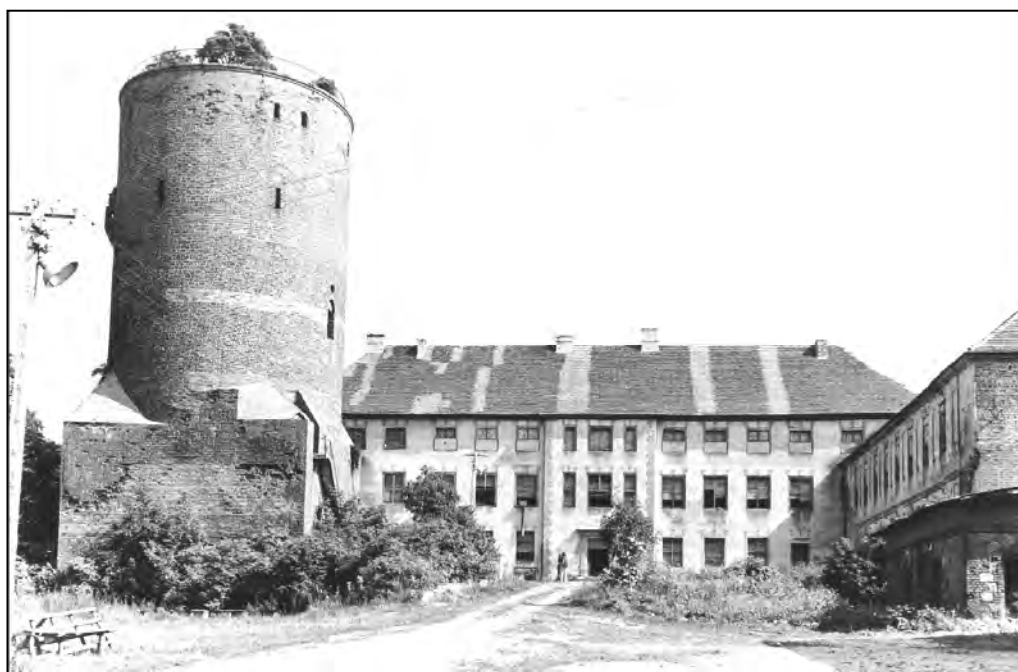
Zamek w Swobnicy. Widokówka z roku 1913.

Zamek w Swobnicy. Widokówka z roku 1913.

Zamek w Swobnicy. Narożnik północno wschodni dziedzińca. Stan z pocz. XX w.

Zamek w Swobnicy. Widok od zachodu. Stan z lat osiemdziesiątych (?) XX w.

Zamek w Swobnicy. Sala Rycerska (Książęca). Fragment dekoracji stropu.
Stan ok. 2000 r.

Zamek w Swobnicy. Sala Rycerska (Książęca).
Fragment barokowego kominka.
Stan ok. 2000 r.

Zamek w Swobnicy. Sala Rycerska (Książęca).
Barokowy maszkaron z dekoracji sztukatorskiej
stropu. Stan ok. 2000 r.

ZDJĘCIA WSPÓŁCZESNE **architektura sakralna**

Babinek. Kościół pw. św. Anny; widok od północnego wschodu.

Banie. Kościół p.w. NMP Wspomożenia Wiernych; widok od południowego zachodu.

Banie. Kaplica dawnego Szpitala św. Jerzego; widok od południowego zachodu.

Banie. Kaplica cmentarna pw. Wszystkich Świętych; widok od północnego zachodu.

Banie. Dawna synagoga; widok od południowego zachodu.

Baniewice. Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa; widok północnego wschodu.

Dłusko Gryfińskie. Kościół pw. NMP Królowej Polski; widok od północnego zachodu.

Górnów. Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa; widok od południa.

Kunowo. Kościół p.w. św. Wojciecha.; widok od południowego zachodu.

Lubanowo. Kościół pw. Chrystusa Króla; widok od południowego zachodu.

Piaseczno. Kościół pw. MB Królowej Polski; widok od północnego wschodu.

Rożnowo. Kościół p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej; widok od południowego zachodu.

Rożnowo. Kaplica Cmentarna (pierwotnie grobowa); widok od północnego zachodu.

Sosnowo. Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP; widok od północnego wschodu.

Swobnica. Kościół pw. św. Kazimierza Królewicza; widok od północnego zachodu

Swobnica. Kaplica cmentarna (pierwotnie grobowa); widok od północnego wschodu.

ZDJĘCIA WSPÓŁCZESNE **zamki, dwory, pałace**

Babinek. Ruiny pałacu; widok od strony folwarku.

Swobnica. Ruiny zamku pojoannickiego; widok od strony dziedzińca folwarcznego.

Tywica. Dwór I; widok na elewację frontową.

Tywica. Dwór II; widok na elewację frontową.

ZDJĘCIA WSPÓŁCZESNE **budownictwo mieszkalne (wybór)**

Babinek 13. Budynek mieszkalny (chałupa).

Babinek 50. Budynek mieszkalny (chałupa).

Banie. Ul. Chrobrego 2; dom mieszkalny (ryglowy).

Banie. Ul. Chrobrego 21 i 23; budynki mieszkalne.

Banie. Ul. Grunwaldzka 8; budynek mieszkalny.

Banie. Ul. Grunwaldzka 14; budynek mieszkalny.

Banie. Ul. Grunwaldzka 18; budynek mieszkalny i dawna masarnia (zagroda).

Banie. Ul. Jagiellońska 4; budynek mieszkalny.

Banie. Ul. Jagiellońska 14; budynek mieszkalny (ryglowy).

Banie. Ul. Ogrodowa 3; budynek mieszkalny.

Banie. Ul. Różana 16; budynek mieszkalny.

Banie. Ul. Skośna 5; budynek mieszkalny.

Baniewice 6. Budynek mieszkalny (chałupa).

Baniewice 11/13. Budynek mieszkalny (chałupa).

Baniewice 56. Budynek mieszkalny (chałupa).

Baniewice 62/64. Budynek mieszkalny (chałupa).

Baniewice 95. Budynek mieszkalny.

Baniewice 84. Budynek mieszkalny (chałupa).

Dłusko Gryfińskie 29. Budynek mieszkalny (chałupa).

Dłusko Gryfińskie 33. Budynek mieszkalny.

Dłusko Gryfińskie 46. Budynek mieszkalny (chałupa).

Dłusko Gryfińskie 57. Budynek mieszkalny (chałupa).

Dłusko Gryfińskie 59. Budynek mieszkalny (chałupa).

Dłusko Gryfińskie 61. Budynek mieszkalny (chałupa).

Dłusko Gryfińskie 67. Ruina chałupy ryglowej.

Górnowo 7/9. Budynek mieszkalny.

Górnowo 10. Budynek mieszkalny.

Górnowo 12. Budynek mieszkalny (chałupa).

Górnówo 16/18. Budynek mieszkalny (chałupa).

Górnówo 17. Budynek mieszkalny.

Kunowo 23. Budynek mieszkalny (chałupa).

Kunowo 28. Budynek mieszkalny (chałupa).

Kunowo 34. Budynek mieszkalny (chałupa).

Kunowo 36. Budynek mieszkalny (chałupa).

Lubanowo 8. Budynek mieszkalny (chałupa).

Lubanowo 26. Budynek mieszkalny (chałupa).

Lubanowo 39. Budynek mieszkalny.

Lubanowo 42. Budynek mieszkalny (chałupa).

Parnica 7. Budynek mieszkalny.

Parnica 12. Budynek mieszkalny (chałupa).

Parnica 16. Budynek mieszkalny (chałupa).

Parnica 19. Budynek mieszkalny (chałupa).

Piaseczno 3/4. Budynek mieszkalny (chałupa).

Piaseczno 7/8. Budynek mieszkalny (chałupa).

Piaseczno 18. Budynek mieszkalny (chałupa).

Piaseczno 25/26. Budynek mieszkalny (chałupa).

Piaseczno 30/31. Budynek mieszkalny (chałupa).

Piaseczno 32/33. Budynek mieszkalny (chałupa).

Piaseczno 67. Budynek mieszkalny (chałupa)

Piaseczno 101/102. Budynek mieszkalny (chałupa).

Rożnowo 20. Budynek mieszkalny (chałupa).

Sosnowo 16. Budynek mieszkalny (chałupa).

Sosnowo 17. Budynek mieszkalny.

Sosnowo 9. Budynek mieszkalny.

Sosnowo 23. Budynek mieszkalny (chałupa).

Sosnowo 31. Budynek mieszkalny (chałupa).

Swobnica 1. Budynek mieszkalny (w latach 1973 - 1976 siedziba Urzędu Gminy Swobnica)

Swobnica 6. Budynek mieszkalny (chałupa).

Swobnica 29. Budynek mieszkalny (chałupa).

Swobnica 39. Budynek mieszkalny (chałupa).

Swobnica 58/59. Budynek mieszkalny.

Swobnica 68. Budynek mieszkalny.

Swobnica 69. Budynek gospodarczo – mieszkalny.

Swobnica 93. Budynek mieszkalny (chałupa).

Swobnica 128. Budynek mieszkalny.

Swobnica 134/135. Budynek mieszkalny.

ZDJĘCIA WSPÓŁCZESNE **zabudowania gospodarcze (wybór)**

Babinek 1. Obora w zespole folwarcznym.

Babinek 1. Spichlerz w zespole folwarcznym.

Baniewice 1. Owczarnia w zespole folwarcznym.

Baniewice 1. Budynek inwentarski w zespole folwarcznym.

Dłusko Gryfińskie 11. Budynek gospodarczy.

Dłusko Gryfińskie 59. Ryglowy (szachulcowy) budynek gospodarczy.

Dłusko Gryfińskie 31. Ryglowa (szachulcowa) stodoła.

Górnowo 12. Budynek gospodarczy.

Lubanowo 11. Budynek gospodarczy.

Lubanowo 33. Budynek gospodarczy.

Lubanowo 48. Budynek gospodarczy.

Lubanowo 102. Magazyn w zespole folwarcznym.

Lubanowo 102. Obora w zespole folwarcznym.

Lubanowo – Otoki 1. Budynek gospodarczy w zespole młyna.

Piaseczno 32/33. Ryglowy (tzw. pruski mur) budynek gospodarczy.

Piaseczno 67. Kamienno – ceglany budynek inwentarski.

Piaseczno 109. Ryglowy (tzw. pruski mur) budynek gospodarczy.

Rożnowo 14. Gołębnik (obecnie remiza)
w zespole folwarcznym

Rożnowo 14. Chlew w zespole folwarcznym.

Sosnowo 21. Murowana piwnica wolnostojąca.

Swobnica 103/104. Budynek gospodarczy (inwentarski).

Swobnica 107. Budynek gospodarczy.

Swobnica 47. Budynek gospodarczy (ściana szczytowa).

Swobnica 154. Ryglowa (szachulcowa) stodoła.

Swobnica. Obora w zespole folwarcznym.

Swobnica. Spichlerz w zespole folwarcznym.

Swobnica 68. Budynek gospodarczy (inwentarski).

Tywica 8. Budynek gospodarczy w zespole folwarcznym II.

ZDJĘCIA WSPÓŁCZESNE **obiekty użyteczności publicznej**

Banie. Ul. Pocztowa 7; budynek Poczty.

Banie. Ul. Szkolna 1; budynek dawnej szkoły.

Banie. Ul. Targowa 4; dawna mieszalnia pasz, obecnie pawilon handlowy.

Lubanowo. Remiza

Piaseczno. Szkoła (obecnie budynek mieszkalny).

Swobnica. Szkoła.

ZDJĘCIA WSPÓŁCZESNE **zabytki techniki**

Lubanowo – Otoki. Młyn wodny.

Lubanowo – Otoki. Wiatrak holenderski

Lubanowo. Kuźnia.

Rożnowo. Gorzelnia w zespole folwarcznym.

Swobnica. Stacja kolejowa (obecnie budynek mieszkalny).

Trzaski. Zespół młyna wodnego.

ZDJĘCIA WSPÓŁCZESNE **zespoły folwarczne**

Babinek. Zespół folwarczny.

Kunowo. Zespół folwarczny.

Lubanowo. Zespół folwarczny.

Rożnowo. Zespół folwarczny.

Swobnica. Zespół folwarczny.

Tywica. Zespół folwarczny II.

ZDJĘCIA WSPÓŁCZESNE **cmentarze i bramki cmentarne**

Babinek. Cmentarz przykościelny.

Banie. Ul. Kunowska; cmentarz (I) komunalny.

Banie. Ul. B. Chrobrego 6; cmentarz (II) przykościelny.

Banie. Ul. Gryfińska; cmentarz (III) dawnego Szpitala św. Jerzego.

Banie. Ul. Ogrodowa; cmentarz (IV) judaistyczny (kirkut)

Banie. Ul. Polna/Grunwaldzka; cmentarz (V) ewangelicki, obecnie park.

Baniewice. Cmentarz (I).

Baniewice. Cmentarz (II) przykościelny.

Dłusko Gryfińskie. Cmentarz przykościelny.

Górnowo. Cmentarz przykościelny.

Kunowo. Cmentarz przykościelny z kwaterą rodową rodziny Golsow.

Lubanowo. Cmentarz (I) komunalny.

Lubanowo. Cmentarz (II) przykościelny.

Parnica. Cmentarz (I)

Parnica. Cmentarz (II) przykościelny

Piaseczno. Cmentarz (I) komunalny.

Piaseczno. Cmentarz (II) przykościelny.

Rożnowo. Cmentarz przykościelny.

Sosnowo. Cmentarz przykościelny.

Swobnica. Cmentarz (I) przykościelny.

Swobnica. Cmentarz (II) komunalny.

Swobnica. Cmentarz (III) – pomnik leśników poległych podczas I wojny światowej.

Baniewice. Południowa bramka w murze cmentarza przykościelnego.

Baniewice. Północna bramka w murze cmentarza przykościelnego.

Baniewice. Zachodnia bramka w murze cmentarza przykościelnego.

Sosnowo. Północna bramka w murze cmentarza przykościelnego.

ZDJĘCIA WSPÓŁCZESNE **parki dworskie, aleje**

Babinek. Park pałacowy.

Lubanowo. Park dworski.

Rożnowo. Park pałacowy.

Swobnica. Park zamkowy.

Banie. Aleja dojazdowa do cmentarza judaistycznego.

Swobnica. Aleja Swobnica – Strzeszów.

Swobnica. Aleja Swobnica – Żelechowo.